

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra pastorální a spirituální teologie

Rudolf Procházka

PAPEŽ MILOSRDENSTVÍ

ODKAZ JANA PAVLA II.
VE SPIRITUALITĚ MILOSRDENSTVÍ
FAUSTYNY KOWALSKÉ

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Luisa Karczubová, Th.D.

Obor: Teologické nauky

OLOMOUC 2018

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a všechny použité zdroje jsem uvedl v seznamu literatury.

V Olomouci 17.4.2018

.....

Děkuji Luise Karczubové, Th.D. za metodické vedení a odborné konzultace při zpracování této práce.

OBSAH:

ÚVOD	1
1 BOŽÍ MILOSRDENSTVÍ V PÍSMU SVATÉM	4
1.1 Bůh Otec pramenem milosrdenství	4
1.2 Kristus zjevením milosrdného Otce	8
1.3 Biblické obrazy Božího milosrdenství	9
1.4 Církev jako znamení milosrdenství Boha a místem jeho uskutečnění	9
2 KONCEPCE KŘEŠŤANSKÉHO MILOSRDENSTVÍ.....	14
2.1 Milosrdenství v prvních staletích křesťanství	14
2.2 Aretologická koncepce	15
2.3 Aktualistická koncepce.....	16
2.4 Vegetativně biologická koncepce.....	17
2.5 Personalistická koncepce sestry Faustyny a sv. Jana Pavla II.....	18
3 SESTRA FAUSTYNA, DAR BOHA NAŠÍ DOBĚ	19
3.1 Tajemství Božího milosrdenství v Deníčku sestry Faustyny Kowalské	21
3.2 Pojetí Božího milosrdenství	22
3.3 Dva pohledy teologů na Boží milosrdenství	23
3.4 Boží milosrdenství v pojetí sestry Faustyny Kowalské.....	24
3.5 Ve škole důvěry sestry Faustyny	31
3.6 Důvěra v Boží milosrdenství jako způsob života	32
3.7 Růst v postoji důvěry.....	34

4 POSELSTVÍ BOŽÍHO MILOSRDENSTVÍ JANA PAVLA II. SOUČASNÉMU SVĚTU.....	39
4.1 Tajemství Božího milosrdenství ve zjevení	39
4.2 Hlásání Božího milosrdenství	43
4.3 Dobrořečení Boha milosrdného.....	44
4.4 Činění milosrdenství.....	45
4.5 Modlitba za Boží milosrdenství	47
4.6 Zasvěcení světa Božímu milosrdenství Janem Pavlem II.	48
4.7 Praktické rozměry představy milosrdenství	49
5 BOŽÍ MILOSRDENSTVÍ V UČENÍ JANA PAVLA II.....	53
5.1 Mezilidské milosrdenství	53
5.2 Odušnění vrcholným projevem mezilidského milosrdenství.....	58
5.3 Milosrdenství jako zásada společenského života	64
ZÁVĚR	69
ANOTACE	73
ANNOTATION.....	74
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	75
Dokumenty II. vatikánského koncilu.....	75
Encykliky, papežské dokumenty a homílie	75
Vlastní prameny.....	76
Sekundární literatura.....	76
Seznam elektronických zdrojů.....	78

ÚVOD

Sestra Faustyna a Jan Pavel II. Tito dva svatí byli vybráni Bohem pro realizaci díla, které nazýváme kultem Božího milosrdenství. Sestře Faustyně Bůh odhalil nanovo biblickou pravdu, že je milujícím Otcem, který čeká na návrat marnotratných synů a dcer, pomáhající jim vrátit zpět ztracenou důstojnost. Papež Karol Wojtyła pravdu o Božím milosrdenství a také jeho kult, jakým jej sestra Faustyna podala ve svém *Deníčku*, uvedl do života církve. „Byli jsme svědky historie a dlouho jsme jí neporozuměli. Nevníмали jsme Jana Pavla II. jako člověka oddaného kultu Božího milosrdenství. Tehdy jsme si ještě nedokázali uvědomit, že základním rysem pontifikátu polského papeže je hlásání Božího milosrdenství. Vše jiné bylo pro nás tehdy důležité. Teprve dnes několik let po smrti Jana Pavla II. to vidíme zřetelně. Jako kdyby se nám uplynulé roky odkryly ve své plnosti,“ prohlásil kardinál Stanislaw Dziwisz.¹

Nabízí se otázka, co kromě polského původu spojovalo Jana Pavla II. se sestrou Faustynou, která ve třicátých letech minulého století naléhavě vyzývala k obnovení úcty k Božímu milosrdenství? Karol Wojtyła jako první objevil mystiku Božího milosrdenství a nabyl přesvědčení, že pouze ono se může stát lékem na duchovní zkázu současné civilizace. Nestyděl se přiznat, že je sestře Faustyně „blízký duchem“. Jak velká byla tato duchovní blízkost, potvrdil v encyklice *Dives in misericordia*. Tento dokument stanoví vedle encyklik *Redemptor hominis* (Vykupitel člověka, 1979) a *Dominum et vivificantem* (Pán a dárce života, 1986) část velké dogmatické trilogie, ve které papež hovoří k současnému člověku o Bohu, který se zjevuje v Trojici.²

Papež Karol Wojtyła uvedl do života církve pravdu o Božím milosrdenství podanou sestrou Faustynou v jejím *Deníčku*, a vrcholem bylo svěření celého světa Božímu milosrdenství v roce 2002. Díky dvacetileté snaze Karola Wojtyły, ještě jako biskupa Krakova, byla odvolána notifikace svatého oficia zakazující kult šíření Božího milosrdenství ve formách podaných sestrou Faustynou.

¹ Srov. DZIWIŚZ, S.: *Rozmowa 2. czerwca 2015 r., Jan Paweł II.* Konzystorz publiczny, Watykan, 25. maja 1985 v L'Osservatore Romano, 1985, nr 4-5 s. 27.

² Srov. JAN PAVEL II.: *Dives in misericordia* Encyklika O Božím milosrdenství. Kartuziánské nakl. Brno, 2008.

Právě Janu Pavlu II. vděčíme za beatifikaci a následně kanonizaci sestry Faustyny. Důležitou součástí činnosti polského papeže, úzce spojenou s Božím milosrdenstvím, bylo jeho vnímání zla, během II. sv. války a v období komunismu spojené se silným přesvědčením, že pouze ono může být jeho protipólem.

Během beatifikace sestry Faustyny na druhou neděli velikonoční 18. dubna 1993 Jan Pavel II. zdůraznil, že tajemství Božího milosrdenství, které Bůh připomněl celému světu prostřednictvím pokorné řeholnice z Polska, je prorockým voláním do celého světa. Pro celé lidstvo unavené strašlivými válkami, se poselství Božího milosrdenství stalo znamením naděje ukazujícím na přítomnost Boha, který obdarovává láskou a možnost duchovního znovuzrození. Následné svatořečení sestry Faustyny dne 30. dubna 2000 mělo zvlášť ojedinělý význam, neboť skrze tento akt Jan Pavel II. předal poselství o Božím milosrdenství celému světu, které jako most spojuje druhé tisíciletí křesťanství s novým stoletím i tisíciletím. Zároveň připomněl, že Boží milosrdenství je neskutečnou šancí k obrácení pro celé lidstvo: „Lidstvo nenalezne pokoj, dokud se s důvěrou neobráčí k mému milosrdenství.“³ Poselství Božího milosrdenství umožňuje novým způsobem číst evangelium o Božím milosrdenství, ve světle kde člověk nejenom zakouší Boží milosrdenství, které přijímá od Boha, ale je také schopen dělit se tímto milosrdenstvím s jinými.⁴ Jan Pavel II. vyhlásil druhou neděli velikonoční Nedělí Božího milosrdenství a zdůraznil, že: „Milosrdenství je šancí poznání skutečné tváře Boha i skutečné tváře člověka.“⁵

Poselství o Božím milosrdenství je zároveň připomenutím světu o nesmírné hodnotě každého člověka, za kterého Kristus obětoval svůj život.

Během svatořečení sestry Faustyny Jan Pavel II. zdůraznil, že poselství Božího milosrdenství, tak neustále hláсанé církví a zjevené sestře Faustyně se dnes stává součástí zkušeností člověka potácejícího se mezi různými ideologiemi a myšlenkovými proudy

³ Srov. KOWALSKA, F.: *Deníček Boží milosrdenství v mé duši*. Karmelitánské nakl. s.r.o. Kostelní Vydří, 2001. Dn 300.

⁴ DM 14 „Ve vzájemných mezilidských vztazích nikdy nezůstává úkonem nebo procesem pouze jednostranným. Dokonce i tam, kde se zdá, že vše nasvědčuje tomu, že pouze jedna strana dává a nabízí a ta druhá pouze přijímá a dostává (jako např. v případě lékaře, který léčí, učitele, který učí, rodičů, kteří živí a vychovávají své děti, dobrodince, který podporuje chudé), ve skutečnosti ten, kdo daruje, není o nic méně obdarován stejným dobrodiním. V každém případě i ten, kdo dává, může snadno zjistit, že také sám přijímá a zakouší dobrodiní, i jemu se dostává milosrdné lásky, tedy milosrdenství.“

⁵ Dn 429, 580, 635, 699, 835, 836, 1142, 1588.

na přelomu 20. a 21. století. V tajemství Božího milosrdenství nachází křesťan pravdivou tvář Boha blízkého člověku a pravdivou tvář člověka potřebujícího milosrdenství, ale zároveň připraveného milosrdenství činit.

Během konsekrace baziliky Božího milosrdenství v Krakově Łagiewnikách v roce 2002 přítomným sdělil, že současný svět nutně potřebuje Boží milosrdenství a dal církvi úkol toto tajemství přiblížit celému světu.

Odchod papeže Jana Pavla II. do Otcova domu 2. dubna 2005 byl dokonán ve vigilií svátku Božího milosrdenství. Pán Ježíš povolal k sobě svého věrného sluhu v den, ve kterém se církev putující a církev v nebi raduje slavením tajemství milosrdenství. Tento den se stal vyvrcholením celého pozemského života velkého ctitele Božího milosrdenství, který hlásal světu Boha bohatého v milosrdenství celým svým učením a životem na Petrově stolci.

Prvním, kdo oficiálně nazval Jana Pavla II. apoštolem milosrdenství, byl papež Benedikt XVI. v září 2007.⁶

Ještě dříve se však o Janu Pavlu II. jako papeži milosrdenství vyjádřily sestry z Kongregace sester Matky Božího milosrdenství hned po jeho první návštěvě v Krakově Łagiewnikách. V jeho charismatu sestry spatřovaly vše, o čem psala sestra Faustyna ve svém *Deníčku*.⁷

⁶ BENEDYKT XVI.: *Rozważania 16 września 2007*.

http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/benedykt_xvi/modlitwy/ap_16092007.html

⁷ *Rozmowa z s. Elżbietą Siepak ZSMBM*, 1. grudnia 2015 r.

1 BOŽÍ MILOSRDENSTVÍ V PÍSMU SVATÉM

Tajemství Božího milosrdenství jako atribut Boha můžeme poznávat jen proto, že nám je prostřednictvím inspirovaných autorů jednotlivých knih Písma svatého zjevil sám Bůh. S jistotou se dá říci, že Písmo svaté jako celek je knihou, kde idea o Božím milosrdenství je zásadním tématem poukazujícím na imanentní charakter Boha.

1.1 Bůh Otec pramenem milosrdenství

Již na počátku dějin lidstva se nám Bůh zjevuje plný dobroty, který je vždy blízko každého člověka. Bůh, který je Láska, povolává lidi do společenství se sebou samým i k účasti na své spasitelné Lásce. Kdo jsou tyto osoby a v čem spočívá dialog mezi Bohem a těmito osobami? Písmo nám ukazuje milosrdenství, které je vlastní samotnému Bohu a zároveň požadavkem stojícím před člověkem. Setkání Boha s člověkem obsahuje dvě relace:

- potřeba milosrdenství (člověk),
- spasení skrze milosrdenství (Bůh).

Jak lze číst v Písmu, člověk je hříšný a neustále potřebuje Boží milosrdenství. Kniha Žalmů uvádí, že člověk je „sám a ponížený“⁸ a Bůh zve k radosti a štěstí tzn. do společenství se Sebou samým, právě skrze své milosrdenství. Člověk byl totiž stvořen Bohem a pro Boha a proto jen v Bohu může nalézt pravdu a štěstí, které jsou předmětem jeho neustálého hledání. Člověk tedy nutně potřebuje Boha. Volání po Božím milosrdenství není jen voláním o pomoc, ale mnohokrát se mění na díkyvdání za Boží milosrdenství.⁹

Dialog mezi Bohem a člověkem je tedy prostranstvím vymezeným hříšností a bídou ze strany člověka a milosrdenstvím a láskou ze strany Boha Stvořitele, kde vždy nekonečná Boží láska převyšuje velikost hříchu. Bůh Starého zákona se člověku zjevuje jako milosrdný.

⁸ Ž 25,16: „Obrat' ke mně svou tvář, smiluj se nade mnou, jsem tak sám, tak ponížený.“

⁹ Ž 107,1: „Chválu vzdejte Hospodinu, protože je dobrý, jeho milosrdenství je věčné!“

Pokud se podíváme na spasitelnou činnost ve Starém zákoně, vždy vidíme milosrdenství Boha, který nikdy nenechá člověka po jeho pádu a neustále mu prokazuje svou lásku, aby se skrze obrácení mohl opět vrátit k původnímu stavu štěstí. Bůh jakožto milosrdný a milostivý si neřádá smrt hříšníka, nýbrž touží po jeho obrácení, kterým získá věčný život: „Když Hospodin kolem něho procházel, zavolal: „Hospodin, Hospodin! Bůh plný slitování a milostivý, shovívavý, nejvyšší milosrdný a věrný, který osvědčuje milosrdenství tisícům pokolení, který odpouští vinu, přestoupení a hřích, avšak viníka nenechává bez trestu, stíhá vinu otců na synech i na vnucích do třetího a čtvrtého pokolení.“¹⁰ Na Boží lásku je tedy nutné odpovědět i ze strany člověka láskou. Lidstvo stvořené Bohem by mělo uvěřit, že Bůh vstupuje do historie světa, slyší naše prosby a má otcovské i milosrdné srdce. Přestože byl člověk stvořen k obrazu Božímu, neodpověděl na jeho volání, nýbrž zhřešil. Prvotním hříchem způsobil, že se sám zbavil možnosti žít v původním stavu štěstí. Na tomto místě ve scénáři historie spásy vzniká nejdramatičtější otázka: co Bůh učiní dále? Člověk slyší hlas svého Stvořitele: „Kde jsi?“¹¹ a dramatické „Proč?“¹² Takto je první strana historie spásy popsána milosrdenstvím a prominutím, nicméně první lidé musí opustit ráj. Biblický autor nás ujišťuje ve svém textu o trvalé péči a náklonnosti Stvořitele. O tomto svědčí zpráva, že Bůh Adama a Evu přioděl.¹³ Nade vše Bůh také jasně a jednoznačně deklaruje, že člověk bude spasen. Rovněž Kainův osud, který je vyhnán za vraždu svého bratra není Bohu lhostejný.¹⁴ Kain může odejít a usadit se v zemi Nódu.¹⁵ Kniha Genesis více než přísnost, podtrhuje milosrdenství Boha a jeho požehnání, o čemž svědčí slova vyřčená k Noemu po potopě.¹⁶

Příměří, které Bůh uzavírá s Noem, později s Abrahámem a pak skrze Mojžíše s celým Izraelem, nás staví před obtížnou otázku. Cožpak Bůh, který je tak veliký a čistý může milovat člověka tak malého a hříšného? Na tento znepokojivý fakt Bible odpovídá, že je to právě Bůh, který je iniciátorem dialogu lásky s člověkem, protože On sám je Lásky.

¹⁰ Ex 34,6-7.

¹¹ Gn 3,9.

¹² Gn 3,13.

¹³ Gn 3,21: „Hospodin, Bůh udělal Adamovi a jeho ženě kožené sukny a přioděl je.“

¹⁴ Gn 4,12: „Budeš na zemi štvancem a psancem.“

¹⁵ Gn 4,16: „Kain odešel od tváře Hospodinovy a usadil se v zemi Nódu, východně od Edenu.“

¹⁶ Gn 9,7: „Vy pak se pořád plodte a množte, hemžete se na zemi a množte se na ní.“

Jako Stvořitel a Otec se slitovává nad lidmi, které stvořil. Když Izraelité trpí v Egyptě, pak Bůh jako milosrdný nemůže dále snést jeho bídu a utrpení. Přesto, že termín milosrdenství není v textu zmíněn, samotné vyvedení Jeho lidu z Egypta je popsáno jako akt Božího milosrdenství. Bůh nejenže vyvádí svůj lid z otroctví, ale rovněž je neustále doprovází až do zaslíbené země.

Vyvedením jeho lidu z egyptského otroctví, i následnou péčí během putování pouští, kde se jim dává poznat jako živitel i Pán, je základem Boží dobroty, na kterou vyžaduje odpověď, což je důvěra a poslušnost. Izrael si je vědom, že na Lásku se odpovídá láskou, která je imperativem každodenně opakovaným v modlitbě.¹⁷

Nejvyšším projevem Boží péče je zjevení na Sinaji, když vyvolený národ zhřešil apostazií. Nicméně Bůh dává najevo, že je svobodný, a zcela nezištně může své milosrdenství projevit jakémukoliv člověku. Jeho milosrdenství vítězí nad každým hříchem. Text knihy Genesis na jedné straně uvádí, že trest vůči hříšníkům tíží na třetím až čtvrtém pokolení, nicméně na druhé straně nám Bible představuje Boha jako trpělivého až do tisícího pokolení, což jinými slovy znamená, že Boží milosrdenství je neomezené a nekonečné. Čím větší je hřích, tím větší je milosrdenství, se kterým se Bůh sklání nad hříšníkem, aby jej zachránil.

Celá historie spásy pulsuje rytmem: *hřích* (zrada), *milosrdenství* (prominutí). Když Izraelité hřeší, Bůh posílá soudce a později proroky, aby skrze ně vzýval k věrnosti. Jako Otec a Stvořitel nikdy neodmítá poskytnutí milosti. S celou jistotou lze říci, že Boží milosrdenství má svůj pramen ve věrnosti příměří, které uzavřel s lidstvem. Z hlediska pohledu člověka na Boha je nejúžasnější skutečnost, že úpadek a hřích lidí se stává pro Boha neustále záminkou k prokázání lásky.

Klasickým příkladem obdarování Božím milosrdenstvím je osoba krále Davida. S nadsázkou je možné uvést, že se stal odborníkem na Boží milosrdenství, čehož důkazem nejsou jen texty žalmů, ale především celá jeho biografie. Je to přece on, který s velkou nadějí vyřkne příznačná slova.¹⁸

¹⁷ Dt 6,5: „Budeš milovat Hospodina, svého Boha, celým svým srdcem a celou svou duší a celou svou silou.“

¹⁸ 2 Sm 24,14: „Je mi velmi úzko. Necht' tedy prosím padneme do rukou Hospodinu, neboť jeho slitování je nesmírné, jen ať nepadneme do rukou lidských.“

Velká důvěra vůči Bohu, který prokazuje milosrdenství, dovoluje Davidovi zpívat žalm v pokorné a hluboké vděčnosti vůči Bohu za Jeho dobrotu, ale především za Jeho milosrdenství, neměnnou a věrnou lásku.¹⁹ Velká důvěra k Bohu dovoluje Davidovi zakusit nikoliv pouze Boží milosrdenství v rámci jeho pozemské existence, ale obsahuje slib, že přislíbený Mesiáš bude jeho potomkem. Bůh používá vůči Davidovu srdci obdarovaným Božím milosrdenstvím jistou pedagogiku lásky. Nejlepším svědectvím, že král je správným žákem je reakce Davida na informaci o smrti jeho syna Abšalóma.²⁰ Davidovo srdce se stává srdcem po vzoru milosrdného Boha, který ho povolal, což se setkává s nepochopením a obžalobou ze strany jeho blízkých.²¹

Milosrdenství Boha Stvořitele se projevuje nejenom k vyvolenému národu. Kniha Jonáš nám představuje proroka, kterého Bůh napomíná za jeho smutek kvůli milosrdenství prokazanému k Ninivanům. Jonáš chtěl, aby Bůh omezil svou lásku a své milosrdenství pouze vůči Izraelitům. Nicméně, sám Bůh vystupuje s iniciativou odpuštění hříchů obyvatelům Ninive, přestože narazil na odpor svého proroka.²²

¹⁹ Ž 103,8-10, 13: „Hospodin je slitovný a milostivý, shovívavý, nejvyšš milosrdný; nepovede pořád spory, nebude se hněvat věčně. Nenakládá s námi podle našich hříchů, neodplácí nám podle našich nepravostí. /.../. Jako se nad syny slitovává Otec, slitovává se Hospodin nad těmi, kteří se Ho bojí.“

²⁰ 2Sm 19, 1-11: Král otřesen vystoupil do přístřešku nad branou a plakal. Šel a nařikal: „Můj synu Abšalóme, můj synu Abšalóme! Kéž bych byl umřel místo tebe, Abšalóme, synu můj, synu můj!“ Jóabovi bylo oznámeno: „Hle, král pro Abšalóma pláče a truchlí.“ Tak se toho dne proměnilo vysvobození ve smutek všeho lidu, neboť lid slyšel toho dne slova: „Král se trápí pro svého syna.“ A lid se toho dne kradl do města, jako se vkrádá lid, který se stydí, že utekl z bitvy. Král si zavinul tvář a velmi hlasitě křičel: „Můj synu Abšalóme, Abšalóme, synu můj, synu můj!“ Tu vstoupil ke králi do domu Jóab a řekl: „Dnes jsi způsobil hanbu všem svým služebníkům, kteří dnes zachránili život tvůj i životy tvých synů a tvých dcer i životy tvých žen a životy tvých ženin. Miluješ ty, kdo tě nenávidí, a nenávidíš ty, kdo tě milují. Vždyť jsi dnes dal najevo, že ti nejsou ničím ani velitelé ani služebníci. Dnes jsem poznal, že kdyby zůstal naživu Abšalóm a my všichni byli dnes mrtvi, měl bys to za správné. Vstaň nyní, vyjdi a vlídně promluv ke svým služebníkům! Přísahám při Hospodinu: Nevyjdeš-li, nebude této noci s tebou nocovat ani jeden muž. A bude to pro tebe horší než všechno zlo, které na tebe dolehlo od tvého mládí až do nynějška.“ Král tedy vstal a usedl v bráně. Všemu lidu bylo oznámeno: „Hle, král sedí v bráně.“ I vyšel všecken lid před krále. Izrael se pak rozutekl, každý ke svým stanům. Všecken lid ve všech izraelských kmenech se dostal do rozepře: „Král nás vysvobodil ze spárů našich nepřátel, zachránil nás ze spárů Pelištejců a nyní uprchl ze země před Abšalómem. Avšak Abšalóm, jehož jsme nad sebou pomazali za krále, zahynul v bitvě. Proč nyní ohledně králova návratu mlčíte?“

²¹ 2Sm 19,7: „Miluješ ty, kdo tě nenávidí, a nenávidíš ty, kdo tě milují.“

²² Jon 1,3: „Jonáš vstal, aby uprchl do Taršíše, pryč od Hospodina. Sestoupil do Jaffy a vyhledal loď, která plula do Taršíše. zaplatil za cestu a vystoupil na loď, aby se s nimi plavil do Taršíše pryč od Hospodina.“

Ve Starém zákoně je znázorněn dialog mezi Bohem a člověkem knihami Prorockými. Tento dialog je dramatem odmítnuté lásky o čemž můžeme číst v knize proroka Izajáše.²³

Hřích a obrácení jsou dvě skutečnosti, vůči kterým není člověk nikdy sám, protože Bůh, jak Izajáš dosvědčuje, přichází se svou milostí: „Svévolník ať opustí svou cestu, muž propadlý ničemnostem své úmysly, necht' se vrátí k Hospodinu, slituje se nad ním, k Bohu našemu, vždyť odpouští mnoho.“²⁴ Boží milosrdenství a jeho péče o člověka jsou v úplné shodě s jeho charakterem. Proto se stránky Starého zákona stávají díkuvzdáním slavicí Boha Otce milosrdenství.²⁵

1.2 Kristus zjevením milosrdného Otce

V poselství evangelia nacházíme bez obtíží výzvu k milosrdenství. V kázání na Hoře je slyšet volání Ježíše: „Blaze milosrdným, neboť oni dojdou milosrdenství“²⁶ a evangelium sv. Lukáše končí slovy zmrtvýchvstalého Ježíše. Řekl jim: „Tak je psáno: Kristus bude trpět a třetího dne vstane z mrtvých, v jeho jménu se bude zvěstovat pokání na odpuštění hříchů všem národům, počínajíc Jeruzalémem.“²⁷ Všechny Ježíšovy činy jsou projevem Božího milosrdenství, rovněž i tehdy když je takto evangelisté nenazývají, protože jeho mise a jeho poselství jsou obsaženy v Boží lásce. Knihy Nového zákona zobrazují příchod Ježíše jako kulminační bod Božího milosrdenství. Smrt Ježíše na kříži je všem lidem jedinou dostupnou možností smíření s Bohem, proto celý Nový zákon je jedním velikým evangeliem Božího milosrdenství. Ježíš je totiž představen jako milosrdný

²³ Iz 5,1-7: „Zazpívám svému milému píseň mého milého o jeho vinici: „Můj milý měl vinici na úrodném svahu. Zkypřil ji, kameny z ní vybral a vysadil ušlechtilou révu. Uprostřed ní vystavěl věž i lis v ní vytesal a čekal, že vydá hrozny; ona však vydala odporná pláňata. Teď tedy, obyvateli Jeruzaléma a muži judský, rozhodněte spor mezi mnou a mou vinicí. Co se mělo pro mou vinici ještě udělat a já pro ni neudělal? Když jsem očekával, že vydá hrozny, jak to, že vydala odporná pláňata? Nyní vás tedy poučím, co se svou vinicí udělám: „Odstráním její ohrazení a přijde vničeč, pobořím její zídky a bude pošlapána. Udělám z ní spoušť, nebude už prožezána ani okopána a vzejde bodláčí a křoví, mrakům zakážu zkrápět ji deštěm.“ Vinice Hospodina zástupů je dům izraelský a muži judští sadbou, z níž měl potěšení. Čekal právo, avšak hle, bezpráví, spravedlnost, a hle, jen úpění.“

²⁴ Iz 56,7.

²⁵ Ž 123,3 „Smiluj se nad námi, Hospodine, smiluj se nad námi! Dosať jsme zakusili pohrdání“.

Ž 136,1-26 refrén: „Jeho milosrdenství je věčné.“

Mt 7,18 „Kdo je Bůh jako Ty, který snímá nepravost, promíjí nevěrnost, po zůstatku svého dědictví!“ Nesetrvává ve svém hněvu, neboť si oblíbil své milosrdenství.“

²⁶ Mt 5,7.

²⁷ Lk 24,46-47.

velekněz,²⁸ skrze Krista se Bůh ve svém milosrdenství stává viditelným pro všechny lidi. Rovněž analýza apoštolské nauky potvrzuje, že Ježíš je Pánem a Spasitelem všech.

Z Nového zákona vyplývá fakt o všeobecném vykoupení, protože Bůh ve svém milosrdenství chce spasit celé lidstvo.²⁹

1.3 Biblické obrazy Božího milosrdenství

V biblickém textu se nacházejí dvě pasáže, které zvláštním způsobem zobrazují celé lidstvo. Jsou to podobenství o marnotratném synu³⁰ a milosrdném Samařanu.³¹

Popravdě řečeno první z těchto podobenství vyzdvihuje zejména osobu otce, jeho lásku ke svému synu. Celá tíha tohoto podobenství spočívá ve slovech: „Hnut lítostí běžel k němu,“³² což poukazuje na fakt, že Boží milosrdenství zůstává prokázáno člověku ještě před tím, než o ně poprosí.

Ve druhém podobenství podtrhuje Ježíš pravdu, že veškeré bariéry všech odlišností osob mizí vůči absolutnímu požadavku lásky. Rovněž jak předtím otec, tak i nyní Samařan je hnut lítostí. Milosrdenství nemá podobu sentimentálního příběhu, ale je velmi konkrétní činností, kterou je pomoc a služba. Milosrdenství je láska, která se projevuje v připravenosti pomáhat potřebným a v prožívání těžkostí druhých lidí jako i svých vlastních. Milosrdný člověk je ten, který je v každodenním životě „vtělením“ milosrdenství Božího a veškerý nedostatek v milosrdenství ze strany člověka je čímsi strašným vůči nekonečně velkému milosrdenství jaké doznáváme ze strany Boha.

1.4 Církev jako znamení milosrdenství Boha a místem jeho uskutečnění

V Novém zákoně v misi hlásání pokračuje Ježíšova církev, která je zároveň místem zjevení Boží lásky. Již zmíněný evangelista Lukáš píše, že lidé: „Vytrvale poslouchali učení apoštolů, byli spolu, lámali chléb a modlili se.“³³ Z toho vyplývá, že církev uskutečňuje poslední příkaz svého Mistra: „Dostanete sílu Ducha svatého, který na vás

²⁸ Žd 2,17.

²⁹ 1Tm 2,4: „Aby všichni lidé došli spásy a poznali pravdu.“

³⁰ Lk 15, 11-32.

³¹ Lk 10,30-37.

³² Lk 15,20.

³³ Sk 2,42.

sestoupí, a budete mi svědky.“³⁴ Zdánlivě se zdá, že učení církve o Božím milosrdenství je pouze zopakováním biblického poselství, nicméně bližší analýza dokazuje, že učení církve není pouze připomenutím, nýbrž jeho aktualizací.

Církev provází člověka, který jde staletími cestou spásy. Milosrdenství Boha je sice neměnné, ale situace člověka se neustále mění. Hlas církve a Svatého otce se obrací k Bohu a prosí o slitování. Církev, která hlásá poselství milosrdenství, není tedy jen pouhým traktátem plným teologické teorie, nýbrž je hlasem matky, která nepřestává prosit Vykupitele: „Měj milosrdenství pro nás i celý svět.“³⁵

Milosrdenství se nachází v centru samotné církve. Společenství církve je místem zakoušení Boží milosti. Je to církev, která hlásá zvěst milosrdenství, činně provozuje a praktikuje milosrdenství, aby v modlitebním duchu očekávala konečné naplnění slibu milosrdného Otce. Jan Pavel II. řekl, že církev naší doby si musí uvědomit potřebu svědectví o Božím milosrdenství: „Církev naší doby si musí uvědomit, že tu existuje zvláštní a hlubší nutnost, aby v celém svém díle svědčila o Božím milosrdenství ve stopách tradice Starého i Nového zákona a především Ježíše Krista a jeho apoštolů. Církev je povinna vydávat svědectví o Božím milosrdenství, které se zjevilo v Kristu v celém jeho mesiášském poslání. Musí je dokonce hlásat jako spasitelnou pravdu víry a součást života z víry. Musí se snažit milosrdenství uvádět a jakoby vtělovat do života jak svých věřících, tak podle možností i všech lidí dobré vůle.“³⁶ Na jedné straně má církev povinnost hlásat milosrdenství a na druhé straně se odvolávat k Božím slibům. Naplněním tohoto poslání je každodenní život Božího lidu žijícího slovem svaté liturgie, která je prodchnuta neustálým voláním po Božím milosrdenství. Tato pravda má přímo existenciální rozměr, neboť Boží milosrdenství zakouší konkrétní lidé, protože v každém z nás se neustále opakuje biblický příběh o marnotratném synu. Dobrota Boha vůči lidem je nezaslouženou milostí, která rovněž od člověka vyžaduje dobrotu a vzájemné odpuštění.

Ve vnitřní prostotě a pravdě dovedeme očima víry lépe uvidět Otce a skrze Jeho lásku vnímat svého bližního. V centru tohoto poselství je Kristus, jeho evangelium, kříž

³⁴ Sk 1,8.

³⁵ Srov. RADZISZEWSKI, S.: *Mądrość miłosierdzia Bożego*. Wyd. Petrus Kraków, 2015, s. 58.

³⁶ DM 13.

a zmrtvýchvstání. Papež vyzdvihuje, že: „Církev tehdy nejvíce hlásá a uctívá Boží milosrdenství, když se uchyluje ke Kristovu srdci.“³⁷

Kult Božího milosrdenství neobvyklým způsobem zasáhnul mnoho lidských srdcí a neustále se rozšiřuje po celém světě. Jan Pavel II. jako poutník do Sanktuária Božího milosrdenství v Krakově Łagiewnikách uvedl: „Každý se tady může přijít podívat na obraz Ježíše Milosrdného, na Jeho srdce vyzářující lásku a v hloubi své duše uslyšet co slyšela blahoslavená sestra Faustyna: „Ničeho se nelekej, jsem vždy s Tebou. A když upřímným srdcem odpoví, Ježíši důvěřuji Ti, nalezne vnitřní klid. V tomto dialogu důvěry se mezi člověkem a Kristem naváže zvláštní vztah osvobozující lásky.“³⁸ Toto veliké vyznání víry a obrácení se k Bohu, který je plný milosrdenství se uskutečňuje od začátku církve a má svátostný rozměr. Tajemství eucharistie je mystériem smrti a zmrtvýchvstání Krista, ve kterém nás On sám chce sjednotit se sebou, aby v nekonečné lásce vycházel vstříc lidským srdcím. Zcela zvláštním místem zakoušení lásky promíjejícího Boha je svátost smíření, kde se milosrdenství zjevuje jako láska mocnější než hřích. Právě svátost smíření je cestou k setkání a sjednocení s Kristem. Druhý vatikánský koncil podtrhuje tento fakt, když hovoří o eucharistii: „Kdykoli se slaví na oltáři oběť kříže, v níž „byl obětován náš velikonoční beránek, Kristus“³⁹ uskutečňuje se dílo našeho vykoupení. Zároveň však svátost eucharistického chleba představuje a působí jednotu věřících, kteří tvoří jedno tělo v Kristu.⁴⁰ Všichni lidé jsou voláni k této jednotě s Kristem, On je světlo světa, z Něho pocházíme, skrze Něho žijeme a k Němu směřujeme.“⁴¹

Encyklika *Dives in misericordia* k výše uvedenému dodává: „Církev vyznává a hlásá obrácení a žádný lidský hřích neomezuje ani nepřevyšuje moc Božího milosrdenství. Jedinou překážkou je nedostatek dobré vůle, neochota k obrácení nebo pokání, to znamená tvrdošíjně odporování milosti a pravdě, a zvláště odmítání svědectví Kristova kříže a zmrtvýchvstání.“⁴² Všechna utrpení současného světa pramení z odmítnutí lásky a Božího milosrdenství, o čemž píše oficiální dokument papežského výboru oslav velkého

³⁷ DM 13.

³⁸ Srov. RADZISZEWSKI, S.: *Mądrość miłosierdzia Bożego*. Wyd. Petrus Kraków, 2015, s. 62.

³⁹ 1 Kor 5,7.

⁴⁰ 1 Kor 10,17.

⁴¹ Srov. *Lumen gentium* Věřoučná konstituce o církvi. Karmelitánské nakl. Kostelní Vydří, 2002, čl. 3.

⁴² DM 13.

Jubilea roku 2000. Úkolem církve, která hlásá pravdu o milosrdné lásce Boha je rovněž směřování k jednotě všech věřících.⁴³

Církev má hluboké povědomí o tom, že s pomocí Božího milosrdenství může uskutečnit Kristovo přání týkající se jednoty. Tento ekumenický postoj církve vyplývá z modlitby Páně: „Aby všichni byli jedno“⁴⁴ a ze samotné podstaty církve, která vyzývá ke společenství v jednotě Kristova těla. Církev chápe slova „bud'te milosrdní“ jako své povolání k šíření milosrdenství. Takový je ostatně cíl Boží pedagogiky milosrdenství, když nás Bůh obdarovává láskou pak i my jsme povinni se zároveň milovat.

Důležitým elementem poslání církve je modlitba. Společenství věřících má za úkol volat o milosrdenství Boží, což je základní právo a povinnost církve.⁴⁵ Církev je společenstvím lidí, ve kterém duch zmrtvýchvstalého Pána uschopňuje jejich svědomí k odkrývání pravdy a kráčení cestou svatosti. Díky Němu je církev zvláštním místem a znamením neustálého zjevování a obdarovávání člověka spasením, které přinesl Kristus. Velmi často se totiž stává, že se člověk bojí, anebo prostě neumí prosit Boha o milosrdenství v situaci kdy jeho svědomí a celý život je duchovně prázdný. Proto hlas církve musí jménem raněného a osamocенého člověka volat k Bohu o pomoc. Proto potřebujeme „horlivou modlitbu“, to znamená: „Volat o milosrdenství podle míry potřeb a ohrožení člověka v současném světě.“⁴⁶ Toto modlitební volání je svědectvím a pramenem naděje pro ty, pro které se Bůh stal dalekým, nepotřebným a cizím. Modlitbu musí provázet přesvědčení o nekonečném milosrdenství Boha, jako základu naděje pro příští věčné štěstí. V moři současných hříchů má církev po vzoru Marie, Matky milosrdenství, stát pod křížem a s Kristem volat k Otci: „Otče, odpusť jim, vždyť nevědí, co činí.“⁴⁷ V této modlitbě se ukazuje pravdivá tvář církve, která touží obejmout bez výjimky všechny lidi a to bez ohledu na rasu, kulturu a světonázor. Proto na začátku třetího tisíciletí tak dramaticky zní volání Jana Pavla II.: „Ve jménu Ježíše Krista ukřižovaného a zmrtvýchvstalého, v duchu jeho mesiášského poslání, které trvá v dějinách lidského rodu, pozvedáme svůj hlas v prosbě, aby se v tomto období dějin znovu projevila láska, která je

⁴³ Srov. *Tertio Millennio Adveniente* Apoštolský list Jana Pavla II. O přípravě na Jubilejní rok 2000. Zvon České katolické nakl. Praha, 1995, čl. 16.

⁴⁴ J 17, 21.

⁴⁵ DM 15.

⁴⁶ DM 15.

⁴⁷ Lk 23,34.

v Otcí, aby se skrze Syna a Ducha svatého ukázalo, že je přítomná v dnešním světě, a že je silnější než každé zlo, silnější než hřích i smrt.⁴⁸

⁴⁸ DM 15.

2 KONCEPCE KŘESŤANSKÉHO MILOSRDENSTVÍ

Pro zřetelnější zobrazení lidského milosrdenství v životě sestry Faustyny a Jana Pavla II. je nutné jejich umístění v panoramatu jiných koncepcí milosrdenství, vznikajících v dějinách církve. Každá z nich podtrhává trochu jiný aspekt poskytování dobra bližnímu, ale všechny se vzájemně doplňují a popisují skutečnost, kterou je milosrdenství v mezilidských vztazích.

2.1 Milosrdenství v prvních staletích křesťanství

Jak první křesťané chápali milosrdenství v mezilidských vztazích lze číst ve spisech Tertuliána, sv. Augustina, sv. Cypriána. Je nutné zdůraznit, že učení o milosrdenství se vždy rozvíjelo na bázi učení a příkladu Ježíše Krista i v obdobích kdy bylo milosrdenství chápáno jako vada, kterou je možné prominout pouze starcům a dětem. Tak učil Aristotelés a stoikové, kteří milosrdenství přímo popisovali jako chorobu duše. Tento negativní přístup k milosrdenství v dávnověku měl více důvodů:

- jednak vyplýval ze ztotožňování milosrdenství a citu, kdy cit byl chápán jako zatemňující zdravé zhodnocení okolností, tudíž nedovoluje se řídit rozumem,
- dále pak milosrdenství bylo v opozici k spravedlnosti, která v oněch dobách byla základem společenského řádu,
- milosrdenství bylo rovněž spojováno s utrpením, a protože utrpení bylo chápáno jako zlo, tudíž i milosrdenství nemohlo být ctností, nýbrž vadou.

Je vhodné ještě poznamenat, že v tehdejší světě motivem dobročinnosti u Řeků a Římanů nebyl ubohý člověk, ale jistý stanovený společenský rituál, ze kterého čerpali lidé mající moc, kterým záleželo na veřejném mínění. Nicméně obecně je možno uvést, že k nejhudobnějším, tj. k dětem, otrokům, starcům a nemocným bylo přistupováno s pohrdáním. V tomto prostředí Tertulián, který je považován za otce křesťanské latinské literatury pro vyjádření milosrdenství používal slovo „almužna“. V jeho chápání bylo milosrdenství dobrovolným aktem pomoci, prokazované druhému člověku v každé potřebě duše i těla s ohledem na milosrdenství, jaké Bůh prokázal lidem v Kristu. Sv. Cyprián, který je také nazýván mužem milosrdenství, tvrdil, že milosrdenství vůči bližnímu vyplývá přímo z Kristova příkazu a je projevem lásky vůči Němu, jakož i aktem zasluhujícím pro věčný život.

Podobným způsobem učí o milosrdenství sv. Augustin, největší teolog patristického období. Podle jeho mínění akty milosrdenství mají dvě úrovně:

- vůči Bohu,
- vůči lidem.

Z jedné strany pomáhají potřebujícímu a z druhé strany dobrořečí Bohu, kdy pramenem milosrdenství je pokaždé Bůh.

Jak je zřejmé, i přes prostředí ve kterém se křesťanské učení o milosrdenství v tehdejší době vyvíjelo, bylo milosrdenství chápáno pozitivně, tudíž nikoliv jako slabost, ale jako autentická možnost, která pramení z příkladu a Kristova učení. Milosrdenství poskytované podle Jeho vzoru nejenomže přinášelo pomoc potřebujícím, ale bylo také aktem dobrořečení Bohu.

2.2 Aretologická koncepce

Ten, kdo hodnotově uspořádal a teologicky vyhodnotil aretologickou koncepci milosrdenství byl ve 13. stol. sv. Tomáš, který dokazoval, že milosrdenství není pouhým citem, ale ctností.⁴⁹ K jejímu praktikování je povinován každý člověk a to vždy bez ohledu na to, zda se setká s lidskou bídou či nikoliv. Učil, že poskytování milosrdenství patří k povinnostem člověka, které vyplývá z Kristova příkazu „Buďte milosrdní, jako je milosrdný váš Otec.“⁵⁰ Milosrdný podle sv. Tomáše je tudíž ten, kdo má lítostivé srdce, tzn. takové, které je smutné při pohledu na lidskou bídu, které cizí utrpení pociťuje jako své vlastní, a lítostivě se sklání nad ním s myšlenkou, že i jeho může potkat totéž.⁵¹ Podle sv. Tomáše, tento smutek vyhodnotí rozum, který zapůsobí na vůli, s cílem poskytnout pomoc člověku, který jí potřebuje. Na tomto základě sv. Tomáš učí, že milosrdenství v mezilidských relacích je morální ctností, protože i když jejím předmětem jsou pocity, její původ se nachází v intelektuálně-volitivní oblasti člověka.

⁴⁹ Sv. Tomáš Akvinský v aretologickém učení zachycuje povahu ctnosti, trpělivosti a její odkaz na kardinální ctnost statečnosti, jejíž je potenciální částí. Tomáš poukazuje na to, že ctnost v obecném smyslu je v každodenním životě nezbytná, protože usnadňuje lidem rozpoznání a realizaci dobra a vyhýbání se zlu. Opakem ctnosti je vada, která způsobuje ohrožení lidského dobra.

⁵⁰ Lk 6,36; Mt 5,48.

⁵¹ Srov. TOMASZ z AKWINNU: *Suma teologiczna II-II, q. 30, a 2*
<http://zwola-old.karmelicibosi.pl/p/z/formacja/summa.html>

Kromě toho sv. Tomáš dokazuje, že milosrdenství v mezilidských vztazích je největší ctností, větší než láska, protože odstranění nedostatků je větší, než množení dobra.

V relaci člověka k Bohu je ovšem důležitější láska, protože ta nás sjednocuje s Bohem. Láska činí člověka podobným Bohu v bytí, milosrdenství v jeho činnosti. A proto milosrdenství je plodem lásky. Sv. Tomáš popsal nejenom vztah milosrdenství k lásce, ale také milosrdenství k spravedlnosti, bez které se milosrdenství stává duchovní anarchií a spravedlnost bez milosrdenství krutostí.⁵² Nejenom, že milosrdenství není nikdy proti spravedlnosti a spravedlnost nikdy neomezuje, ale postuluje k překračování striktní linie spravedlnosti k jejímu naplnění s jistým dodatkem.⁵³ Sv. Tomáš poukázal na fakt, že milosrdenství je pouze zdánlivě nekonkrétním, pocity ovlivněným, iracionálním, a negujícím řád spravedlnosti, postojem člověka vůči aktuálním potřebám. Ve skutečnosti je milosrdenství racionálním postojem, reagujícím na aktuální potřeby a situace člověka.

2.3 Aktualistická koncepce

Následníci sv. Tomáše nerozvíjeli vědění o původu a podstatě lidského milosrdenství, ale soustředili se na milosrdné účinky, z čehož vznikla aktualistická koncepce, která našla své místo v teologických učebnicích, katechismu a církevní praxi. Tato koncepce uspořádala oblasti poskytovaného milosrdenství týkající se duše a těla člověka, jako psychofyzické bytosti. Číslo „sedm“ tj. skutků milosrdenství⁵⁴ vyplynulo z vize posledního soudu Matoušova evangelia,⁵⁵ ke které byl dodán skutek spojený s příštím životem člověka. Vyjmenované skutky vůči tělu a duši, i když mají obsáhnout všechny existenciální potřeby člověka, fakticky v každém období byly naplňovány novým obsahem. Skutky milosrdenství jsou činy lásky, kterými pomáháme svému bližnímu v jeho tělesných nebo duchovních potřebách.⁵⁶

Učit, radit, těšit, posilovat jsou skutky duchovního milosrdenství,⁵⁷ stejně jako odpouštět a trpělivě vše snášet. Dávat almužnu chudým je jedno z hlavních svědectví

⁵² Tamtéž I. q. 21, a 3.

⁵³ Srov. PILCH, R.: *Miłosierdzie jako cnota - koncepcja św. Tomasza z Akwinu*. W dziele zbiorowym: *Szkoła miłosierdzia św. Faustyny i Jana Pawła II*. Materiały z III. Międzynarodowego Kongresu Apostołów Bożego Miłosierdzia Kraków, 2008. s. 170-171.

⁵⁴ Srov. *Katechismus katolické církve*. Karmelitánské nakl. s.r.o. Kostelní Vydří, 2001, čl. 2447, s. 594.

⁵⁵ Mt 25,31-46.

⁵⁶ Iz 58,6-7; Žid 13,3.

⁵⁷ Tob 4,5-11; Sir 17,18.

milosrdenství spočívající obzvláště v tom, že dáváme najíst tomu, kdo má hlad, že hostíme toho, kdo nemá střechu nad hlavou, že odíváme toho, kdo nemá co na sebe, že navštěvuje nemocné a vězněné, že pohřbíváme zesnulé. Dávat almužnu chudým je mezi těmito skutky jedno z hlavních svědectví bratrské lásky, je to také úkon spravedlnosti, který se líbí Bohu.⁵⁸

2.4 Vegetativně biologická koncepce

Tato koncepce je spojena s filosofickými směry, které se snažily interpretovat svět skrze dynamismy zakořeněnými v lidské přirozenosti. Prvním představitelem této koncepce byl Niccolò Machiavelli (16. stol.), tvůrce hesla „účel světi prostředky“. Jeho předpoklady, týkající se lidské přirozenosti rozvinuli v 19. stol. dva filosofové: Ital Vilfredo Pareto a Němec Fridrich Nietzsche, jehož názory velmi negativně ovlivnily pojem chápání milosrdenství. Podle něj lidský život nepřekračuje vegetativně-biologickou oblast a jedinou zásadou garantující růst a vývoj je fyzická zdatnost a rivalita. Překážkou ve vývoji člověka a získání důležitého poslání ve společnosti je milosrdenství, které je důkazem lidské slabosti a mentalitou otroků. Jeho krajně pohrdavý a nepřátelský postoj k milosrdenství ho dovedl až k negaci Boha, na jehož místo postavil víru člověka ve vlastní schopnosti a takto úplně odmítnul milosrdenství v křesťanském chápání.

Negativní interpretace milosrdenství a to jak vegetativně-biologická prezentována Nietzsche, tak společensko-politická prosazována Marxem, Engelsem a jejich následovníky, zanechaly negativní skutky pro existenci současného člověka.⁵⁹

Výsledkem „zbiologizované“ vize milosrdenství je apologie soběstačnosti člověka v jeho osobním a společenském vývoji, odmítání pomoci Boha a člověka, glorifikace síly v mezilidských relacích, chápání milosrdenství jako výrazu slabosti člověka a zániku k pochopení potřeby bližních. Tento přístup k milosrdenství není bez vlivu na postoj současných lidí. Výsledkem celá desetiletí vyzdvihované teorie společenské spravedlnosti je dnes mezi mnohými touha izolování ideje spravedlnosti od ideje lásky. V praxi se to projevuje vymáháním svých záležitostí pouze cestou spravedlnosti, což velmi často znamená, že pokud má někdo na něco právo, vůbec nevnímá potřeby bližních.

⁵⁸ Mt 6,2-4.

⁵⁹ Srov. WEJMAN, H.: *Spojrzenie na chreścijańskie miłosierdzie*. W dziele zbiorowym: *Orędzie miłosierdzia*. Wyd. ZSMBM nr 64 Kraków, 2007, s. 9.

2.5 Personalistická koncepce sestry Faustyny a sv. Jana Pavla II.

V kontextu těchto pohledů na křesťanské milosrdenství, jeho negaci, falešná pojetí, a v důsledku ztotožňování milosrdenství se shovívavostí, lítostí, anulováním spravedlnosti, filantropií, či přirozenou dobročinností Pán Bůh prostřednictvím sestry Faustyny a Jana Pavla II. ukázal krásu a bohatství křesťanského milosrdenství. Tito dva svatí vnášejí do historie církve nový úhel pohledu na milosrdenství v mezilidských vztazích, vyplývající z hluboké kontempace tajemství Božího milosrdenství. Teologové tento druh milosrdenství nazývají personalistickým, protože v samotném centru aktu milosrdenství je na prvním místě člověk a jeho důstojnost a teprve potom jeho potřeby. Kromě toho se personalistické milosrdenství charakterizuje úzkým spojením s tajemstvím Božího milosrdenství, které je pro lidské milosrdenství pramenem, vzorem a motivem. V tomto pohledu na milosrdenství se nejedná o sporadické akty dobroty vůči jiným, ale o způsob křesťanského života.

Tento model milosrdenství popsal jazykem teologie Jan Pavel II. ve své encyklice *Dives in misericordia* a jazykem mystika a praktika jej představila sestra Faustyna Kowalská ve svém díle nazvaném *Deníček*.

3 SESTRA FAUSTYNA, DAR BOHA NAŠÍ DOBĚ

Helena Kowalská, pozdějším řeholním jménem Marie Faustyna se narodila 25. 8. 1905 v polském Głogowci. Už v sedmi letech pocítila před vystavenou Nejsvětější svátostí první pozvání k hlubšímu životu s Pánem. K prvnímu svatému přijímání přistoupila v 9 letech a od té doby v ní roste touha po apoštolském působení. Do školy chodila pouhé tři roky, pak již propukla polsko-ruská válka, po jejímž skončení v 16 letech Helena, aby finančně vypomohla rodině, odchází sloužit do nedalekého Aleksandrova. Po necelém roce, zneklidňována viděním neznámého světla, pocíťuje naléhavé volání do kláštera. Nedostává však souhlas rodičů. Otec odůvodňuje své rozhodnutí potřebou věna. Při jedné taneční zábavě měla vidění zkrvaveného Ježíše a vnímala jeho výčitku: „Jak dlouho tě mám snášet, jak dlouho mě budeš klamat?“⁶⁰ Vnitřní hlas ji vyzývá, aby odjela do Varšavy. Tady v neznámém prostředí hledá klášter a nakonec je přijata do Kongregace sester Matky Božího Milosrdenství, kde její počáteční nadšení v postulátu vystřídal pochybnosti o správnosti výběru kongregace, které chce sdělit Matce představené. Od tohoto rozhodnutí jí nakonec odradila vize bolestné Ježíšovy tváře na zácloně v kapli. Na otázku, kdo mu to způsobil, vnímá odpověď, že Ježíšova bolest souvisí s jejími myšlenkami na opuštění kongregace.⁶¹ Ještě jako kandidátka prožívá mystické vidění očištění, na jehož konci jí Ježíš říká: „Mé milosrdenství to nechce, ale spravedlnost nařizuje.“⁶² Po postulátu ve Varšavě přijíždí 23. 1. 1926 do Krakova Łagiewnik. Zde má 30. dubna slavnost obláčky a přijímá nové řeholní jméno Marie Faustyna od Nejsvětější Svátosti. Po ročním noviciátu prožila období duchovní tmy a připojilo se i tělesné utrpení. Na duši posílena ke společnému životu s Ním, skládá 30. 4. 1928 časné sliby, které po pět let opakovala. Ve druhém říjnovém týdnu byla na generální kapitule za generální představenou zvolena Michaela Moraczewska, která byla představenou sestry Faustyny po celý její život. V těžkých chvílích byla pro ni pomocí i útěchou.⁶³

Na poslední říjnový den sestra Faustyna odjíždí zpět do Varšavy a odtud v únoru do kláštera ve Vilně (dnes Vilnius v Litvě), patřícího v té době Polsku.

⁶⁰ Dn 9.

⁶¹ Dn 19.

⁶² Dn 20.

⁶³ Dn str. 21

Avšak již v červnu se vrací do nového domu ve Varšavě a brzy během noviciátu střídá další místa. Koncem jara 1930 nastupuje do kongregačního domu v Płocku, kde má ve své cele 22. 2. 1931 vidění Pána Ježíše oblečeného do bílých šatů. Jednu ruku měl, jak píše sestra Faustyna v *Deničku* pozdvíženou k žehnání a druhá se dotýkala šatů na hrudi. Z poodhrnutých šatů na hrudi vycházely dva velké paprsky, jeden červený a druhý světlý. Po chvíli Ježíš řekl: „Namaluj obraz podle toho, co vidíš, s nápisem Ježíši, důvěřuji Ti. Toužím, aby byl tento obraz uctíván nejprve ve vaší kapli a na celém světě. Slibuji, že duše, která bude tento obraz uctívat, nezahyne.“⁶⁴

Od této chvíle se hlásání myšlenky Božího milosrdenství stalo hlavní úlohou mladé řádové sestry. Nesetkalo se sice hned s pochopením a podporou ze strany církevních představených, nakonec však převážně zásluhou jejího zpovědníka, kněze Michała Sopoćki, začalo poslání sestry Faustyny získávat čím dál tím většího uznání.

Věčné sliby sestra Faustyna složila 1. 5. 1933 před biskupem Stanisławem Rospondem v klášterní kapli sv. Josefa v Krakově Łagiewnikách a odjíždí do Vilna, kde se jejím zpovědníkem stává otec Michał Sopoćko. Díky němu malíř Eugeniusz Kazimirowski v roce 1934 namaloval obraz podle osobních pokynů sestry Faustyny. Obraz se po veřejném uctívání v Ostré Bramě v dubnu 1935 vrátil zpět do Vilna, kde zůstává v chrámu Ducha svatého. Nicméně, nejznámějším po celém světě se stal až druhý obraz namalovaný Adolfem Hyłou, který byl v Krakově posvěcen 7. 3. 1943 jako votivní dar. Stalo se tak již po smrti sestry Faustyny a obraz je dnes možné vidět v kapli klášterního kostela sv. Josefa v Krakově Łagiewnikách. Pán Ježíš sestru Faustynu ve Vilně v září 1935 naučil také modlitbu Korunky k Božímu milosrdenství, se kterou jsou spojeny významné přísliby. O dva roky později jí doporučil uctívání hodiny své smrti, kterou nazval Hodinou milosrdenství pro celý svět.⁶⁵

V březnu 1936 sestra Faustyna přijela do Varšavy a byla nejprve přeložena do Walendowa a následně do nedalekého domu v Derdech.

⁶⁴ Dn 47-48.

⁶⁵ Dn 1320.

Dne 8. května prožila symbolické vidění budoucího chrámu Božího milosrdenství a o svátku Nanebevstoupení 26. 5. 1938 jí Matka Boží poučila o tom, že: „Opravdovou velikostí duše je milovat Boha, a pokořovat se v Jeho přítomnosti, zcela zapomenout na sebe a nepovažovat se za nic, neboť veliký je Pán, avšak má zalíbení jen v pokorných se pyšným vždy protiví.“⁶⁶ Pro svůj velmi zhoršený zdravotní stav přijala 25.8.1938 v léčebném ústavu v Krakově Prądniku svátost nemocných a 17. 9. 1938 byla převezena do Krakova Łagiewnik, kde ve zdejším klášteře zcela vysílenu tuberkulózou a utrpením, které snášela jako oběť za hříšníky umírá 5. října 1938, což deset dní před tím předpověděla. O dva dny později byla pohřbena na řádovém hřbitově Kongregace sester Matky Božího Milosrdenství. Její ostatky byly 25. 11. 1966 přeneseny z řádového hřbitova do klášterní kaple sv. Josefa. Dne 7. 3. 1992 byla dekretem o hrdinských ctnostech prohlášena za „služebnici Boží“ a 18. 4. 1993 v Římě blahorečena. Kanonizační proces byl uzavřen 20. 12. 1999 vyhlášením Dekretu o zázraku na její přímluvu a 30. 4. 2000 jí papež Jan Pavel II. na náměstí sv. Petra v Římě slavnostně kanonizoval.

3.1 Tajemství Božího milosrdenství v Deníčku sestry Faustyny Kowalské

Přestože tajemství Božího milosrdenství vždy patřilo k celkovému dědictví církve a tvoří integrální část zjevení, celá dlouhá staletí se nacházelo trochu ve stínu a bylo téměř nepřítomné ve vědomí průměrného člena Božího lidu. Výrazné oživení této teologické myšlenky a kultu Božího milosrdenství je bezpochyby spojené s životem a posláním sestry Faustyny Kowalské. Poselství, které se jejím prostřednictvím mělo rozšířit do celého světa, sepsala na stránkách duchovního *Deníčku*, na bezprostřední příkaz Pána Ježíše.⁶⁷ Zmíněné texty jejího *Deníčku* byly po smrti sestry Faustyny v souvislosti se zahájením, nejprve beatifikačního a později i kanonizačního procesu zpřístupněny širšímu okruhu zájemců a staly se předmětem vědeckého zkoumání.⁶⁸

V dnešní době je v teologické literatuře zpracováno již mnoho titulů na téma Božího milosrdenství,⁶⁹ nicméně i přes neustále rostoucí počet literatury zůstává *Deníček* sestry Faustyny nadále bohatým zdrojem pro celou oblast teologie Božího milosrdenství.

⁶⁶ Dn 1711.

⁶⁷ Dn 429, 580, 635, 699, 836, 1142, 1190, 1588.

⁶⁸ Srov. RÓŻYCKI, I.: *Nabożeństwo do Miłosierdzia Bożego*. Studium teologiczne Dzienniczka bł. siostry Faustyny Kowalskiej na temat Nabożeństwa, wyd. ZSMBM Kraków, 1999.

⁶⁹ Srov. WEJMAN, H.: *W biblijnej szkole miłosierdzia*. Wyd. Misericordia Kraków, 2004.

Na zcela zvláštní charakter *Deníčku* a jeho originalitu poukázal známý biblista a biskup Kazimierz Romaniuk, který si všímá faktu, že sestra Faustyna, která i když neměla teologické vzdělání, předala pravdu o Božím milosrdenství bez jakéhokoliv odvolání se k biblickým citátům. Tuto „absenci“ textu Písma v *Deníčku* biskup Romaniuk komentuje jako důkaz, pro který: „Deníček může být považován za svým způsobem dodatečný zdroj pro /.../ teologii, kterou výrazně obohacuje,⁷⁰ proto je *Deníček*: „Vzácným pramenem pro nové pokusy zkonstruování celé teologie Božího milosrdenství.“⁷¹ Tyto a jiné věty zmíněného biskupa a biblisty svědčí o tom, že rukopis sestry Faustyny je výborným pramenem teologických znalostí týkajících se Božího milosrdenství.

Ve svých úvahách o tajemství Božího milosrdenství se chci zaměřit na texty sestry Faustyny a prozkoumat, jak se shodují s teologií a biblickou tradicí a do jaké míry jsou „průkopnickým“ dílem této světice.

3.2 Pojetí Božího milosrdenství

Biblické pojetí Božího milosrdenství je velmi bohaté. Bibličtí autoři, jak učí Jan Pavel II., je popisují: „Mnoha výrazy různého obsahu, které však jakoby ze všech stran směřují k jednomu základnímu významu, aby tak vyjádřili transcendentní bohatství milosrdenství a zároveň je mnohotvárně přibližovali člověku.“⁷² K biblickým termínům označujících Boží milosrdenství na prvním místě patří *hesed a rahamim*. První znamená věrný postoj Boha vůči své vlastní lásce, odpovědnost za tuto lásku, která motivuje k vnitřnímu závazku projevení milosti a přejčnosti. Ovocem této věrnosti Boha vůči své vlastní lásce je odpuštění a návrat do stavu milosti, obnova vnitřního příměří s nevěrným národem. Druhé slovo má odstín více mateřský, jeho jazykový původ má své kořeny ve slově *reham*, což znamená lůno matky. Vyjadřuje skutečnost milosrdenství, kterou je zvláštní a zcela ojedinělá blízkost, pouto spojující matku s dítětem, čili lásku danou zdarma. Toto slovo v sobě obsahuje celou škálu citů: dobrotu, citlivost, shovívavost. Podsoává myšlenku o prvním prostředí kde žil člověk, kterým je láskyplné lůno samotného Boha. K jiným termínům patří *hanan* (projevování lásky), a *hamalû* (ušetření poraženého

⁷⁰ Srov. ROMANIUK, K.: *Biblijny traktat o miłosierdziu*. Wyd. Apostolicum Zabki, 1994, s. 234.

⁷¹ Tamtéž s. 235.

⁷² DM 4.

nepřítele, odpuštění viny), *hus* (citový soucit), jakož i *emet* (věrnost, stálost)⁷³ Tímto způsobem se v Písmu hlásá milosrdenství lidem, kteří jsou v zajetí, především v zajetí hříchu. Proroci přikazují celému Izraeli se k tomuto milosrdenství odvolávat v dobách úpadku a pochybností, děkovat za ně a oslavovat je, když se zjevuje a projevuje buď v životě celého národa, nebo konkrétních jednotlivců.

3.3 Dva pohledy teologů na Boží milosrdenství

Užší pojetí vztahuje Boží milosrdenství k hříchu a vykupitelskému dílu Ježíše Krista. Představitelé tohoto teologického proudu odlišují milosrdenství od lásky a tvrdí, že právě skrze lásku Bůh povolal svět k existenci a světu se udílí ve své samotné podstatě, a milosrdenství projevil pouze člověku, který upadl do hříchu. Kdyby nebyl hřích, pak by Bůh nemusel člověku prokazovat své milosrdenství, tudíž předmětem Božího milosrdenství je lidská bída, která volá a prosí o odpuštění. V tomto smyslu ani andělům ani spaseným v nebi se nedostává milosrdenství, ale je jim pouze udělena Boží láska.⁷⁴ Představitelé tohoto směru tvrdí, že povolání k existenci je výrazem Boží dobroty, nikoliv lítosti, tudíž rozlišují mezi pojmy láska a milosrdenství.⁷⁵

Vůči tomuto úhlu pohledu, podle kterého je Boží milosrdenství dokonáno v díle spasení člověka stojí v opozici druhá skupina teologů, kteří zastávají širší pojetí a podtrhují pozitivní aspekt Božího milosrdenství, kterým je hříšnickova účast v Boží přirozenosti skrze sjednocení s Bohem díky milosti, z čehož vyplývá, že jako projev Božího milosrdenství je nutné uznat také celé dílo stvoření, protože ono je prvním aktem obdarování člověka přátelstvím a láskou Boha. Tato koncepce zdůrazňuje myšlenku neměnnosti atributů Boha, z čehož teologové vyvádějí konkluzi, že hřích nemohl být příčinou vzniku nového atributu Boha. Milosrdenství se po hříchu pouze projevilo jiným způsobem než doposud. Milosrdenství je věčným atributem Boha, které se projevuje ve všech činnostech Boha „ad extra.“⁷⁶

⁷³ DM pozn. pod čarou 52 (nejedná se o přesné filologické uvedení hebrejské transkripce s akcenty, nýbrž o popularizující přepis).

⁷⁴ Srov. UKLEJA, R.: *Milosierdzie Boże z pokolenia na pokolenie*. Wyd. PPH Arka Wrocław, 1997, s. 144-145.

⁷⁵ Tamtéž s. 146-147.

⁷⁶ Tamtéž s. 143.

Otec Michał Sopoćko, zpovědník sestry Faustyny rovněž brání tuto tezi, že dílo stvoření a ekonomie milosti jsou dílem Božího milosrdenství, nicméně svůj závěr vyvozuje z teze, že milosrdenství je poskytnutím pomoci stvoření a doplněním jeho nedostatků. Pokud tedy neexistence je největší bídou, pak stvoření je dílem milosrdenství. Boží milosrdenství se nejvíce projevuje v kontextu bídy spojené s hříchem.

Stoupencem této druhé teze je papež Jan Pavel II., jakož i sestra Faustyna. Z jejího textu, který má své kořeny v mystických zážitcích jednoznačně vyplývá, že Boží milosrdenství je atributem nejen Krista, nýbrž celé Nejsvětější Trojice. Důkazem toho mohou být slova z *Deníčku*:

- „Bud' veleben ve svaté Trojici jediný milosrdný Bože.“⁷⁷
- „Bud' velebena, ó Nejsvětější Trojice, nyní i v každé chvíli. Bud' velebena ve všech svých dílech i tvorech. Kéž je, ó Bože, obdivována a oslavována velikost tvého milosrdenství.“⁷⁸
- „Hostie svatá, v níž je obsažena závěť Božího milosrdenství pro nás a zvláště pro ubohé hříšníky.

Kromě toho ještě z jiných textů zřetelně vyplývá, že sestra Faustyna k dílům milosrdenství započítává stvoření, o čemž svědčí obraty v textu jako „milosrdný Stvořitel, milosrdenství Boží ve stvoření andělů i lidí, v krášlení celého světa.“⁷⁹

Na přesnější analýzu pojetí Božího milosrdenství, jehož obraz je postupně odhalován na stránkách jejího *Deníčku* se zaměřím v následujících řádcích.

3.4 Boží milosrdenství v pojetí sestry Faustyny Kowalské

V této analýze vycházím z forem týkající se poznání Božího milosrdenství sestrou Faustynou. Její poznání se rozvíjelo souběžně dvojí cestou:

- cestou racionálního uvažování (modlitební reflexe nad životem a biblickými pravdami;
- cestou osobního poznání Boha.

⁷⁷ Dn 1742.

⁷⁸ Dn 5.

⁷⁹ Dn 491, 1741, 1742, 1743, 1749.

První cesta je dílem přirozené schopnosti rozumu osvěceného vírou udělenou Duchem svatým při křtu opírajícím se na realitě dostupné smyslům. Díky tomu sestra Faustyna chápala velikost Boha a Jeho milosrdenství v nádheře stvoření, spasení člověka a jeho povolání k životu věčnému. Tento směr modlitebních reflexí nebyl náhodný, protože je odleskem řeholní regule, ve které sestra Faustyna žila, kde můžeme číst: „Sestry /.../ budou čerpat toho ducha z velkých pravd víry, obzvláště v častém rozjímání toho, co Bůh učinil pro spásu duší při stvoření, co učinil a vytrpěl při vykoupení, a co připravuje pro věčnou slávu.“⁸⁰ Projevy milosrdenství viděla rovněž ve své vlastní historii života, v povolání k víře a stání se Božím dítětem, v přístupu ke svátostem, v láskyplné relaci ke Kristu, v postupném dozrávání k svátosti, v neustálých návratech k Bohu. Bylo to poznání velmi bohaté, jehož ovocem jsou krásné texty v *Deníčku*, které popisují mnohá zvláštní sklánění se Boha nad člověkem.⁸¹ Zcela ojedinělou teologickou hloubkou a krásou se vyznačují texty týkající se Božího milosrdenství zjeveného ve stvoření andělů,⁸² ve stvoření lidí,⁸³ v seslání Syna Božího na zem,⁸⁴ ve vykoupení člověka⁸⁵ v daru, jakým je církev, která je správcem svátostí,⁸⁶ nádheře dočasného světa,⁸⁷ jakož i předurčení člověka k věčné slávě.⁸⁸

Druhý způsob poznání tajemství Božího milosrdenství byl mystickým poznáním. Tento způsob poznání se nachází v oblasti zvláštní milosti ve smyslu exaktním a ve svých skutcích nesmírně převyšujícím myšlenkové vědění. Jde o zvláštní vnímání nadpřirozené a zemské skutečnosti, realizované v lásce, která povznáší intelekt nad chápání rozumu a naplňuje duši živým zakoušením přítomnosti Boha.⁸⁹ Tento prožitek sestra Faustyna popsala slovy: „Často dostávám světlo a poznání vnitřního života Boha poznávám vnitřní povahu Boha a to mě naplňuje nevypověditelnou důvěrou a radostí, kterou jsem s to pojmout, celá se toužím v Něm rozplynout.“⁹⁰

⁸⁰ Srov. *Konstytucje Towarzystwa Matki Bożej Miłosierdzia*. Płock, 1909, s. 6.

⁸¹ Dn 1730, 1746, 1396.

⁸² Dn 1741.

⁸³ Dn 1743.

⁸⁴ Dn 1745.

⁸⁵ Dn 1743.

⁸⁶ Dn 1747, 1758.

⁸⁷ Dn 1749.

⁸⁸ Dn 743.

⁸⁹ Srov. URBAŃSKI, S.: *Życie mistyczne błogosławionej Faustyny Kowalskiej*. Wyd. Akademii Teologii Katolickiej Warszawa, 1997.

⁹⁰ Dn 1102.

Toto poznání charakterizuje jako vyšší, zvláštní nebo dokonalé. Celé hodiny racionálního poznávání nedávají takový výsledek jako světlo Boží.⁹¹ Tato milost náleží v životě sestry Faustyny k jejímu zvláštnímu poslání sekretářky Božího milosrdenství, která má navěky stát před trůnem Božím jako živý svědek Božího milosrdenství,⁹² Byla obdařena schopností proniknout do tajemství Boha, poznat bezednou Boží dobrotu ve stvoření proto, aby s ní mohla seznámit svět.⁹³ Světlo poznání, kterým byla obdarovaná, bylo velmi štědré. Zvláštní pozornost si zasluhují na základě tohoto poznání texty, které popisují velikost Božího milosrdenství. Když se autorka *Deničku* pokusila předat poznanou skutečnost, potýkala se s typickými obtížemi spočívajícími v nedokonalosti lidského jazyka. Proto v *Deničku* nacházíme elementy apofatické mystiky⁹⁴ s jistým podobenstvím k „*via negationis*“ sv. Tomáše Akvinského.⁹⁵ Mezi pojetími Božího milosrdenství patřícími do této skupiny je možné vyjmenovat následující pojmy skrze negaci: bezedné,⁹⁶ neproniknutelné,⁹⁷ nevyčerpatelné,⁹⁸ nekonečné,⁹⁹ nedostižné,¹⁰⁰ nevyhovitelné.¹⁰¹

Také mnoho z toho, co jí bylo dáno poznat, sestra Faustyna prostě přechází mlčením.¹⁰² Bylo to zcela zvláštní nadpřirozené zakoušení Boha milosrdenství, se kterým se nemůže poměřovat žádná lidská bída, protože je nekonečné a nevyčerpatelné.¹⁰³

Sestra Faustyna zvláštním způsobem vysvětluje tuto vlastnost Božího milosrdenství, když cituje Ježíšova slova: „Čím větší ubohost, tím větší má právo na mé

⁹¹ Srov. ŚW. TEREZA OD JEZUSA: *Twierdza wewnętrzna*. Wyd. Karmelitów Bosych, 2012, s. 5, 7; (potvrzení této myšlenky, nacházíme rovněž u sv. Terezie z Avily, která píše, že se mystikovi v jedné chvíli dostává poznání tolika pravd a tajemství najednou, kterých by i při nejušilovnější a dlouholeté práci nedosáhli nejmoudřejší lidé).

⁹² Dn 417.

⁹³ Dn 438.

⁹⁴ Apofatická (negativní) teologie, tedy teologie popírání - mluví o Bohu tak, že Bůh veškeré pozitivní vlastnosti podobné pozitivním vlastnostem stvoření popsané katafatickou (pozitivní) teologií nevýslovně přesahuje a je jim mnohem více nepodobný než podobný. Tudiž např. „není dobrý“ jako dobro vnímané smysly či chápané lidskou myslí atd. Bůh je vlastnostem stvoření mnohem více nepodobný než podobný a přesahuje cokoli vnímané smysly či chápané myslí.

⁹⁵ Srov. ROMANIUK, K.: *Biblijny traktat o miłosierdziu*. Wyd. Apostolicum Ząbki, 1994, s. 210.

⁹⁶ Dn 164, 449, 560, 813, 857, 1007, 1059, 1072, 1073, 1122, 1178, 1212, 1213, 1225, 1319, 1325, 1466, 1582, 1708.

⁹⁷ Dn 127, 592, 835, 1553.

⁹⁸ Dn 692.

⁹⁹ Dn 294, 305, 378, 441, 696, 795, 857, 944, 1127, 1048, 1608.

¹⁰⁰ Dn 819.

¹⁰¹ Dn 1748.

¹⁰² Dn 254, 432, 970.

¹⁰³ Dn 1273.

milosrdenství.¹⁰⁴ Jaký je smysl tohoto konstatování? Oč větší hřích, o to více je zapotřebí pomoci, tudíž o to více se udílí, což znamená, že milosrdenství je vždy větší než hřích. Je prostě nevyčerpatelné. Ježíš to řekl jasně a zřetelně: „Má dcero, myslíš si, že jsi napsala dost o mém milosrdenství? To co jsi napsala, je teprve jedna kapička proti oceánu. Jsem Láska a Milosrdenství samo.“¹⁰⁵ Sestře Faustyně bylo dáno poznat, že toto divné a nedostižitelné milosrdenství Stvořitele uvádí v úžas nejenom rozum lidský, ale i andělský.¹⁰⁶ Výše citovaná slova: „Řekni, dcero má, že jsem Láska a Milosrdenství samo“¹⁰⁷ vzbudila u teologů veliký zájem a to z jediného důvodu. Nikde totiž není v Písmu svatém až tak dokonalé ztotožnění se Boha s milosrdenstvím a k tomu ještě vyřčeným ústy samého Boha. V úvodu jsem uvedl, že *Deníček* je něčím, jakoby novým pramenem pro teologii Božího milosrdenství, kterou obohacuje mezi jinými právě z výše zmíněného důvodu. Věta v *Deníčku* zahrnuje pravdu o tom, že milosrdenství je největším atributem Boha, o čemž sestře Faustyně řekl sám Pán Ježíš.¹⁰⁸ Tento atribut, který významem převyšuje ostatní, sestra Faustyna chápala zcela správně, pokud máme na paměti tu skutečnost, že neměla teologické vzdělání.¹⁰⁹ Nicméně je třeba mít na paměti, že poznámka sestry, o které je řeč, znamená, že atribut milosrdenství převyšuje ostatní, nemá nic společného s pokusem hierarchizace atributů Boha. Tato věta má dva významy:

- za prvé se jedná o význam, jaký mu již přiřazuje sv. Tomáš Akvinský, který napsal: „Milosrdenství je největší vlastností Boha. Proč? Protože, pozdvihovat a dávat jsou znamením velikosti. Pokud jde o někoho, kdo má nad sebou někoho většího, pak milosrdenství není největší vlastností. Tudíž u člověka milosrdenství není největší. Největší je láska a to z toho důvodu, že skrze lásku se spojujeme s Bohem /.../. Pokud ale jde o Boha a jelikož On nad sebou nikoho vyššího už mít nemůže, a tudíž se nemůže výše povznést, pak největší vlastností je pro Něho pozdvihovat, a proto milosrdenství je největší vlastností Boha,¹¹⁰

¹⁰⁴ Dn 1182.

¹⁰⁵ Dn 1273.

¹⁰⁶ Dn 819.

¹⁰⁷ Dn 201, 664, 1074, 1486, 1552, 1777.

¹⁰⁸ Dn 300, 301.

¹⁰⁹ Pro zřetelnost a pro uniknutí neporozumění je třeba dodat, že teologové seskupují dokonalosti Boha, které se vztahují k jeho jsoucnu a druhé k Jeho činnostem vůči stvoření. K prvním, zvaným absolutním, přiřazují např. takové vlastnosti, jakými jsou: jednoduchost, neomezenost, existence jen pro sebe, věčnost a k druhým: moudrost, dobrotu, spravedlnost a také milosrdenství.

¹¹⁰ Srov. FRANKOWSKI, J.: *Milosierdzie w ujęciu św. Tomasza z Akwinu*. Rzym, 1962, s. 56-57.

- za druhé, tato věta může být interpretovaná ve světle slov Ignace Różyckiego, který vysvětlil obsahové rozlišení slova milosrdenství. Rozlišil v něm význam filosoficko-teologický a praktický. V prvním případě by milosrdenství bylo vlastností božského bytí a jako takové by nepodléhalo stupňování, protože by vždy bylo jedním a tímtéž nekonečným Bohem. Ve druhém případě by milosrdenství bylo projevem působení Boha ve světě a v tomto chápání by bylo větší od jiných Božích vlastností, protože skutky působení milosrdenství ve světě jsou největší.¹¹¹

Na takovou interpretaci poukazují rovněž jiné texty v *Deníčku*, kde autorka poznamenává: „Milosrdenství je květem lásky, Bůh je Láska a milosrdenství je jeho skutkem, v lásce má počátek, v milosrdenství se projevuje.“¹¹² Poznání, jaké bylo dáno sestře Faustyně odkrylo před ní skutečně nádherný svět, ve kterém události od nejmenších po největší nesou v sobě znamení něžné péče dobrého Boha,¹¹³ ve kterém jak píše: „Všechno co existuje, je obsaženo v nitru mého milosrdenství, hlouběji než dítě v lůně matky.“¹¹⁴ Obraz matky a lůna ve vztahu k Božímu milosrdenství je v *Deníčku* poměrně častý. Tento možná málo známý motiv pro současného katolíka má ale hluboké biblické zdůvodnění. Stačí si vzpomenout na to, o čem již byla zmínka. Ve Starém zákoně celé milosrdné názvosloví, jak je nazývá biskup Romaniuk, pochází od slova *raham*, které označuje četná vnitřní vzrušení způsobená něžnou láskou, která vedou k soustrasti s někým, k slitování se nad ním a v konečném důsledku k projevení milosrdenství.¹¹⁵ Tentýž původ má poměrně často v Písmu svatém se vyskytující podstatné jméno *rahamim*, které doslova znamená vnitřnosti, metaforicky používané k vyjádření milosrdenství, tj. milosti nebo laskavosti. Není totiž náhodou, že se Ježíš (nebo Bůh Otec) často odvolává k těmto přiřazením, když se obrací na sestru Faustynu slovy, ve kterých přibližuje nekonečnou skutečnost své lítosti vůči hříšníkům:

- „jsou otevřena všechna stavidla Boží, skrze něž proudí milosti,“¹¹⁶

¹¹¹ Srov. RÓŻYCKI, I.: *Nabożeństwo do Miłosierdzia Bożego*. Studium teologiczne Dzienniczka bł. siostry Faustyny Kowalskiej na temat Nabożeństwo wyd. Zgromadzenie Sióstr Matki Bóżej Miłosierdzia Kraków, 1999, s. 79.

¹¹² Dn 651.

¹¹³ Ježíš říkal sestře Faustyně: „Věz ještě toto, má dcero, že všichni tvorové, ať vědí nebo nevědomky ať chtějí, nebo nechtějí, vždy plní mou vůli.“ Dn 586.

¹¹⁴ Dn 1076.

¹¹⁵ Srov. ROMANIUK, K.: *Biblijny traktat o miłosierdziu*. Wyd. Apostolicum Żąbki, 1994, s. 7-8.

¹¹⁶ Dn 699.

- „je obsaženo v nitru mého milosrdenství hlouběji, než dítě v lůně matky,“¹¹⁷
- „usmiřuje se Boží hněv a bezedné milosrdenství objímá duši a nitro mého milosrdenství je pohnuto pro bolestné utrpení mého Syna.“¹¹⁸

Podobným způsobem se o tento motiv opírá Ježíš příslibem daným všem apoštolům Božího milosrdenství: „Duše, které šíří úctu k mému milosrdenství, ochraňuji po celý život jako něžná matka své nemluvně.“¹¹⁹ V takovém kontextu slova o „něžném milosrdenství“ jsou zakotvená v nejzákladnější asociaci opírající se na archetypické zkušenosti lidstva, na zakoušení matčiny lásky.

K tomuto se v *Deničku* vyskytuje jako do sebe zapadající motiv milosrdenství s odstínem otcovství. Takto sestra Faustyna viděla milosrdenství Boha v přijetí za syny lidského rodu, děkovala Bohu, že skrze milost Bůh přibral lidí za své děti.¹²⁰ Chápala, jak nepochopitelné ohledy Bůh prokazuje člověku, když mu dává nahlédnout do svých největších tajemství a dovoluje zakoušet být Jeho dítětem. Ona sama zakoušela Boha jako Otce, který byl přítomen vždy a ve všem, co jí obklopovalo, jakož i s čím se setkávala. Tento dobrý Otec měl podle jejího přesvědčení: „Milosrdné lůno a nikým nepohrdal, v obcování s ní byl věčnou Láskou, Hlubinou milosrdenství.“¹²¹ Textů o milosrdenství, které mají otcovské vlastnosti je v *Deničku* mnoho.¹²²

Pro zobrazení nekonečné dobroty Boha, sestra Faustyna použila slova: „oceán milosrdenství,“¹²³ „moře milosrdenství,“¹²⁴ nebo „hlubiny milosrdenství.“¹²⁵

Když chce zdůraznit trvalost a velikost Božího milosrdenství, odvolává se k metafoře zřídla, protože sám Pán Ježíš uvedl: „Zřídlo mého milosrdenství bylo dokořán otevřeno kopím na kříži pro všechny duše.“¹²⁶

¹¹⁷ Dn 1076.

¹¹⁸ Dn 811.

¹¹⁹ Dn 1075.

¹²⁰ Dn, 174, 1819.

¹²¹ Dn 1307.

¹²² Dn 24, 27, 148, 239, 451, 606, 629, 780, 854, 908, 949, 956, 1121, 1211, 1279, 1439, 1653, 1745, 1818, 1819.

¹²³ Dn 654.

¹²⁴ Dn 178.

¹²⁵ Dn 791.

¹²⁶ Dn 1182, 1209.

Podobné, velmi blízké vyznění má slovo „pramen“, které Ježíš použil pouze jednou, když jí sdělil: „Ze všech mých ran proudí jako z pramenů duším milosrdenství, ale rána mého Srdce je pramenem neproniknutelného milosrdenství, z toho pramene prýští všechny milosti pro duše.“¹²⁷ Tato přirovnání mají za cíl především zdůraznění životodárné síly pramenící z hlubin Božího milosrdenství, která je základem života celého stvoření. Oživující a občerstvující voda vyplývající z nitra Boha přináší duším pokoj a lásku. Bůh otevřel ze své nepřehledné milosti dokořán: „Spasné prameny milosrdenství, aby se slabé duše na této životní cestě posilovaly.“¹²⁸

Velmi výmluvnými obrazy milosrdenství, které rovněž nacházíme v *Deníčku*, jsou: propast a hlubina. Sestra Faustyna je používá především proto, aby tímto způsobem vyjádřila a popsala svou zkušenost ze setkání s nekonečností Božího smilování. Nejednou vyznává, že se vrhá s důvěrou do propasti milosrdenství,¹²⁹ že do ní ponořuje hříšníky, aby je i oni oslavovali,¹³⁰ vědoma si toho, že hlubina milosrdenství se přelévá do její duše.¹³¹ O velikosti Božího milosrdenství svědčí rovněž jiná použitá slova, jakými jsou: všemocné, bez hranic.¹³² O jeho síle, která se domáhá lidské vzájemnosti, nám dávají ponětí metafory - světla, ohně a plamenů.¹³³

Takto představená analýza pojetí Božího milosrdenství u sestry Faustyny svědčí o tom, že, její prožitky jsou hluboce zakořeněné v církevní doktríně a biblické tradici. Autorka *Deníčku* přímo empiricky prožila Boží zjevení, došla až k trinitární vizi, kde se svatá Trojice zjevuje jako pramen Božího milosrdenství, pocíťovaného veškerým stvořením. Vznešenost učení sestry Faustyny o Božím milosrdenství vyplývá rovněž z toho, že se zjevuje ve všech Božích dílech:

- ve stvoření materiálních a duchovních bytostí, pro které je pramenem jejich existence,
- ve vtělení Syna Božího,
- v ekonomii spásy a milostí skrze pozdvihnutí z hříchu, přijetí za syny lidstva a v umožnění účastenství v trinitárním životě prostřednictvím svatých svátostí,

¹²⁷ Dn 1190.

¹²⁸ Dn 1466.

¹²⁹ Dn 1188, 1552.

¹³⁰ Dn 206, 1226, 1228, 1230, 1485.

¹³¹ Dn 382, 1059.

¹³² Dn 423, 1052, 1054, 1211, 1229, 1298, 1309, 1479, 1480, 1486, 1470, 1747.

¹³³ Dn 1074.

- ve věčném předurčení člověka,
- nejvíce však v umučení a zmrtvýchvstání Ježíše Krista.

Kromě toho se podle sestry Faustyny Boží milosrdenství zjevuje ve všech Jeho dílech do té úrovně, že nejčastěji prožívané člověkem může být nazváno největším atributem Boha a korunou všech Jeho děl. Sestra Faustyna rozumí Božím milosrdenství jako starost Boha o člověka ponořeného do své duchovní bídy, kde toto Boží milosrdenství je tak veliké, že není možné je vyčerpat, vždyť: „Ve chvíli, kdy se udílí, se stává větší“.¹³⁴ Tímto konstatováním sestra Faustyna jako první v historii katolické teologie popsala hlubokou pravdu dokazující nevyčerpatelnost Božího milosrdenství.¹³⁵ Všechny vyjmenované vlastnosti svědčí o tom, že svědectví sestry Faustyny o Božím milosrdenství vnáší do teologie milosrdenství originální doktrinální elementy, i když netvoří uzavřený doktrinální systém.¹³⁶

3.5 Ve škole důvěry sestry Faustyny

Heslo „škola sestry Faustyny“ nás učí, že apoštolka Božího milosrdenství vnáší do historie církve jistou školu spirituality. V teologii slovo „škola“ znamená způsob křesťanského života, ve kterém jsou všechny elementy spirituality (např. obraz nebo vidění Boha, modlitba, askeze, mezilidské vztahy apod.) spolu těsně harmonicky svázané a nejsou pouze souborem jistých jednotlivých praktik. Školy se mezi sebou v zásadě liší třemi elementy:

- modelem svatosti (nikoliv oltářní, nýbrž osobní),
- nabízenými prostředky k získání zmíněné svatosti,
- doporučeními týkajícími se osobní spirituality.

K velkým školám křesťanské spirituality patří: škola augustiniánská, benediktínská, dominikánská, františkánská, karmelitánská nebo ignaciánská. V našich dobách se k nim přidává škola sestry Faustyny, která vyrůstá z jejího charismatu a mystické zkušenosti.

¹³⁴ Dn 1273.

¹³⁵ Srov. WEJMAN, H.: *Doktor Kościoła?* W Orędzie Miłosierdzia nr 55, wyd. ZMBM Kraków, 2005, s. 8-9.

¹³⁶ Srov. MACHNIAK, J.: *Święta Siostra Faustyna Kowalska (1905–1938) doktorem Kościoła?* Referat wygłoszony 25 sierpnia 2005 w Sanktuarium Bożego Miłosierdzia w Krakowie Łagiewnikach w czasie obchodów 100. Rocznicy urodzin s’w. Siostry Faustyny.

Tato škola je výjimečná už z tohoto důvodu, že její zakladatelku sestru Faustynu formoval bezprostředně sám Ježíš. On osobně byl jejím Mistrem, prostřednictvím mystických zážitků a slov jí poučoval a formoval duchovní život tak, aby jejím prostřednictvím ukázal vzor křesťanské dokonalosti, která je zakořeněna v tajemství Božího milosrdenství. V samotném centru této školy se totiž nachází nejkrásnější tajemství naší víry, kterým je tajemství Božího milosrdenství, což je pojivo všech elementů duchovního života. Toto tajemství formuje obraz Boha, svátostný život, modlitbu, mezilidské vztahy, askezi, prostě vše co souvisí se skutečným a živým vztahem mezi člověkem a Bohem. Důsledkem jsou rysy charakteristické pro školu sestry Faustyny odlišné od ostatních škol spirituality. Jsou jimi: poznání Boha v tajemství Jeho milosrdenství, kontemplace v každodenním životě a odtud vyplývající postoj důvěry vůči Bohu a milosrdné lásky k bližnímu. Obraz této školy ještě doplňují následující rysy: láska k církvi, eucharistie, pobožnost k Matce Boží. Faktem zůstává, že zmíněné elementy nalzáme i v ostatních, výše uvedených školách spirituality, nicméně ve škole sestry Faustyny mají odstín milosrdenství, protože církve, eucharistie a Panna Marie jsou zde v první řadě chápány jako dary Božího milosrdenství. Škola sestry Faustyny je hluboce evangelijní, protože se odvolává k samotným základům křesťanského života tj. k postoji důvěry k Bohu, činné lásce k bližnímu a zároveň je univerzální, protože je účinná a dostupná každému člověku bez ohledu na to k čemu je povolán, jaký je jeho společenský status apod. V této škole svůj život formují apoštolové Božího milosrdenství, kteří po vzoru Ježíše zjevují světu Boží milosrdenství činným slovem a modlitbou.

3.6 Důvěra v Boží milosrdenství jako způsob života

Chceme-li mluvit o důvěře ve škole sestry Faustyny je nutno definovat co toto slovo znamená, jak je chápala apoštolka Božího milosrdenství. Důvěra totiž může být různě definována i tehdy, pokud se jedná o vztah mezi dvěma osobami, tzn., popisuje interpersonální realitu, která spojuje mezi sebou dvě osoby a rovněž člověka s Bohem. V běžném jazyce slovo „důvěřuji“ znamená, že dané osobě věřím, mohu se na ni spolehnout, jsem si jist její nezištnou pomocí v situaci, kdy mě bude tato pomoc potřebná. Takové chápání důvěry je blízké biblickému pojetí víry, které je celoživotní odpovědí člověka na dar předcházející milosrdné lásky Boha, a právě s takto chápanou důvěrou se setkáváme v textech sestry Faustyny. Podle ní „důvěra“ není samostatnou ctností vyplývající z naděje anebo s ní totožnou (jak jí definují některé naučné slovníky), nýbrž

způsobem života, postojem, který v sobě zahrnuje všechny rozměry a relace jaké mohou vzniknout mezi člověkem a Bohem. Ignacy Różycki, hlavní teolog v beatifikačním procesu sestry Faustyny napsal, že tento životní postoj člověka vůči Bohu, se kterým se setkáváme u sestry Faustyny, nazývá Pan Ježíš vírou a očekával jí od všech svých vyznavačů,¹³⁷ když říkal: „Budete-li mít víru jako zrnko hořčice, řeknete této hoře: „Přejdi odtud tam a přejde; a nic vám nebude nemožné.“¹³⁸ Tentýž životní postoj, jak dále napsal Ignacy Różycki, sv. Pavel a s ním celá teologie nazývá nadějí, která: „Vyrůstá z živé víry v nekonečnou lásku a dobrotu Boha k nám. Neoddělitelně je svázána s pokorou, tzn. s upřímným a hlubokým přesvědčením o tom, že veškeré dobro, které je v nás a které činíme je darem Boha, že nevlastníme nic, co bychom od Boha neobdrželi.“¹³⁹

Arcibiskup Stanislaw Nowak napsal, že: „Důvěra vůči Bohu v životě sestry Faustyny zahrnuje zcela zvláštní bohatství ctností a křesťanských morálních postojů.“¹⁴⁰ Z toho vyplývá, že důvěra v jejím životě není pouze jednou ctností, nýbrž způsobem, celoživotním postojem, který popisuje stav, v jakém se člověk nachází vůči Bohu. Tento životní postoj je podmíněn především vývojem nadpřirozené víry, naděje a lásky, jakožto i morálních ctností: pokory a lítosti. Pro sestru Faustynu není důvěra abstraktním pojmem, který spočívá pouze v intelektuální akceptaci zjevených pravd, nebo v náboženském pocitu, nýbrž je takovým způsobem života, který má racionální kritéria, jímž je plnění vůle Boha, obsažené v příkázáních, povinnostech stavu, Božím slově a v rozpoznatelných nadchnutích Ducha svatého.

Pokud člověk Bohu skutečně důvěřuje, pak vždy plní Jeho vůli bez ohledu na to, zda se to shoduje s jeho pocity a logikou jeho rozumu, dobře ví, že Bůh vždy mluví pravdu a nepřeje si nic jiného, než jenom věčné štěstí člověka, protože Jeho vůle, jak říkala sestra Faustyna, je pro nás vždy čistým milosrdenstvím. Pan Ježíš jí mnohokrát vysvětloval, čím je důvěra a jak velkou roli hraje v životě každého člověka. Dalo by se říci, že je to nejzákladnější hodnota nejen v mezilidských vztazích, ale také ve vztahu mezi člověkem a Bohem, a že na ní závisí vývoj duchovního i každodenního života ve všech jeho

¹³⁷ Srov. RÓŻYCKI, I.: *Miłosierdzie Boże, Zasadnicze rysy nabożeństwa do Miłosierdzia Bożego*. Wyd. ZSMBM Kraków 2015, s. 16.

¹³⁸ Mt 17,20.

¹³⁹ Tamtéž: s. 17.

¹⁴⁰ Srov. NOWAK, S.: *Błogosławiona Faustyna jako wzór zawierzenia Bogu i miłosierdzia wobec bliźnich dla apostołów Bożego Miłosierdzia*. Wyd. Apostolski ruch Bożego Miłosierdzia. Materiały z sympozium Kraków, 1996, s. 120.

rozměrech. Postoj důvěry vyplývá z poznání a zakoušení vždy předcházející milosrdné lásky Boha, ve které má svůj pramen i motiv, tudíž je první odpovědí, jakou je člověk povinen dát Bohu. Tato předcházející láska Boha vůči člověku byla nejplnějším způsobem zjevena v životě, učení, utrpení, smrti a zmrtvýchvstání Ježíše Krista. „Když vás o mé lásce nepřesvědčila moje smrt, co vás přesvědčí?“¹⁴¹ ptal se Ježíš sestry Faustyny ohledně absence důvěry u lidí, zvláště u vybraných duší, čímž měl na mysli duchovní osoby. Jednoznačně a důrazně řekl, že očekává důvěru od svých stvoření a že nejvíce ho raní hříchy nedůvěry. Prosil, aby nabádala k důvěře a vyprošovala jí umírajícím, aby bojovala o spasení duší skrze nabádání k důvěře v Boží milosrdenství. Sdělil sestře Faustyně: „Toužím po důvěře svých tvorů, povzbuzuj duše k velké důvěře v mé bezedné milosrdenství.“¹⁴² Dále uvedl, že důvěra je jedinou nádobou k čerpání milostí, pramenem pokoje a štěstí, protože On sám pečuje o člověka, který mu důvěřuje a dává mu všechno, oč Jej prosí. Již se samotným postojem důvěry, tzn. s plněním Boží vůle, spojil Ježíš mnoho příslibů. Ujišťoval jí: „Kdo důvěřuje v mé milosrdenství, nezahyne, neboť všechny jeho záležitosti jsou mými záležitostmi a nepřátelé se rozbijí na úpatí mého podnoží.“¹⁴³ Důvěra je samostatnou esencí pobožnosti k Božimu milosrdenství ve formách jaké Ježíš předal sestře Faustyně: úcta k Obrazu Božího milosrdenství, slavení Svátku Božího milosrdenství, Korunka k Božimu milosrdenství, modlitba v Hodině Božího milosrdenství, šíření Úcty k Božimu milosrdenství. Pouze tehdy budou autentické, když budou vyplývat z postoje vnitřní důvěry k Pánu Bohu.

3.7 Růst v postoji důvěry

Důvěra je dynamickou skutečností a podléhá neustálému vývoji, je procesem, který probíhá po celý život a vyžaduje spolupráci člověka s Božím milosrdenstvím. Linie tohoto postoje probíhá shodně se stupni ukazujícími dokonalost v plnění vůle Boží. Sestra Faustyna vyjmenovává tři stupně plnění Boží vůle:

- první stupeň, když duše plní všechno to, co je navenek obsaženo v přikázáních a ve stanovách,
- druhý stupeň, když duše následuje vnitřní vnuknutí a plní je,

¹⁴¹ Dn 580.

¹⁴² Dn 1059.

¹⁴³ Dn 723.

- třetí stupeň, kdy duše odevzdána do Boží vůle ponechává Bohu svobodu, aby s ní nakládal, a Bůh s ní činí, co sám chce, je v Jeho rukou poddajným nástrojem.¹⁴⁴

Analogicky s těmito stupni probíhá linie vývoje v postoji důvěry. Je zde ovšem možné položit otázku, jak růst v postoji důvěry, čím začít? Sestra Faustyna odpovídá krátce, že v poznání Boha v tajemství Jeho milosrdenství. V *Deníčku* píše: „Nyní vím, že dokonce duše vyvolené a pokročilé v řeholním nebo duchovním životě nemají odvahu se zcela svěřit Bohu a to proto, že málo duší zná toto bezedné milosrdenství Boha, Jeho velkou dobrotu.“¹⁴⁵ Z toho logicky vyplývá, že výchozím bodem popisovaného vývoje je nadpřirozená ctnost víry, která jako jediná nám dává možnost poznat Boha v tajemství Jeho milosrdenství. Ona je základem důvěry, protože není možné odevzdat se někomu, koho neznáme. Tak je to v mezilidských vztazích a co teprve ve vztahu člověka a Boha, kterého nevidíme a nepoznáváme pomocí svých smyslů. Z postupu pronikání do tajemství milosrdenství Boha skrze rozjímání zjevených textů a reflexí vlastního života jakož i díky bohatým mystickým zkušenostem neustále vzrůstala v životě sestry Faustyny důvěra k Bohu. Píše: „Cítím, že jsem celá Boží, cítím, že jsem Jeho dítě, cítím, že celá jsem vlastnictvím Boha. Zakouším to dokonce fyzicky vnímatelným způsobem. Ve všem jsem zcela klidná, vždyť vím, že myslet na mě je věcí Ženicha. Zcela jsem na sebe zapoměla. V Jeho nejmilosrdnější Srdce bezmezně důvěřuji.“¹⁴⁶ Velmi se divila, jak je možné nedůvěřovat takovému Bohu, který je všemocný, je moudrostí a miluje člověka nekonečnou láskou. A přesto překročení prahu nedůvěry, vyléčení rány po prvotním hříchu a osobních hříších je velmi těžkým úkolem pro každého, kdo na sebe toto úsilí bere. Velký význam ve vývoji postoje důvěry v životě sestry Faustyny mělo zjištění skutečnosti, o kterém píše ve svém evangeliu sv. Jan tj. o činění si příbytku v čisté duši.¹⁴⁷ Kontemplace Boha umocněná neustálou praxí být ve spojení s Ježíšem pomocí nějaké krátké střelné modlitby, nebo jiného způsobu aktu vyjadřujícím akt lásky, pozitivně ovlivňovala vývoj i její postoje důvěry. Ten, ve kterém umístila svou důvěru je blízko, je tak blízko a tak těsně spojen, jak to není možné v relaci mezi lidmi. On, který bydlí v duši je Stvořitelem, udržuje existenci celého světa a je zároveň Spasitelem, o kterém se

¹⁴⁴ Dn 44.

¹⁴⁵ Dn 731.

¹⁴⁶ Dn 244.

¹⁴⁷ J 14,23: „Ježíš mu odpověděl: kdo mě miluje, bude zachovávat mé slovo, a můj Otec ho bude milovat, přijdeme k němu a učiníme si u něho příbytek.“

sv. Pavlem mohla říci: „Nežiji už já, nýbrž ve mně žije Kristus. A život, který zde nyní žiji, žiji ve víře v Syna Božího, který si mě zamiloval a vydal sebe samého za mne.“¹⁴⁸

Stálé hlubší poznávání Božího milosrdenství a jeho kontempace v každodenním životě byly základem zrození a pak vývoje postoje důvěry. Sestra Faustyna používala rovněž i jiné prostředky jako např.: plodné prožívání setkání s Ježíšem ve svátostech, v modlitbě, péči o asketický život, což znamená odsouvání na okraj to, co překáželo k dokonalejšímu sjednocování s Bohem. Neustále se snažila získat ctnosti, které podmiňují postoj důvěry, tzn.: nikoliv pouze víry, nýbrž i naději, pokoru a pokání. Každá z nich hraje totiž důležitou úlohu v budování a postoji důvěry. Absence kterékoli z nich znemožňuje, nebo brzdí důvěru k Bohu, protože člověk bez naděje nemůže důvěřovat Bohu, neboť právě ona umožňuje přístup k Jeho milostem. Nemůže důvěřovat člověk, který nepracuje na růstu nadpřirozené lásky, protože ona je nejsilnějším pojivem s druhým člověkem a Bohem. Nemůže důvěřovat člověk pyšný, protože se spoléhá pouze na sebe a neuznává svou závislost na Stvořiteli a Spasiteli. Nemůže také důvěřovat člověk bez pokorného srdce, který nelituje svých hříchů a chyb, protože se bude více spoléhat na shovívavost Boha, nikoli na důvěru v Jeho milosrdenství. Vývoj každé z těchto duchovních vlastností působí růst postoje důvěry vůči Bohu až k celkovému odevzdání se do Jeho vůle.

Velmi důležitým prostředkem k tomuto životnímu postoji důvěry v životě sestry Faustyny bylo věrné každodenní plnění Boží vůle, kterou chápala jako dar milujícího Otce. Věděla, že: „Duši nečiní dokonalou ani milosti, ani zjevení, ani vytržení, ani jí žádné udělované dary, nýbrž vnitřní spojení mé duše s Bohem. Ty dary duši pouze zdobí, ale nejsou jejím obsahem, ani dokonalostí. Má svatost a dokonalost spočívá v úzkém sjednocení mé vůle s Boží vůlí. Bůh nikdy naši svobodné vůli nepůsobí násilí. Na nás záleží, zda chceme Boží milost přijmout, nebo ne, zda s ní budeme spolupracovat, nebo zda jí promarníme.“¹⁴⁹ Ježíš jí vysvětloval. „Když jsi poslušná, беру ti tvou slabost, namísto ní ti dávám svou moc. Velmi mě to udivuje, že duše se mnou nechtějí tuto výměnu provést.“¹⁵⁰ Na jiném místě v *Deníčku* sestra Faustyna píše: „Pán mi dal světlo hlubšího poznání Jeho vůle a současně naprostého odevzdání se do té svaté vůle Boha. To světlo mě upevnilo v hlubokém pokoji a dalo mi pochopit, že se nemám ničeho bát, kromě hříchu.

¹⁴⁸ Gal 2,20.

¹⁴⁹ Dn 1107.

¹⁵⁰ Dn 381.

Cokoli na mě Bůh dopustí, přijímám s naprostou poddaností Jeho svaté vůli. Kamkoli mě postaví, tam se budu snažit věrně splnit Jeho svatou vůli, a všechno, co se mu líbí, nakolik to bude v mých silách. I kdyby ta Boží vůle pro mě byla těžká a tvrdá jako vůle nebeského Otce vůči jeho Synu modlícímu se v Getsemanské zahradě. A čím větší utrpení, tím více si všímám, že se Ježíšovi připodobňuji, je to nejjistější cesta. Kdyby byla lepší jiná cesta, Ježíš by mi jí ukázal.¹⁵¹

Plnění Boží vůle v každodenním životě je testem důvěry vůči Bohu. Natolik totiž důvěřujeme Bohu, nakolik plníme Jeho svatou vůli obsaženou v přikázáních, povinnostech svého stavu, ve slově Božím a v nadchnutích Ducha svatého. Pravdou je, že ve škole důvěry sestry Faustyny jsou používány velmi jednoduché, obyčejné a každému přístupné prostředky:

- poznávání Boha v tajemství Jeho milosrdné lásky k člověku skrze meditaci k Bohu,
- spatřování ve všem Jeho láskyplné náruče,
- čerpání darů ze svátostí,
- bytí neustále ve spojení s Ježíšem,
- zpytování svědomí,
- duchovní čtení,
- neustále prohlubování modlitby a ctností.

Jde o to, aby výše uvedené prostředky byly praktikovány důsledně, což vyžaduje neustálé obrácení se k Bohu. Vzrůst v postoji důvěry vyžadoval od sestry Faustyny překonávání nejenom svých slabostí, ale také rozumu, protože nejednou jí Bůh postavil do situací, kdy musela popřít svůj rozum, zcela Bohu důvěřovat a tak splnit Jeho vůli. Na míře důvěry závisí nejen hloubka vztahu člověka s Bohem, ale také mezilidské vztahy. Člověk, který zakouší milosrdnou lásku Boha a v konkrétních situacích prožívá tuto lásku, se cítí šťasten a schopen nezištné lásky vůči bližnímu. Člověk důvěřující Bohu a spoléhající se na Jeho vůli, nejenom zakouší Jeho lásku a pokoj jaký mu svět dát nemůže, ale neobvykle plodným způsobem zvěstuje nebo hlásá světu pravdu o milosrdné lásce Boha k člověku. Sestra Faustyna dává svým životem příklad přímo dětské důvěry k Bohu, je příkladem úplného odevzdání se Jeho vůli. Když velmi trpěla a procházela těžkými

¹⁵¹ Dn 1394.

zkouškami, přicházela ke svatostánku a říkala: „I kdybys mě zabil, budu ti důvěřovat“.¹⁵² Rovněž píše: „Když je má duše ztrápená, říkám si jen toto: Ježíš je dobrý a plný milosrdenství, a i kdyby se mě země propadla pod nohama, nepřestanu mu důvěřovat.“¹⁵³

Díky přímo dětské důvěře, úplnému odevzdání se Boží vůli v každé situaci se v životě sestry Faustyny mohly uskutečnit veliké věci. Již na zemi dosáhla vrcholného sjednocení s Bohem a to až po mystické zasnoubení, a z druhé strany Ježíš jejím prostřednictvím mohl světu předat velké poselství o Božím milosrdenství, díky kterému „tolik duší nalezne spásu“.¹⁵⁴ Ježíš osobně velmi vysoce ohodnotil její úsilí v postoji důvěry vůči Němu, když řekl: „Máš velké a neproniknutelné právo na mé Srdce, protože jsi dcerou naprosté důvěry.“¹⁵⁵ Po formaci pod vedením skutečného a jediného Mistra a po výše uvedeném doporučení sestra Faustyna má zcela ojedinělé oprávnění k vedení školy křesťanské důvěry vůči Bohu.

Je naší učitelkou a pomáhá nám na této cestě až k úplnému odevzdání se do Boží vůle tak, aby každý z nás, kdo se snaží jít v její stopě, mohl někdy dosáhnout takového bodu, kdy bude schopen úplně se odevzdat Bohu, poddat se Jeho vůli a zopakovat se sestrou Faustynou: „Zcela a ve všem se odevzdávám do nejmilosrdnější svaté vůle mého Boha. Ode dneška je mi tvá vůle, Pane, pokrmem. Celá moje bytost ti patří, používej mě podle svého Božského zalíbení. S podřízeností, klidem a s radostí přijímám všechno, cokoliv mi tvá otcovská ruka podá. Ničeho se nebojím, ať si mě jakkoliv nasměruješ, a s pomocí tvé milosti splním všechno, oč mě požádáš. Nyní se již nebojím žádných tvých vnuknutí, ani je neklidně nezkoumám, kam mě dovedou. Veď mě ó Bože, cestami, kterými ti bude libo, všechnu svou důvěru jsem vložila do tvé vůle, která je pro mě čistě láskou a milosrdenstvím.“¹⁵⁶

¹⁵² Dn 77.

¹⁵³ Dn 1192.

¹⁵⁴ Dn 1300.

¹⁵⁵ Dn 718.

¹⁵⁶ Dn 1264.

4 POSELSTVÍ BOŽÍHO MILOSRDENSTVÍ JANA PAVLA II. SOUČASNÉMU SVĚTU

Úvahy týkající se Božího milosrdenství v učení Jana Pavla II nás uvádějí do tajemství Boha zjevujícího se ve Starém i Novém zákoně, který je ze své podstaty milosrdný. Papež neustále ukazuje Boha jako Otce milosrdenství v celé historii spásy. Tajemství milosrdenství dovoluje člověku pochopit sebe sama a zrealizovat své povolání. Zároveň mu pomáhá si uvědomit, jak neustále potřebuje milosrdenství a také je schopen toto milosrdenství poskytovat bližním. Tímto úhlem pohledu Jan Pavel II. směřuje naši pozornost na tajemství Boha zjevujícího své milosrdenství ve Starém zákoně a na Krista, který je plností zjevení milosrdenství Otce v Novém zákoně, jakož i na způsoby realizace milosrdenství Kristovými učedníky.

Kromě encykliky *Dives in misericordia* se téma Božího milosrdenství v učení Jana Pavla II. opět vyskytlo v apoštolském listu *Novo millennio ineunte*, publikovaném na prahu třetího tisíciletí křesťanství.¹⁵⁷ Papež zde píše o představě milosrdenství v kontextu jednotící se Evropy. Toto téma se již v roce 1999 stalo předmětem reflexe biskupské synody, která připravovala Velké jubileum roku 2000. Výsledkem synodálních jednání se pak stala apoštolská adhortace *Ecclesia in Europa*.¹⁵⁸ Téma nabízí několik myšlenek, které zahrnují celé učení Jana Pavla II., jehož centrálním svorníkem je pravda o Božím milosrdenství.

4.1 Tajemství Božího milosrdenství ve zjevení

V encyklice *Dives in misericordia* papež Jan Pavel II. připomíná dokument II. vatikánského koncilu *Gaudium et spes*, ve kterém čteme, že Ježíš Kristus je plností zjevení tajemství Otce a Jeho lásky.¹⁵⁹ Bůh zjevení je tajemstvím lásky,¹⁶⁰ která spojuje v jedno: Otce, Syna i Ducha svatého. On je Lásky, kterou se dělí s každým stvořením, protože Jeho přirozeností je obdarovávat. Zjevuje se člověku v historii spásy jako Stvořitel a Pán

¹⁵⁷ Srov. *Novo millennio ineunte* Apoštolský list Jana Pavla II. na závěr Jubilejního roku 2000. Česká biskupská konference Praha, 2001.

¹⁵⁸ Srov. *Ecclesia in Europa* Posynodální apoštolská exhortace Jana Pavla II. O Ježíši Kristu žijícím ve své církvi, prameni naděje pro Evropu. Česká biskupská konference, Praha, 2003.

¹⁵⁹ Srov. *Gaudium et spes* Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě. Řím, 1965, čl. 22.

¹⁶⁰ 1J 4,16-18.

veškerého stvoření, který je dobrým Otcem a dárce života.¹⁶¹ Základní zkušeností milosrdenství v historii Izraele, na kterou navazuje Jan Pavel II.,¹⁶² je událost během exodu vyvoleného národa z egyptského otroctví. Bůh, který viděl utrpení svého lidu, se smiloval a osvobodil ho z rukou pronásledovatelů. V samotném odchodu je hluboce zakořeněná důvěra Izraelitů v Boží milosrdenství, které překrývá každý hřích a lidskou bídu. V tomto momentu historie Bůh, Stvořitel člověka a Pán světa, zjevil celou pravdu o sobě.¹⁶³ V této události Bůh zjevil fenomenální pravdu, že každý člověk, který se provinil hříchem a vzdálil se od svého Stvořitele, může nalézt motiv k návratu a obrátit se na Něj s prosbou o odpuštění.¹⁶⁴ Papež připomíná, že Bůh zjevoval své milosrdenství od začátku dějin slovy i činy a ukazoval různé rozměry své lásky k člověku.

Boží milosrdenství zjevené ve Starém zákoně, píše Svatý otec, je paradigma lásky Boha k člověku, zahrnující její různé odstíny. Je to láska otcovská, vyplývající z faktu obdarování životem, protože Bůh je Otcem Izraele¹⁶⁵ a vyvolený národ je Jeho milovaným Synem.¹⁶⁶ Je také Ženichem a Izrael nevěstou. Jeho láska se zjevuje jako lítost a velkomyslné odpuštění, pokud vyvolený národ nezachová věrnost.¹⁶⁷ Žalmisté Jej

¹⁶¹ Gn 1-2; Kol 1,15-20.

¹⁶² DM 4.

¹⁶³ Ex 34,6-7: Když Hospodin kolem něho přecházel, zavolał: „Hospodin, Hospodin! Bůh plný slitování a milostivý, shovívavý, nejvyšš milosrdný a věrný, který osvědčuje milosrdenství tisícům pokolení, který odpouští vinu, přestoupení a hřích; avšak viníka nenechává bez trestu, stíhá vinu otců na synech i na vnucích do třetího a čtvrtého pokolení.“

¹⁶⁴ Nu 14,18: „Hospodin je shovívavý a nesmírně milosrdný, odpouští vinu a přestupek, ale viníka nenechá bez trestu, vinu otců stíhá na synech do třetího i čtvrtého pokolení.“

Ž 30,9: „K tobě, Hospodine, volám, tebe, Panovníku, prosím.“

Ne 9,17: „Ty jsi však Bůh ochotný odpouštět, milostivý a soucitný, shovívavý a nesmírně milosrdný, proto jsi je neopustil.“

Mdr 15, 1: „Ty, Bože náš, jsi dobrotivý a věrný, shovívavý a všechno spravující milosrdenstvím.“

Sir 2, 11: „Vždyť Hospodin je plný slitování a milosrdný, odpouští hříchy a zachraňuje v čas soužení.“

¹⁶⁵ Iz 63,16: „Jsi přece náš Otec! Abraham nás nezná, Izrael, ten o nás neví. Hospodine, tys náš Otec, náš Vykupitel odedávna, to je tvé jméno.“

¹⁶⁶ Ex 4,22: „Potom faraónovi řekneš: Toto praví Hospodin: „Izrael je můj prvorozený syn.“

¹⁶⁷ Oz 11,7-9: „Můj lid se zdráhá vrátit se ke mně; když ho volají k Nejvyššímu, nikdo se nepozvedne. Což bych se tě, Efrajime, mohl vzdát, mohl bych tě, Izraeli, jen tak vydat? Cožpak bych tě mohl vydat jako Admu, naložit s tebou jako se Sebójímem? Mé vlastní srdce se proti mně vzepřelo, jsem pohnut hlubokou lítostí. Nedám průchod svému planoucímu hněvu, nezničím Efrajima, protože jsem Bůh, a ne člověk, jsem Svatý uprostřed tebe; nepřijdu s hněvivostí.“

Jr 31,20: „Což je mi Efrajim syn tak drahý, dítě mého potěšení? Kdykoli však o něm mluvím, znovu a znovu si ho připomínám. Proto je mé nitro nad ním zneklidněno. Slituji, slituji se nad ním, je výrok Hospodinův.“

Iz 54,7: „Na maličký okamžik jsem tě opustil, avšak shromáždím tě v prevelikém slitování.“

nazývají Bohem lásky, mírnosti, věrnosti a milosrdenství.¹⁶⁸ Zkušenost Božího milosrdenství se rodí z vnitřního dialogu člověka se svým Stvořitelem a Otcem.

V encyklice *Dives in misericordia* se Jan Pavel II. odvolává k historii spásy, připomíná neustálou přítomnost Boha mezi lidmi. Milosrdenství Otce zjevené skrze Ježíše Krista je přítomné ve Starém zákoně, v historii vyvoleného národa, který si zachoval víru v jediného Boha. V milosrdenství, jak zdůrazňuje Svatý otec, se ukazují různé odstíny lásky Boha k člověku: dobrota, přejícnost, milost a věrnost (*hesed*), něžnost a soucit které jsou charakteristické pro matku (*rahamim*), velkomyslnost a přejícnost (*hanan*) jakož i lítost, šetření protivníka a prominutí (*hamal*). Milosrdenství chápané jako zjevení Boží lásky „ad extra“ je spojeno s dílem stvoření a spojuje Boha s člověkem, který je Jeho stvořením.¹⁶⁹ Jak si Svatý otec všímá, k podstatě lásky nesporně patří, že není možné, aby láska nenáviděla a toužila po zlu pro toho, koho obdarovala plností dobra. Tajemství milosrdné lásky neustále uchovával vyvolený národ napomínaný ve svých dějinách proroky, kteří povzbuzovali k otevření srdcí na Boha milosrdného.¹⁷⁰ Milosrdenství prožívané Izraelity bylo obsahem soužití Izraele s Bohem,¹⁷¹ obzvlášť v těch chvílích, kdy nastala absence věrnosti příměří. S prosbou o milosrdenství se na Boha obrací Šalamoun v modlitbě během posvěcení chrámu.¹⁷²

Prorok Micheáš prosí o odpuštění nevěrnosti a odvolává se k Božímu milosrdenství.¹⁷³ Prorok Izajáš utěšuje vyhnance a poukazuje na milosrdenství jako garanci Boží blízké péče.¹⁷⁴

U proroků milosrdenství znamená zcela zvláštní moc lásky, která je větší než hřích a nevěra vyvoleného národa.¹⁷⁵

¹⁶⁸ Ž 103 a 145.

¹⁶⁹ DM 4.

¹⁷⁰ Iz 54,10: „I kdyby ustoupily hory a pohnuly se pahorky, moje milosrdenství od tebe neodstoupí a smlouva mého pokoje se nepohne, praví Hospodín, tvůj slitovnick.“

Jer 31,3: „Hospodín se mi ukázal zdaleka: „Miloval jsem tě odvěkou láskou, proto jsem ti tak trpělivě prokazoval milosrdenství.“

¹⁷¹ DM 4.

¹⁷² 1Kr 8,22-53.

¹⁷³ Mi 7,18-20: „Kdo je Bůh jako ty, který snímá nepravost, promíjí nevěrnost pozůstatku svého dědictví! Nesetrvává ve svém hněvu, neboť si oblíbil milosrdenství. Opět se nad námi slituje, rozšlape naše nepravosti. Do mořských hlubin vhodíš všechny jejich hříchy, prokážeš věrnost Jákobovi, milosrdenství Abrahamovi, jak jsi za dnů pradávných přísahal našim otcům.“

¹⁷⁴ Iz 51,4-16.

¹⁷⁵ DM 4.

Milosrdenství obsahuje nejenom celé společenství vyvoleného národa, ale také jednotlivé osoby, které z důvodů fyzického nebo morálního zla pocítují vinu. K Bohu se takto s prosbou o milosrdenství obrací David po hříchu s Batšebou.¹⁷⁶

Ze zkušenosti lásky a soucitu z hlediska národa i jednotlivce se rodí důvěra vůči Bohu, která člověku dovoluje se k Němu obracet a odkrývat Jeho neustálou přítomnost. Každý člověk jak učí Jan Pavel II. ve své encyklice *Dives in misericordia* je schopen odkrýt Boha v přírodě a kosmu,¹⁷⁷ protože Bůh promlouvá k člověku „jazykem celého vesmíru“.¹⁷⁸ Nicméně faktem zůstává, že nepřímé poznání nedává plný obraz Boha. Zjevení lásky v Ježíši Kristu vede k Bohu v nevyzpytatelném tajemství Jeho života. Pán Ježíš ukazuje Boha milosrdenství v podobenstvích o ztraceném penězi,¹⁷⁹ obzvláště v podobenství o marnotratném synu.¹⁸⁰ Tato podobenství zdůrazňují nejprve velikost lásky Otce, který je připraven stále odpouštět a obdarovávat. Jan Pavel II. podtrhuje lidskou důstojnost marnotratného syna, která znovu září díky milosrdenství Otce. Bůh se zjevuje jako věrný svému otcovství. Jan Pavel II. konstatuje, že: „Taková láska je schopná sklánět se ke každému marnotratnému synovi, ke každé lidské bídě, zvláště pak té morální, jakou je hřích.“¹⁸¹ Velikost lásky Boha vůči hříšnému člověku odhaluje velikost a důstojnost syna, který vždy zůstává dítětem Božím a má právo na Jeho lásku.

V milosrdenství vidí Jan Pavel II. „nerovný vztah“ mezi Bohem, který obdarovává a člověkem, který přijímá Jeho dobrotu. Avšak milosrdenství způsobuje, že marnotratný syn, který znovu obdrží synovskou důstojnost, nezakouší ponížení. Na velikou lásku Boha odpovídá postojem obrácení, které je ovocem milosrdenství.¹⁸²

Plným zjevením milosrdenství je smrt a zmrtvýchvstání Ježíše Krista. Paschální mysterium zobrazuje velikost lásky Boha k člověku, který neušetřil ani vlastního Syna.¹⁸³

¹⁷⁶ 2Sm 11-12.

¹⁷⁷ Ř 1,20: „Jeho věčnou moc a božství, které jsou neviditelné, lze totiž od stvoření světa vidět, když lidé přemýšlejí o jeho díle, takže nemají výmluvu.“

¹⁷⁸ DM 2.

¹⁷⁹ Lk 15,1-10.

¹⁸⁰ Lk 15,11-32.

¹⁸¹ DM 6.

¹⁸² DM 6.

¹⁸³ J 3,16: „Neboť Bůh tak miloval svět, že dal svého jediného Syna, aby žádný, kdo v něho věří, nezahynul, ale měl život věčný.“

2Kor 5,21: „Toho, který nepoznal hřích, kvůli nám ztotožnil s hříchem, abychom v něm dosáhli Boží spravedlnosti.“

Skrze tajemství kříže Bůh ukazuje hloubku své lásky, která je od počátku stvoření člověka, neboť Bůh, kterého zjevil Kristus je nejen spojen úzce se světem jakožto Stvořitel a jeho prvotní zdroj života, ale je to zároveň i Otec, kterého s člověkem, jehož povolal k životu ve viditelném světě, pojí pouto ještě těsnější, než pouto stvoření. Je totiž nejen láska, která vytváří dobro, ale přivádí je k dokonalosti v účasti na životě samotného Boha.¹⁸⁴ V Kristově smrti je Bůh blízko člověku a dává sebe, aby člověk mohl být účasten v Jeho životě. Milosrdná láska je mocnější než hřích a smrt. Díky působení Ducha svatého se člověk otvírá na působení milosrdenství a odkrývá svou důstojnost, která mu umožňuje sjednocení s Kristem. Místem setkání s milosrdenstvím Boha jsou svátosti, zejména pokání a eucharistie, ve kterých se křesťan přímo dotýká milosrdné lásky Boha. Církev věrná Ježíši Kristu, jak zdůrazňuje Jan Pavel II., má jako první úkol své mise na tomto světě vydávat svědectví o Božím milosrdenství.

4.2 Hlásání Božího milosrdenství

Povinnost hlásat Boží milosrdenství je základním úkolem vůči světu, který byl svěřen učedníkům Kristovým. Tato mise je pokračováním tradice proroků Starého zákona a věrným naplněním poslání Pána Ježíše spočívajícím v ukázání Boha člověku, Otce milosrdenství a to jak slovem, tak i osobním příkladem. V encyklice *Dives in misericordia* Jan Pavel II. zřetelně ukazuje na nutnost svědčit o milosrdenství Boha, které je základním posláním církve. Svatý otec píše: „Církev naší doby si musí uvědomit, že tu existuje zvláštní a hlubší nutnost, aby v celém svém díle svědčila o Božím milosrdenství ve stopách tradice Starého i Nového zákona a především Ježíše Krista a jeho apoštolů. Církev je povinna vydávat svědectví o Božím milosrdenství, které se zjevilo v Kristu v celém jeho mesiášském poslání. Musí je dokonce hlásat jako spasitelnou pravdu víry a součást života z víry. Musí se snažit milosrdenství uvádět a jakoby vtělovat do života jak svých věřících, tak podle možností i všech lidí dobré vůle. Konečně církev, která vyznává milosrdenství a zůstává mu v životě věrná, má právo a povinnost dovolávat se Božího milosrdenství a vzývat je tváří v tvář všem projevům fyzického i morálního zla i všem hrozbám, které temně visí nad obzorem budoucnosti dnešního lidského rodu.“¹⁸⁵

¹⁸⁴ DM 7.

¹⁸⁵ DM 12.

Mise hlásání Božího milosrdenství se podle Jana Pavla II. projevuje vyznáním pravdy, že Bůh je milosrdenstvím a dobrořečením Boha milosrdenství.

Druhým úkolem církve, to znamená učedníků Krista, je činění milosrdenství. Třetím polem vydávání svědectví o Bohu je modlitba o milosrdenství pro svět. Avšak výchozím bodem pro veškeré působení v oblasti apoštolátu Božího milosrdenství je vyznání víry v milosrdného Boha. Bez tohoto základu činění veškerého dobra se stává pouhou obyčejnou filantropií,¹⁸⁶ která může být provozována rovněž člověkem nevěřícím.

4.3 Dobrořečení Boha milosrdného

Základním prostorem vydávání svědectví o milosrdenství Boha, jak zdůrazňuje Jan Pavel II., je liturgie církve, liturgická čtení a modlitby, ve kterých zní ozvěna pravdy představené na stránkách Písma. Dále zkušenost Božího lidu, která potvrzuje poznání Boha milosrdenství v každodenním životě. „Jestliže někteří teologové tvrdí, že milosrdenství je největší z Božích přívlastků a dokonalostí, Bible, tradice i celý život víry Božího lidu to zajisté dostatečně potvrzují. Nejde tu o dokonalost nevyzpytatelné Boží podstaty v tajemství samotného božství, ale o dokonalost a přívlastek toho, v čem se člověk podle zjevené pravdy o svém životě velmi blízko a často setkává s živým Bohem.“¹⁸⁷ Setkání se s Bohem milosrdným je v životě křesťana první zkušeností víry, kterou Jan Pavel II. srovnává s „viděním Otce“, o které mluví Pán Ježíš k Filipovi.¹⁸⁸

Vidět Boha skrze víru se zcela zvláštním způsobem uskutečňuje v prožívání milosrdné Lásky Otce, a která se podobá prožitkům syna v podobenství o marnotratném synu. Tuto zkušenost církev umístila v samotném centru svého učení,¹⁸⁹ jelikož je klíčem k poznání Boha zjeveného v Kristu a odhaluje důstojnost člověka stvořeného k obrazu a podobenství Boha. Kontemplováním milosrdné tváře Krista se přibližuje k Otci, neboť Jeho podstatou je milosrdenství.

Vyznání a hlásání Božího milosrdenství se koná tehdy, když církev hlásá slovo Boží a přibližuje lidi k pramenům milosrdenství: eucharistii a pokání.¹⁹⁰ Ony jsou darem

¹⁸⁶ Srov. TISCHNER, J.: *Drogi i bezdroża miłosierdzia*. Wyd. „AA“ wyd. „M“ Kraków, 1999, s. 55.

¹⁸⁷ DM 13.

¹⁸⁸ Jan 14,9: „Kdo vidí mne, vidí Otce.“

¹⁸⁹ DM 13.

¹⁹⁰ DM 13.

ukřížovaného a zmrtvýchvstalého Krista, který v celé plnosti zjevil milosrdenství Otce. Celou mocí Petrovy autority Jan Pavel II., zdůrazňuje, že eucharistie je pramenem nevyčerpatelné lásky Boha. Píše, že eucharistie nám vždy přibližuje k oné Lásce, která je vždy větší než smrt. Kdykoliv totiž jíme tento chléb a pijeme tento kalich, nejenže zvěstujeme Vykupitele, ale také vyznáváme zmrtvýchvstání, dokud nepřijde ve své slávě. Prvním úkolem Kristova učedníka je správcovství a účast ve svátosti eucharistie. Již samotný eucharistický obřad zpřítomňující umučení, smrt a zmrtvýchvstání Krista je dokladem nekonečné Lásky Boha, který dal svého syna pro spásu světa.¹⁹¹ Cestu k setkání milosrdenství Boha v eucharistii, jak učí Jan Pavel II., otevírá svátost smíření.¹⁹² V kontrastu k hříchu se nejplněji zjevuje nekonečnost milosrdenství Boha, který je vždy připraven odpouštět člověku, litujícímu svých činů. Papež učí, že nekonečná je Jeho ochota i moc odpouštět, které ustavičně pramení z nevýslovně cenné oběti Syna. Tuto moc nemůže žádné lidské provinění přemoci nebo omezit. Jak v encyklice *Dives in misericordia* Jan Pavel II. uvádí: „Pouze ze strany člověka jí může stát v cestě nedostatek dobré vůle, neochota k obrácení nebo pokání, tzn. tvrdošíjné odporování milosti a pravdě, a zvláště odmítání svědectví Kristova kříže a zmrtvýchvstání.“¹⁹³ Apoštolský úkol církve v oblasti svátostí smíření v sobě zahrnuje hlásání obrácení s poukazem na Boha odpouštějícího a laskavého. Proto skuteční křesťané berou na sebe veškeré úsilí a přibližují se ke svátosti smíření, navzájem si odpouštějí, aby i takto všichni ostatní mohli vidět tvář Boha odpouštějícího. Z milosrdné lásky obsažené v eucharistii a ve svátosti smíření se rodí jednota zahrnující nejenom křesťany, ale také všechny národy.

4.4 Činění milosrdenství

Z Kristova učení vyplývá, že člověk je nejenom příjemcem, ale je povinen také sám toto milosrdenství prokazovat i druhým. Plněním těchto skutků vyplývajících ze zakoušení Boha křesťan poznává ve svém nitru ukrytou schopnost dělit se o tuto lásku. Jan Pavel II. ve své encyklice *Dives in misericordia* zdůrazňuje, že člověk je schopen poznat milosrdnou Boží lásku pouze tehdy, pokud je sám schopen prokazovat milosrdenství jiným.

¹⁹¹ Jan 3,16: „Neboť Bůh tak miloval svět, že dal svého jediného Syna, aby žádný, kdo v něho věří, nezahynul, ale měl život věčný.“

¹⁹² DM 13 Eucharistie nás vždy přibližuje k oné lásce, která je silnější než smrt.

¹⁹³ DM 13.

Milosrdná láska je silou, která nejenom sjednocuje, ale i upevňuje lidi ve vzájemných relacích a zároveň proměňuje jak obdarovaného tak i obdarovávajícího. Nedostižitelným vzorem této lásky je ukřižovaný Kristus, který se odevzdal celý až do krajnosti.¹⁹⁴ Jan Pavel II. píše: „Dokonce i tam, kde se zdá, že vše nasvědčuje tomu, že jedna strana dává a nabízí a ta druhá pouze přijímá (jako např. v případě lékaře, který léčí, učitele, který učí, rodičů, kteří živí a vychovávají své děti, dobrodince, který podporuje chudé), ve skutečnosti ten, kdo daruje, není o nic méně obdarovaný stejným dobrodiním. V každém případě i ten, kdo dává, může snadno zjistit, že také sám přijímá a zakouší dobrodiní, i jemu se dostává milosrdné lásky, tedy milosrdenství.“¹⁹⁵ Podle Kristova vzoru křesťan neustále očišťuje své činy milosrdenství, aby byly vždy inspirovány zkušenostmi zdarma poskytované lásky. Jenom pak se tyto činy stanou aktem milosrdenství, které člověka otevrou Bohu a odkryjí pravdivou důstojnost člověka schopného obdarovávat bližního láskou. Cesta nezištné lásky, jakou nám ukázal Ježíš Kristus na kříži, není tedy aktem nebo jednostranným procesem, ale vyžaduje vzájemnost vůči Bohu nebo člověku. Milosrdná láska rovněž vyrovnává rozdíly, jaké vznikají mezi osobou obdarovávající a osobou obdarovanou.

Pro Jana Pavla II. je milosrdenství doplněním spravedlnosti. Píše: „V jistém smyslu je skutečné křesťanské milosrdenství zároveň jakýmsi nejdokonalejším uskutečněním rovnosti mezi lidmi, tedy absolutním uskutečněním spravedlnosti, pokud ovšem ona ve své oblasti také směřuje k takovému vyrovnání.“¹⁹⁶

Milosrdenství je důležitým elementem formujícím mezilidské vztahy v duchu úcty vůči důstojnosti člověka a odhalující jeho schopnosti činit dobro. Apoštolát milosrdenství v oblasti milosrdných skutků se musí vždy opírat a odvolávat k této základní zkušenosti lásky v Kristu, aby se milosrdenství nestalo filantropií, nebo nebylo zastoupené sociální spravedlností. „Proto musí církev v každém, a zvláště v současném úseku dějin pokládat

¹⁹⁴ Mt 25,34-40: „Tehdy řekne král těm po pravici: „Pojďte, požehnaní mého Otce, ujměte se království, které je vám připraveno od založení světa. Neboť jsem hladověl, a dali jste mi jíst, žíznul jsem, a dali jste mi pít, byl jsem na cestách, a ujali jste se mne, byl jsem nahý, a oblékli jste mě, byl jsem nemocen, a navštívili jste mě, byl jsem ve vězení, a přišli jste za mnou.“ Tu mu ti spravedliví odpoví: „Pane, kdy jsme tě viděli hladového, a nasýtli jsme tě, nebo žíznivého, a dali jsme ti pít? Kdy jsme tě viděli jako pocestného, a ujali jsme se tě, nebo nahého, a oblékli jsme tě? Kdy jsme tě viděli nemocného nebo ve vězení, a přišli jsme za tebou?“ Král odpoví a řekne jim: „Amen, pravím vám, cokoliv jste učinili jednomu z těchto mých nepatrných bratří, mně jste učinili.“

¹⁹⁵ DM 14.

¹⁹⁶ DM 14.

za jeden ze svých hlavních úkolů hlásat a uvádět do života tajemství milosrdenství, které nám v nejvyšším stupni bylo zjeveno v Ježíši Kristu.¹⁹⁷ Důsledkem vyznání víry v Boha milosrdenství je modlitba za milosrdenství.

4.5 Modlitba za Boží milosrdenství

Modlitba za milosrdenství, která vyplývá ze zkušeností milosrdenství Boha v životě a činění skutků milosrdenství je, jak říká Jan Pavel II., základní povinností a právem církve. Uvádí: „Církev hlásá pravdu o Božím milosrdenství, která byla zjevena v ukřižovaném a zmrtvýchvstalém Kristu, a různými způsoby ji vyznává. Také se sama snaží prokazovat lidem milosrdenství prostřednictvím lidí. Chápe, že v tom je nezbytná podmínka úsilí o „lepší“, „lidštější“ svět, a to v současnosti i v budoucnosti. Avšak v žádné době, v žádném historickém období, a zvláště v době takového přelomu, jaký prožíváme dnes, nemůže církev zapomínat na snažnou modlitbu, dovolávající se Božího milosrdenství tváří v tvář tak mnohotvárným formám zla, které sužují a ohrožují lidský rod. To je základní právo i povinnost církve žijící v Ježíši Kristu.“¹⁹⁸

V kontextu sekularizace života, odklánění se od Boha a žití tak, jakoby Bůh nebyl, má církev povinnost se modlit za milosrdenství jako znamení naděje pro každého člověka. V situaci kdy se člověk neustále vzdaluje od Boha a to až do té míry, že se již nedokáže otevřít působení Boha a prosit o milosrdenství, je nezbytné, aby právě církev tuto prosbu vypověděla jeho jménem. Hluboké přesvědčení o nutnosti modlitby a milosrdenství dovedlo Svatého otce k formulaci aktu zasvěcení světa Božímu milosrdenství. Je to plod živé víry papeže, hluboké reflexe nad tajemstvím milosrdenství jakož i velké lásky k lidem, kteří ztratili Boha a smysl života. Modlitba za milosrdenství je směřována k Bohu Otci, který prostřednictvím Syna obdaroval svět milosrdenstvím.

Jan Pavel II., který viděl potřeby současného světa, prosil o milosrdenství pro celý svět. „Jak velmi potřebuje dnešní svět milosrdenství. Na všech světadílech z hloubi lidského utrpení se vznáší volání o milosrdenství.“¹⁹⁹ Milosrdenství je velikou šancí pro obnovení srdce člověka zkaženého hříchem. Uctívání Boha milosrdenství se děje

¹⁹⁷ DM 14.

¹⁹⁸ DM 15.

¹⁹⁹ Srov. JAN PAWEŁ II.: *Milosierdzie Boże jedyną nadzieją*. Homilia w Krakowie Łagiewnikach 17 sierpnia 2002 w *Bóg bogaty w miłosierdzie*. Kraków, 2002, s. 77.

²⁰⁰ Tamtéž s. 72.

v Ježíši Kristu, který v plnosti zjevil tajemství svého Otce. Pán Ježíš velebí Otce celým svým životem: prací, modlitbou, učením a poslušností vůči Otce až k smrti na kříži a zmrtvýchvstání. Tímto způsobem nás učí jak rozpoznat přítomnost Boha ve všech událostech každodenního života počínaje radostí, přes smutek až po utrpení a smrt. Zároveň realizuje Boží přikázání, která svá naplnění nalézají v přikázání lásky. K uctění Boha nachází svou realizaci v lásce. „Toto vyznání, ve kterém se vyjadřuje důvěra ve všemohoucí lásku Boha, je zvláště zapotřebí v naší době, ve které se člověk ztrácí tváří v tvář různým projevům zla. Je třeba, aby volání o Boží milosrdenství plynulo z našich srdcí plných utrpení, nepokoje a pochybností, hledajících spolehlivý pramen naděje.“²⁰⁰ V aktu dobrořečení člověk, který je zahleděn do milosrdenství Boha odkrývá pravdu o sobě a o svém životě. Ze zakoušení blízkosti Božího milosrdenství vyrůstá představa milosrdenství, která se podle Jana Pavla II. projevuje otevřením se druhému člověku, doprovázením v těžkostech, poskytnutím konkrétní pomoci, která vede k pozvednutí v těžké situaci. Ve starostlivosti o člověka slabého a pochybujícího zasvětil Jan Pavel II. celý svět Božímu milosrdenství.

4.6 Zasvěcení světa Božímu milosrdenství Janem Pavlem II.

Zasvěcení světa Božímu milosrdenství je aktem víry, jehož základem je postoj absolutní, je možno říci dětské důvěry vůči Bohu, milovanému Otci, který nikdy neopouští člověka a bez ustání ho obdarovává svou láskou. Jan Pavel II. jako Abraham, patriarchové, apoštol Petr a jeho nástupci stojí v čele církve a celého lidstva a jejich jménem vyjadřuje víru v Boha blízkého člověku skrze Jeho milosrdenství. Vyznává víru, že Bůh se zcela zjevil člověku v Ježíši Kristu, který v celé plnosti ukázal, v čem se spoléhá na milosrdenství Otce. Člověk odkrývá milosrdenství Boha díky Duchu svatému. Jan Pavel II. se obrací na Boha s prosbou o odpuštění všech hříchů, které jsou původcem veškerého neštěstí a slabostí člověka. Prosí, aby se milosrdenství stalo znamením naděje pro celé lidstvo nezávisle na víře a osobním přesvědčení.

V první části aktu zasvěcení Jan Pavel II. jménem celé církve vyznává víru v Boha Otce milosrdenství. Invokace k Bohu, Otci milosrdenství, je shrnutím křesťanské víry v Boha blízkému člověku, který odhaluje svůj obličej v tajemství milosrdenství. „Bože, milosrdný Otče, který zjevuješ svou lásku ve svém Synu, Ježíši Kristu, a vyléváš ji na nás

²⁰⁰ Tamtéž s. 72.

v Duchu svatém Utěšiteli, tobě dnes svěřujeme osud světa i každého člověka“. Tato víra vyrůstá ze zkušenosti zjevení ve Starém i Novém zákoně, což Jan Pavel II. připomíná na začátku encykliky *Dives in misericordia*.²⁰¹ Poznávající Boha v milosrdenství v Ježíši Kristu, díky pomocí Ducha svatého, člověk poznává pravdu o sobě, smysl života a utrpení. V naší době narůstá pocit ohrožení svobody, strach z manipulace a podřízení. Takto vedle uvědomění si biologického ohrožení roste i pocit jiného nebezpečí, které ještě více ničí to, co je podstatou lidství, protože velmi úzce souvisí s důstojností osoby, s jejím vnitřním právem na pravdu a svobodu.²⁰² Přímo děsí společenská křivda, rozdíly mezi bohatými a chudými. Tváří v tvář mnoha válek se o to více stává dramatickou otázkou o Boha a Jeho spravedlnost. Člověk našich časů stále více zakouší prázdnotu života, strach z budoucna, utrpení a samoty.

Ve stínu těchto slov je třeba číst a chápat modlitbu Svatého otce: „Sklon se k nám hříšným, uzdrav naši slabost, přemáhej všechno zlo a dej všem obyvatelům země poznat tvé milosrdenství, aby v tobě, trojjediný Bože, vždy nacházeli zdroj naděje.“²⁰³

V této modlitbě stojí Jan Pavel II. před Bohem tak, jak před tisíci lety Mojžíš a předkládá všechny slabosti člověka, které dnes ničí lidstvo, stejně jako tenkrát jedovatí hadi vyvolený národ na poušti.²⁰⁴ Svatý otec jakoby hromadil všechny hlasy zoufalství a utrpení, které zní po celé zemi, aby je předal Bohu a prosil o milosrdenství. Papež stejně jako Mojžíš před mnoha věky převedl církve přes Rudé moře a totalitární systémy 20. stol. Akt zasvěcení světa Božím milosrdenství je považován mnohými teology za vyvrcholení apoštolské služby Jana Pavla II.

4.7 Praktické rozměry představy milosrdenství

Jan Pavel II. poukazuje na fakt, že svět, ve kterém žijeme, je v mnohých ohledech privilegovaný. Rozvoj techniky dovolil lidstvu poznat a využít přírodní poznatky. Nové komunikační prostředky dovolují účastnit se událostí na celém světě. Biologická a medicínská věda pomohla lidstvu překonat mnohé nemoci a prodloužit život. Kromě nepochybných úspěchů svět, ve kterém žijeme, je plný zla, které ničí naději lidstva

²⁰¹ DM 1.

²⁰² DM 11.

²⁰³ Srov. JAN PAWEŁ II.: *Milosierdzie Boże jedyną nadzieją*. Homilia w Krakowie Łagiewnikach 17 sierpnia 2002 w *Bóg bogaty w milosierdzie*. Kraków, 2002.

²⁰⁴ Nu 21,4-9.

důvěřujícího ve vývoj v oblasti techniky a medicíny.²⁰⁵ Jsme svědky jizvy, která vzniká v srdci člověka, jejímž důsledkem je narušení vnitřní rovnováhy a tímto neschopnosti provedení volby mezi dobrem a zlem. Tragickým prožitkem pro člověka bylo 20. stol., které se zapsalo do dějin lidstva dvěma totalitárními systémy, které odmítly Boha, přinesly nesmírné zlo a smrt miliónů lidí, podřezaly větev víry v Boha přítomného ve světě a v možnost činění dobra člověkem.

Během homilie v Krakově Łagiewnikach²⁰⁶ Jan Pavel II. znovu připomněl ohrožení, která stojí před člověkem na začátku třetího tisíciletí: zabíjení nenarozených dětí, manipulace lidským životem, oplodnění in vitro, ingerence do genetického kódu a eutanázie. „Člověk nezřídka žije tak, jakoby Bůh nebyl a dokonce sám sebe staví na jeho místo. Uzurpuje si právo Stvořitele zasahovat do tajemství lidského života. Usiluje rozhodovat o jeho začátku, určovat jeho tvar pomocí genetické manipulace a nakonec určit hodinu jeho smrti.“²⁰⁷ K tomu se ještě přidružuje umlčování hlasu svědomí a pokus odsunout Boha z rodiny a lidského společenství. Současnost ukazuje dvojí přístup k milosrdenství jako k zcela ojedinělé hodnotě. Z jedné strany je totiž nutná a nezbytná potřeba milosrdenství a činu milosrdné lásky, ale na druhé straně je také vidět tendence k zjednodušování této potřeby, a tím i milosrdenství. Člověk 21. stol. stále více zakouší prázdnotu života, strach z budoucnosti, utrpení a samoty. Apoštolský úkol z hlásání Božího milosrdenství plní křesťan různými způsoby. Jeho základem, jak řekl Jan Pavel II., je vyznání a dobrořečení Božímu milosrdenství.

Svatý otec říká: „V tomto duchu víry jsem přijel do Łagiewnik, abych konsekroval tuto novou svatyni. Jsem totiž přesvědčen, že je to zvláštní místo, které si Bůh vybral pro sebe, aby zde vyléval milost svého milosrdenství. Modlím se, aby tento kostel byl vždy místem hlásání poselství o milosrdné lásce Boha, místem obrácení a pokání, místem celebrování eucharistii, která je pramenem milosrdenství, místem modlitby, úpěnlivé prosby k Božímu milosrdenství pro nás i pro celý svět.“²⁰⁸

²⁰⁵ DM 10.

²⁰⁶ Srov. JAN PAWEŁ II.: *Milosierdzie Boże jedyną nadzieją*. Homilia w Krakowie Łagiewnikach 17 sierpnia 2002 w *Bóg bogaty w miłosierdzie*. Kraków, 2002.

²⁰⁷ Tamtéž s. 102.

²⁰⁸ Tamtéž s. 73.

Svatý otec zahleděný na obraz Ježíše Milosrdného připomněl rovněž formy hlásání Božího milosrdenství, které nám předala sestra Faustyna: Svátek Božího milosrdenství ustanovený pro církve v roce 2000, Korunku k Božímu milosrdenství, uctění Obrazu Ježíše Milosrdného, Hodinu milosrdenství tj. dobu jeho skonání na kříži.

Když člověk velebí Boha milosrdenství, odhaluje jeho nekonečnou velikost a uvědomuje si svůj hřích, jakož i veškeré zlo, které je jeho skutkem. Když člověk ve svátosti pokání přijímá odpuštění hříchu, přímo se tím dotýká odvěké lásky zjevené na kříži. Jan Pavel II. upozornil na skutečnost, že setkání s Božím milosrdenstvím má být začátkem obrácení a duchovní obnovy. Vybidl především kněze, aby byli věrnými nástroji Božího milosrdenství v této svátosti smíření. Úkolem, který nám Jan Pavel II. ve své łagiewnické homilii uložil je činění milosrdenství bližnímu. Ze zakoušení lásky milosrdného Boha se má zrodit milosrdenství vůči potřebujícím.

Papež se odvolává k velké tradici svatých města Krakova, mezi něž patří biskup Stanislaw, královna sv. Hedvika, sv. Jan Kanty, sv. bratr Albert Chmielowski, kteří praktikovali milosrdenství. Papež hovořil o tom, že vzývání k vydávání svědectví zní obzvlášť významně v jeho milovaném Krakově, nad kterým se rozprostírá Sanktuárium Božího milosrdenství v Łagiewnikách a nová bazilika, kterou konsekroval. Tato slova mají zvláštní moc, protože se odvolávají k mnohaleté tradici tohoto města, jehož zvláštním znamením byla vždy připravenost k poskytnutí pomoci potřebujícím.²⁰⁹

Boží milosrdenství, jak zdůraznil Jan Pavel II., je centrálním elementem mise, kterou Kristovi učedníci obdrželi od svého Mistra. Tato mise obsahuje vyznání víry v Boha milosrdenství, dobrořečení Bohu bohatému milosrdenstvím, jakož i odvážný a plně naděje pohled do budoucna.

Toto vše se uskutečňuje skrze hlásání v poselství liturgie slova, celebrování eucharistie a svátosti smíření, které jsou prameny milosrdenství, obsahující tajemství smrti a zmrtvýchvstání Krista, ve kterém se v celé plnosti zjevilo milosrdenství Boha vůči člověku. Boží milosrdenství zakoušené člověkem, který uznává svou slabost, otevírá své nitro k bližnímu a nabádá k dělení se milosrdenstvím. Boží milosrdenství nabírá zcela zvláštní rozměr díky mystickým prožitkům sestry Faustyny, kterou Jan Pavel II. nazval

²⁰⁹ Tamtéž s. 100.

darem Boha naší době. Ona, jako apoštolka Božího milosrdenství nám pomáhá a ukazuje člověku cestu k odkrytí Boha milosrdného, přítomného ve světě, a nabádá k činění milosrdenství vůči bližním.

5 BOŽÍ MILOSRDENSTVÍ V UČENÍ JANA PAVLA II.

Jan Pavel II. v encyklice *Dives in misericordia* píše, že milosrdenství odpovídá nejenom nejhlubší pravdě, kterou je Bůh, ale zároveň nejvnitřnější pravdě člověka a světa, který je jeho dočasnou vlastí.²¹⁰ Touto větou papež stvrzuje, že milosrdenství je jedním z elementů lidské existence. Co více, je jeho jádrem a z toho jednoznačně vyplývá závěr, že pokud chce člověk naplnit své člověčenství a dosáhnout plnosti štěstí, nemůže nebýt milosrdný vůči ostatním. Připomenutím této fundamentální povinnosti současnému člověku klade papež ve svém učení zcela zvláštní důraz na způsob její realizace. Podle něj milosrdenství vůči bližnímu má být uskutečňováno v duchu interpersonální komunikace, kde dobrodinec a obdarovávaný se setkávají ve styčném bodě, kterým je lidská důstojnost, analyzována v následném odstavci o mezilidském milosrdenství. Toto setkání nemůže být ničím ohraničené, ba právě naopak, svým rozsahem zahrnuje všechny relace mezi osobami včetně odpuštění. Právě odpuštění je nejvyšším projevem postoje milosrdenství a tím garantuje zachování společenství mezi osobami. Takto chápané milosrdenství má určující vliv na zásadu společenského života.

5.1 Mezilidské milosrdenství

V každodenním chápání milosrdenství rozumíme soucitný a přející postoj vůči osobě postižené neštěstím popř. zakoušející nějakou materiální nouzi. Přestože se jedná o šlechetný postoj zpravidla doprovázený nezištností, realizuje se pouze v prožitku samotném. V tomto přístupu k milosrdenství se pozornost dárce milosrdenství soustředí nikoliv na osobu potřebujícího, ale na poznání toho, co dané osobě chybí. V samotném výsledku, jak učí Jan Pavel II., zůstává nerovnost mezi prokazujícím a adresátem.²¹¹ Anulování této tzv. vnější nerovnosti, je jen uspokojením akutní potřeby bližního, nedává však tomuto aktu ten pravý a plný rozměr milosrdenství, nýbrž je to jen víceméně projevený akt filantropie. O správném postoji v otázce milosrdenství není možné rovněž mluvit ani tehdy, když přicházející s pomocí, takto činí z pozice někoho vyššího. Právě ona povýšenost způsobí, že jím poskytovaný akt pomoci namísto, aby přinesl úlevu, přináší obdarovanému člověku pokoření, nechuť a možná i odpor. Z těchto důvodů bylo milosrdenství považováno za tak dalece kompromitovanou hodnotu, že byl značný ostych

²¹⁰ DM 13.

²¹¹ DM 6.

v nabízení milosrdenství jako zásady formující interpersonální vztahy a namísto ní byla hlášána společenská spravedlnost.²¹²

Významnou změnu lidského postoje v chápání milosrdenství uvedl Jan Pavel II. Jeho postoj se nejenom odlišuje od zažitých postojů, ale nepochybně uvádí do života jisté „novum“ v této oblasti. Prvním rozměrem tohoto „novum“ je zohlednění důstojnosti člověka, jakožto platformy samotného aktu milosrdenství. Doposud v aktu milosrdenství byl důraz kladen, jak bylo již uvedeno, na odstranění nedostatků potřebujícího bez přihlídnutí k jeho důstojnosti a hierarchii hodnot. Jan Pavel II. zcela jednoznačně podtrhuje zejména v encyklice *Dives in misericordia*, že akt milosrdenství je setkáním člověka s člověkem,²¹³ v němž dochází ke sblížení s osobou potřebující a nikoliv s jeho materiální, či duchovní potřebou. K tomuto kroku sblížení přispívá rovnost obou zúčastněných podmětů z hlediska lidské důstojnosti. Tak jako dárce není výše postavený, tak ani adresát není na nižším stupni, ale oba jsou si rovni společným člověčenstvím.²¹⁴ Z hlediska důstojnosti člověka je každý akt milosrdenství výzvou k navázání duchovního pouta s potřebujícím. V lidském životě se tedy nejedná o soustředění dárce na to, co ho dělí od potřebujícího, ale o navázání na to společné, co ho s ním spojuje. Tím je lidská důstojnost. Jinak řečeno, ze strany dárce se to projevuje připraveností k přijetí osoby potřebující bez ohledu na její nedostatky.

Tento rozměr personálního vztahu v aktu milosrdenství zcela zvláštním způsobem podtrhnul Jan Pavel II. ve svém výroku směřovaném ke konsekrovaným osobám, ale nepochybně toto má svůj všeobecný význam, který pokud bychom jej parafrázovali je možné vyjádřit otázkou, zda jsme schopni si povšimnout člověčenství na tvářích bratří a sester utrápených hladem, na tvářích zklamaných prázdnými sliby politiků, v ponížených tvářích těch, jejichž kultura je ponižovaná, v tvářích vystrašených slepým násilím, v neklidných tvářích dětí, ve tvářích ponižovaných a vykořisťovaných žen, v unavených tvářích migrantů, kteří se nesetkali s důstojným přijetím, ve tvářích starců, kteří postrádají základní podmínky důstojného života.²¹⁵

²¹² Srov. OLEJNIK, S.: *Rehabilitacja miłosierdzia*. Wyd. Ład Kraków, 2004, s. 3.

²¹³ DM 6.

²¹⁴ DM 4.

²¹⁵ Srov. *Vita consecrata* Posynodální apoštolská adhortace O zasvěceném životě a jeho poslání ve světě, 1996, čl. 75.

Proto, jak vyplývá z výpovědi Jana Pavla II., teprve tehdy, když bude dárce schopen v momentu uskutečňování aktu milosrdenství vnímat ve společném prožívání s potřebujícím lidskou důstojnost, pak tento nebude již pociťovat ponížení, ale naopak, bude se cítit jako obdarovaný. Z toho je patrné, že prokazování milosrdenství druhému člověku se může vykonat autentickým způsobem pouze tehdy, bude-li zachováno prostředí úcty lidské důstojnosti. Právě dobro této osoby určuje plochu, která spojuje zároveň dárce jak i obdarovaného. Potom, jak učí papež, se mezilidské milosrdenství stane aktem pozdvihujícím člověka, dobýváním dobra z vnějších nánosů zla, které je na světě a v člověku.²¹⁶

Když papež klade důraz na personální rovnost v postoji milosrdenství, vytváří tím nový rozměr relace mezi milosrdenstvím a spravedlností. Nakolik spravedlnost ze své podstaty usiluje o rovnováhu v oblasti poskytnutého dobra spojeného s člověkem, natolik milosrdenství usiluje o rovnováhu mezi osobami jako takovými. V rovnosti skrze milosrdenství jde o to, aby ten, kdo dává, stejně jako ten, kdo přijímá, se k sobě chovali jako bratři. Pokud se tak stane, pak se stává milosrdenství dokonalejším vtělením spravedlnosti.²¹⁷

Jan Pavel II. nejenom, že zdůrazňuje fakt srovnání darujícího a obdarovaného v aktu milosrdenství, ale poukazuje rovněž na dynamický charakter jejich vzájemné relace. Tím je nastíněn druhý rozměr onoho „novum“ jeho koncepce mezilidského milosrdenství. Podle jeho učení, pokaždé když je aktivováno milosrdenství, dárce se stává zároveň obdarovaným. Doslova píše: „Dokonce i tam, kde se zdá, že vše nasvědčuje tomu, že pouze jedna strana dává a nabízí, a ta druhá pouze přijímá a dostává (jako např. v případě lékaře, který léčí, učitele, který učí, rodičů, kteří žijí a vychovávají své děti, dobrodince, který podporuje chudé), ve skutečnosti ten, kdo daruje, není o nic méně obdarován stejným dobrodiním. V každém případě i ten, kdo dává, může snadno zjistit, že také sám přijímá a zakouší dobrodiní, i jemu se dostává milosrdné lásky, tedy milosrdenství“.²¹⁸ Papež překračuje všechny dosud známé názory o milosrdenství jako aktu, ve kterém jeden poskytuje dobro jinému, což způsobuje odstup mezi poskytovatelem a adresátem.

²¹⁶ DM 6.

²¹⁷ DM 14.

²¹⁸ DM 14.

Podtrhuje tu skutečnost, že milosrdná láska ve vzájemných vztazích nikdy nezůstane pouze aktem či jednostranným procesem.

Konečný výsledek je prostý: milosrdný skutek je pouze tehdy opravdu úkonem lásky, když jsme přesvědčeni, že i my jsme obdarováni od těch, kteří od nás přijímají. Je to jistým způsobem „podivuhodná výměna“.²¹⁹ Nejenom, že dárce obdarovává adresáta, ale také obdarovaný obdarovává dárce. Toto konstatování se pro současného člověka stává nevěrohodné, protože v jeho přesvědčení milosrdenství spočívá pouze v poskytování pomoci potřebujícímu bez obdržení jakéhokoliv dobra z jeho strany. Když papež zdůrazňuje fakt vzájemného obdarování v aktu milosrdenství, všímá si potřeby formování umu jak dávání, tak i přijímání. V encyklice *Dives in misericordia* proto čteme: „Ten, kdo dává, se stává svobodnějším, když cítí, že je současně obdarován od toho, kdo přijímá jeho dar. A ten, kdo umí přijímat dar s vědomím, že také jeho přijetím koná dobro, slouží ze své strany velké věci důstojnosti osoby, což přispívá k tomu, aby se lidé mezi sebou spojovali hlubšími pouty.“²²⁰ Dobrodinec by měl stanout na pozici obdarovaného s vědomím, že dostává víc, než dává a obdarovaný by měl přijmout dar tak, aby vyvolal v dárci pocit nejvyššího duchovního dobra. Obdarování má tedy v papežově myšlence dvojí charakter. Je aktem jak dárce, tak i adresáta daru. Dárce svým darem uskutečňuje akt milosrdenství, který pokud se setká s přívětivostí adresáta, uvolňuje v něm radost nesrovnatelně větší, než radost obdarovaného. Adresát prokazuje dobro přijetím daru a umožňuje tak dárci jeho morální a duchovní rozvoj a dává mu šanci získat další zásluhy.

Obousměrná výměna darů má tvůrčí charakter a dále se stává pramenem nových aktů milosrdenství, ve kterých se uskutečňuje nezištné jednání obou podmětů, které je nezbytnou podmínkou jejich naplnění v člověčenství.²²¹ Z toho pak vyplývá, že být milosrdným znamená obdarovávat v takovém rozpoložení, s jakým by byl dar přijímán, čehož klasickým obrazem je milosrdný Samařan.²²² Jeho otevřenost, citlivost a jemnost v zacházení s raněným člověkem svědčí o dokonalém zvládnutí umění dávat. Pochopitelně, stupeň tohoto zvládnutí v sobě skrývá z psychologického a duchovního hlediska nelehkou cestu askeze, která k němu vede.

²¹⁹ DM 18.

²²⁰ DM 14.

²²¹ Srov. WEJMAN, H.: *Zbawcza wartość duchowości miłosierdzia*. Poznań, 1999, s. 110.

²²² Lk 10,30-37.

Touto askezí je myšleno odmítnutí všech forem hédonismu, spočívajícího v dávání pro vlastní potěšení, odmítnutí tzv. zdánlivého sebeobětování pro druhého, spočívající v uspokojení potřeb druhých s úmyslem učinit je závislými na sobě.

Základem musí být soucítění s člověkem, které přechází v poskytnutí konkrétní pomoci a to jak po stránce materiální, tak i duchovní,²²³ jakož i připravenost k rezignaci, jejímž vrcholem je nezištný dar ze sebe sama.²²⁴ Díky této askezi se dávání stává čistě nezištným a způsobuje, že milosrdenství má správný předmětný význam.²²⁵

Růst v umění dávání a přijímání daru dává milosrdenství všeobecný charakter. Samařan prokázal milosrdenství zraněnému bez ohledu na jeho národnost. Skutečné milosrdenství se nikdy neohlíží na původ osob, omezení časová nebo situační. Svým obsahem zahrnuje všechny lidi bez výjimky, bez ohledu na rasu, vyznání, světonázor, kulturu, jazyk, přátelství či nepřátelství. Tento růst v umění dávání vždy v sobě obsahuje: „Lásku k lidem, která si přeje všechna opravdová dobra pro každého jednotlivce, pro každé jednotlivé lidské společenství či rodinu, pro každý národ a společenskou skupinu, pro mládež i dospělé, rodiče i staré a nemocné lidi, pro všechny bez výjimky.“²²⁶ Milosrdenství poskytované v takovém rozsahu rozhoduje nejenom o plnosti člověčenství, ale je schopno zabezpečit pravdivé dobro a odsunout veškeré zlo.²²⁷

V krátkém shrnutí obsahu tohoto odstavce je zapotřebí podtrhnout, že podle Jana Pavla II. poskytnutí milosrdenství jiným patří k základním povinnostem člověka bez ohledu na světonázor či náboženské vyznání. Realizace této povinnosti se má konat v ovzduší úcty k lidské důstojnosti a v duchu umět přijímat od adresáta dobro. Teprve takto poskytované milosrdenství se stane silou nejenom sjednocující, ale i povznášející zároveň,²²⁸ zůstane ve službě dobru jak dárce, tak obdarovaného a bude zpřítomňovat Boha v Jeho milosrdenství.

²²³ Stejně jako trpělivost, soucit, pochopení, udílení rady nebo bratrské napomenutí.

²²⁴ U Samařana tímto nezištným darem ze sebe sama bylo ošetření ran vínem a olejem, obvázání ran, odvezení do hostince a zaplacení následné péče.

²²⁵ Srov. WEJMAN, H.: *Zbawcza wartość duchowości miłosierdzia*. Poznań, 1999, s. 111.

²²⁶ DM 15.

²²⁷ Srov. SŁOMKA, W: *Miłosierdzie w chrześcijańskiej wizji człowieka w Wobec tajemnicy Bożego miłosierdzia*. Poznań, 1991, s. 64.

²²⁸ DM 14.

5.2 Odpuštění vrcholným projevem mezilidského milosrdenství

Mezilidské milosrdenství se nejplněji uskutečňuje v odpuštění. S ohledem na svůj charakter, jako gesto vítězství člověka nad sebou vůči pocíťované křivdě, je odpuštění nejvyšším projevem milosrdenství.²²⁹ Aby bylo náležitě porozuměno výjimečné pozici odpuštění v postoji milosrdenství, je nutné vymezit jeho povahu a rozsah. Odpuštění patří k největším dovednostem v mezilidských vztazích, není možné je eliminovat, jelikož v opačném případě by mezilidské vztahy přibraly formu útisku a vykořisťování člověka člověkem. Proto Jan Pavel II. zdůrazňuje ve své encyklice *Dives in misericordia* potřebu, ba přímo nutnost, uvedení odpuštění do každého mezilidského vztahu.²³⁰ Tato potřeba odpuštění má dvojí zdůvodnění: přirozené i nadpřirozené.

První zdůvodnění má svou podstatu v osobní struktuře lidského bytí. Člověk, který je stvořen k Božímu obrazu se může ve svém člověčenství v plnosti realizovat pouze na cestě dávání sebe.²³¹ Toto dávání sebe se může uskutečnit pouze vůči druhé osobě, což předpokládá existenci společenství. Pouze člověk ve společenství s jinými osobami může prostřednictvím lásky uskutečnit sebe sama v celé plnosti. Uvedené společenství narušuje každá forma křivdy, nebo urážky ze strany druhého. Pokud k tomu dojde, obnovení společenství se může dokonat jenom cestou odpuštění, čímž se odpuštění stává životní potřebou člověka žijícího ve společnosti. Z toho je možno vyvodit krátký závěr: společenství je těsně spojeno s odpuštěním.

Druhé zdůvodnění se opírá a vyrůstá z bezmezného milosrdenství Boha Otce, jehož nekonečná připravenost k odpuštění, což znamená nekonečné přijímání k sobě marnotratných synů²³², pramení z nevýslovně cenné oběti Syna.²³³ Kristův kříž je zřetelným znamením dotknutí se Boha svou láskou, nejhlubších kořenů zla, jaké tkví v hříchu a zároveň postavení hráze onomu zlu,²³⁴ jakož i znamením Jeho tvůrčí moci, která dokáže proměnit zlo v dobro. Pokud tedy člověk chce náležitě prožít odpuštění, tzn. projevit je jiným, musí se sám ponořit do tajemství kříže, tudíž stvoření člověka k obrazu

²²⁹ Srov. MACHNIAK, J.: *Nieść światu ogień miłosierdzia*. Wyd. M 2005, s. 219.

²³⁰ DM 14.

²³¹ GS 24.

²³² DM 8.

²³³ DM 13.

²³⁴ DM 8.

Božím a vykoupení Kristem, který opětovně obnovil spojení Boha s člověkem, stanoví postačující zdůvodnění pravdy o mezilidském odpuštění jako vzájemné povinnosti.

Z takto zdůvodněné povinnosti odpouštět vyrůstá samotný způsob realizace. Na tomto místě není možné se neodvolat k podobenství o nelítostném služebníkovi.²³⁵ Nejbližší kontext k tomuto podobenství stanoví Ježíšova odpověď na Petrův dotaz: „Pane, kolikrát mám odpustit svému bratru, když proti mně zhřeší? Snad až sedmkrát?“²³⁶ V dialogu s Petrem Ježíš zdůrazňuje mnohočetnost odpuštění, ale v podobenství mluví o jednorázovém aktu.²³⁷ Hlavní poslání podobenství Kristus vysvětluje ve třech dějstvích.

První zobrazuje dialog krále se sluhou, po kterém požaduje, aby mu vrátil to, co mu dluží. Jak se ukázalo, dluh byl tak velký, že jej sluha nebyl absolutně schopen splatit. Podle tehdejších zákonů měl být se svou rodinou prodán a tímto způsobem, alespoň částečně svému pánu uhradit dluh. Služebník však padá na kolena, a projevuje připravenost splatit dluh. Neprosí o anulování dluhu, ale o přesunutí termínu úhrady. Králova odpověď neuvěřitelným způsobem převyšuje jeho prosbu, protože panovník se povznáší nad studený finanční kalkul, projevuje své slitování, anuluje celý dluh, čímž ho osvobozuje od otroctví.²³⁸ Toto „slitování“ obsahuje v sobě „vnitřní porušení“ vůči nouzi, které je tak charakteristické pro postoj milosrdenství. Právě díky onomu milosrdenství dlužník obdržel víc, než očekával.²³⁹

Druhé dějství se odehrává v kuloárech královského paláce mezi dvěma spoluslužebníky. Situace je paradoxní, neboť onen spoluslužebník dluží nesrovnatelně méně. Prosba spoluslužebníka je totožná s tou, která byla pronesena vůči králi: prosba o lítost a přesunutí termínu splátky. Avšak žádná okolnost (nesrovnatelně menší dluh, prosba o nový termín splátky, ohled na dříve projevené milosrdenství králem), neměly vliv na postoj odpuštění. Ba právě naopak, ve shodě s tehdejšími právy ho uvrhl

²³⁵ Mt 18,23-35.

²³⁶ Mt 18,21.

²³⁷ Srov. CZERSKI, J, *Milosierdzie w przypowieści Mateusza o darowaniu długów*. Studia teologiczno-historyczne Śląska Opolskiego nr 7 1980, s. 50.

²³⁸ Mt 18,27.

²³⁹ Srov. WEJMAN, H.: *W biblijnej szkole milosierdzia*. Wyd. Misericordia Kraków, 2004, s. 93-94.

do vězení.²⁴⁰ Toto nemilosrdné jednání rozrušilo a zarmoutilo ostatní služebníky, kteří o všem informovali krále.²⁴¹

Třetí dějství se odehrává opět před králem, který znovu k sobě povolává sluhu, a sděluje mu rozhodnutí o anulování svého původního výroku. Jako důvod uvádí nelítostné zacházení sluhy se svým spoluslužebníkem. Král s ním nyní jedná mnohem tvrději, než on jednal se svým kolegou ve službě: rozezlen jej dává uvrhnout do vězení, dokud nezaplatí svůj dluh.

Jak vyplývá z podobenství, skutečné odpuštění spočívá v hojném darování viníkovi bez odvety. Výsledek je jednoznačný, odpuštění jako dokonalý dar je aktem milosrdenství, nikoliv však spravedlnosti. Pravidlo spravedlnosti vyžaduje, aby vina byla potrestána, ale odpuštění, které je základní součástí milosrdenství poskytovaného bližnímu ze své podstaty směřuje ke zřeknutí se trestu. Na první pohled se může zdát, že odpuštění a spravedlnost si jsou cizí, ale je to jenom klam, protože obě zmíněné hodnoty se nejenom nevyklučují, ale zůstávají ve vzájemné relaci. Právě na tuto relaci poukazuje Jan Pavel II. když říká, že odpuštění neobrací vniveč objektivní požadavky spravedlnosti, ale poněkud stanoví její cíl.²⁴²

Pokud je smyslem spravedlnosti narovnání, pak odpuštění směřuje k záchraně toho, co je v člověku nezničitelné - jeho důstojnosti. Člověk se vnitřně neutváří pod vlivem hrozby, nýbrž odpuštěním. Z toho vyplývá skutečnost, že odpuštění může opět nastolit narušenou spravedlnost, tzn., že milosrdenství je důležitou cestou ke spravedlnosti.²⁴³ Papež činí přímo spravedlnost základní vymožeností odpuštění. Podle něj spravedlnost, jejímž nejvyšším kritériem je spravedlnost Boha, se neomezuje pouze k ustálení toho, co správně přináleží stranám konfliktu, ale směřuje především k opětovnému navázání relace s Bohem a jinými. Ani zde není možné hovořit o žádném rozporu mezi odpuštěním a spravedlností. Odpuštění totiž neomezuje, neanuluje ani nezmenšuje nutnost nápravy zla, které vyplývá ze spravedlnosti, ale směřuje k opětovnému zapojení osob a států do národního společenství.

²⁴⁰ Mt 18,30.

²⁴¹ Mt 18,31.

²⁴² DM 14.

²⁴³ Srov. IDE, P.: *Czy jest możliwe przebaczenie?* Wyd. WAM Kraków, 2000, s. 82.

Žádný trest by neměl, jak uvádí papež, pošlapávat důstojnost viníka jako osoby.²⁴⁴ Ve světle této papežské reflexe je zřetelně vidět, že odpuštění nestojí v opozici vůči normě spravedlnosti, ale tuto zdokonaluje a přináší správný smysl, kterým je služba milosrdenství.

Hojnost uděleného odpuštění připomíná, že spravedlnost existuje pro milosrdenství. Když tedy odpuštění neodporuje spravedlnosti, ale pramení z milosrdenství,²⁴⁵ nabízí se otázka, zda je odpuštění pro člověka pouze radou nebo povinností? Důležitá jsou zde slova krále z podobenství vyřčená k dlužníkovi: „Služebníku zlý /.../ neměl ses také ty smilovat nad svým spoluslužebníkem, jako jsem se já smiloval nad tebou?“²⁴⁶ Král zde zdůrazňuje povinnost služebníka v jeho následování. Původní význam slova „neměl ses“ ve smyslu metaforickém poukazuje na spojení práva a povinnosti. V tomto kontextu slitování jako forma milosrdenství, která se projevuje v aktu odpuštění v relaci člověk vůči člověku má zabarvení povinnosti vyplývající ze vzájemné dohody Bůh - člověk. Zdaleka zde nejde o příklad Boha, který je nebo není možné následovat, ale o povinnost, kterou je nutné přijmout za vlastní. V opačném případě není možné pochopit trest, který král vyřknul vůči nespravedlivému služebníku. Z toho tudíž vyplývá, že odpuštění nepatří do kategorie rady rezervované pro dokonalé, nýbrž tato slova zní rozhodně, nicméně nemohou být vyřknuta jinak, neboť mají své odůvodnění v postoji krále, vůči dlužníkovi. Je příkazem vydaným samotným Bohem. Člověk má povinnost odpouštět. Chování krále vůči dlužníkovi nelze vysvětlit na bázi práva. Anulování odpuštění vypadá jako rozmar ze strany krále. Z hlediska práva přece dlužník mohl vyžadovat zaplacení dluhu nezávisle na tom, že jeho vlastní dluh mu byl králem odpuštěn. Jeho brutální chování nevybočovalo mimo rámec tehdejších zvyklostí ve shodě s vymáháním dluhu, které bylo prováděno mezi jiným i bitím dlužníků.²⁴⁷ Proto rozsudek krále není vyřčen na základě dlužníkem nedodržené zásady spravedlnosti, nýbrž lásky. Potká ho tvrdý trest právě za absenci lítosti.

²⁴⁴ Srov. JAN PAWEŁ II.: *Przebacz a zaznasz pokoju*. Orędzie na XXX Światowy Dzień pokoju wyd. L'Osservatore Romano, nr 1 1997, s. 5.

²⁴⁵ DM 14.

²⁴⁶ Mt 18,33.

²⁴⁷ Srov. JANKOWSKI, A.: *Z rozważań nad Nowym Przymierzem*. Wyd. Pallottinum Poznań, 1958, s. 238.

Takový zákon dávnověk neznal, ale z druhé strany faktem zůstává, že podobenství není popisem tehdejších existujících poměrů, nýbrž obrazem Božího království, kde odpuštění převyšuje spravedlnost. Porušení tohoto práva je přísně potrestáno. Proto, aby člověk unikl tak tvrdému odsouzení, má povinnost prokazovat ostatním milosrdenství. Je zřejmé, že se nemůže jednat o nevyslovené odpuštění, ale musí, jak čteme v podobenství, vyplývat ze srdce. Kristův závěr tohoto podobenství je jednoznačný: „Tak bude jednat i můj nebeský Otec s vámi, jestliže ze srdce neodpustíte každý svému bratru.“²⁴⁸ Srdce v judaistické antropologii stanoví centrum lidského života, ukazuje na vědomé, svobodné působení člověka. Proto odpuštění nastupuje tenkrát, když odpouštějící jistým způsobem „vychází“ ze svého srdce a touží navázat spojení s viníkem. Odpuštění patří tudíž k aktům interpersonální komunikace a musí být dáno ke srozumění navenek. Pochopitelně se nemusí jednat o slovo (např. řečová indispozice), ale nějaké srozumitelné gesto. Z toho vyplývá, že ve světle významu pojetí „srdce“ odpuštění je skutečné a plné tehdy, když plyne z hloubky člověka a je vypovězeno konkrétními znaky vůči viníkovi.

Zde je vhodné si všimnout rovněž záležitosti paměti v kontextu odpuštění. Často se odpuštění ztotožňuje se zapomenutím. Jedná se ovšem o chybné pojetí, jelikož tyto hodnoty není možné ztotožňovat, protože paměť má stát na stráž, aby nedošlo k opakování chyb. Paměť má působit jako jizva. Tak jako jizva je zhojena uzavřenou ranou, která již nebolí, ale její stopa je připomenutím předešlého poranění, tak i lidská duše si pamatuje odpuštěné provinění. Rána, kterou uzdravil vánek odpuštění, se stala jizvou, která sice není citlivá, nýbrž bohatá v učení, které je možné vystihnout ve větě: „Nezačínat znovu.“²⁴⁹

Velmi důležitým aspektem v oblasti odpuštění je jeho dosah. Normou je zde mj. dialog Petra s Ježíšem, který se zajímal o krajní meze odpuštění. Na svůj dotaz nejenom, že neuslyšel nic o možnosti existence hranic odpuštění, ale právě naopak symbolickou číslicí 77 obdržel příkaz neustálého překračování barier v procesu odpuštění.²⁵⁰ Z textu vyplývá, že odpuštění nemá žádné hranice, je skutečností neomezenou, což zároveň nepřipouští shovívavost vůči zlu a odpuštění.

²⁴⁸ Mt 18,35.

²⁴⁹ Srov. IDE, P.: *Czy jset możliwe przebaczenie?* Wyd. WAM Kraków, 2000, s. 95.

²⁵⁰ Mt 18,21-22.

Nabízené odpuštění, jak říká Jan Pavel II., přímo vyžaduje nápravu křivdy a zadostiučinění,²⁵¹ kde vůle nápravy u viníka je svým způsobem základem pro přijetí z celého srdce nabízeného daru odpuštění.

Z Kristova podobenství se zřetelem na alegorické rysy, kde králem je sám Pán Bůh, dlužníkem každý z nás a dluhem je naše zadluženost vůči Němu, plyne zásadní poslání. Bůh vyžaduje od každého člověka napodobování svého postoje odpuštění v mezilidských vztazích a ustanovuje je jako základní kritérium hodnocení na posledním soudu. Jak král zcela spravedlivě zacházel s nemilosrdným sluhou, tak On na posledním soudu projeví svůj hněv a tvrdost vůči těm, kteří se neslitovali nad druhým člověkem.²⁵² Pozitivní rozměr tohoto poslání dokonalým způsobem obsáhl apoštol Jakub v lapidární větě: „Na Božím soudu není milosrdenství pro toho, kdo neprokázal milosrdenství. Ale milosrdenství vítězí nad soudem.“²⁵³

Z textu Písma vyplývá, že odpuštění bližnímu bezpochyby podmiňuje obdržení Božího odpuštění, což také připomíná Kristus v modlitbě Páně: „A odpusť nám naše viny, jako i my jsme odpustili těm, kdo se provinili proti nám.“²⁵⁴ V tomto úryvku modlitby slovo „jako“ činí Boží odpuštění mírou lidského odpuštění. Stejná závislost, ale v poněkud jiné formě je u Lukáše ve verzi tohoto fragmentu, kde slovo „nebot“ znamená podmínění lidského odpuštění Božím.²⁵⁵ Ze zmíněných biblických textů vyplývá, že odpuštění druhému je podmínkou, nikoliv příčinou Božího odpuštění. Přeloženo do jazyka praktického života je zřejmé, že osoba, která odmítá odpustit druhému, činí sama sebe neschopnou přijmout Boží odpuštění.²⁵⁶ Je také nutné si uvědomit, že odpuštění druhému v jisté míře činí člověka podobným milosrdnému Bohu.

Na tento fakt přímo poukázala sestra Faustyna: „Nejvíce jsme podobni Bohu tehdy, když odpouštíme bližním. Bůh je láska, dobrota a milosrdenství.“²⁵⁷ Odpuštění je totiž aktem milosrdenství, který obnovuje narušené vzájemné interpersonální relace. Jak jsem se již dříve zmínil, patří k povinnostem člověka a má svůj základ jak v aktu stvoření člověka

²⁵¹ DM 14.

²⁵² Srov. JANKOWSKI, A.: *Królestwo Boże w przypowieściach*. Wyd. Benedyktynów Tyniec Kraków, 2008, s. 130.

²⁵³ Jk 2,13.

²⁵⁴ Mt 6,12.

²⁵⁵ Lk 11,4.

²⁵⁶ Srov. JAN PAWEŁ II.: *Przebac a zaznasz pokoju*. Art. dz. cyt. s. 6.

²⁵⁷ Dn 1148.

Bohem, tak i v aktu vykoupení. Člověk nikdy nemůže lépe ukázat, že byl stvořen k obrazu Božímu, než tehdy, když odpouští bližním. Nejdokonalejší příklad odpouštění nám dává Kristus, který znevažován lidmi se modlil: „Otče, odpusť jim, vždyť nevědí, co činí.“²⁵⁸ On nejen hlásá Boží odpouštění, ale zároveň ukazuje, jak se tohoto odpouštění může zúčastnit člověk. Podmínkou k získání odpouštění je poskytnutí odpouštění jiným. Podobenství o nelítostném služebníkovi, který byl potrestán za absenci odpouštění vůči bližnímu, jednoznačně učí, že kdo neprokazuje odpouštění, se sám zbavuje možnosti obdržet odpouštění od samotného Boha. Dokonce i modlitba člověka nemůže být Bohu milá, pokud jí nepředchází vůle po smíření s bližním.²⁵⁹ Krátce řečeno: pokud člověk chce zakusit Boží milosrdenství vůči sobě, nemůže ve svém životě neprokazovat milosrdenství bližnímu.

5.3 Milosrdenství jako zásada společenského života

Jan Pavel II. nejenom odhaluje podstatu mezilidského milosrdenství, ale také způsob jeho realizace v praxi, až k jeho vrcholnému projevu čímž rozumí odpouštění, a zároveň vyzdvihuje milosrdenství na úroveň nezbytně nutné zásady společenského života. Podle jeho učení, prosazovaná spravedlnost se ukázala být nepostačující a občas i zavádějící. Svědčí o tom, jak píše v *Dives in misericordia* fakt, že mnohdy programy, kde původně na začátku stála myšlenka spravedlnosti, jsou ve skutečnosti často deformované. Přestože se neustále odvolávají k myšlence spravedlnosti, často nad ní převládají záporné síly, žárlivost, nenávisť nebo krutost. Tímto způsobem se spravedlnost může proměnit v prostředek zničení protivníka. Proto papež poukazuje na fakt, že zkušenosti z minulé i současné doby nám ukazují, že spravedlnost sama o sobě nestačí, a dokonce může vést k vlastnímu popření či sebezničení, jestliže nedovolí oné hlubší síle, kterou je láska, vlastními způsoby utvářet lidský život.²⁶⁰

Právě nedostatečnost ideje spravedlnosti ve společenském životě přikazuje Jan Pavel II. doplnit milosrdenstvím, které člověku dovoluje nalézt vlastní důstojnost, a tak objeovat rovněž důstojnost druhého člověka i v jeho životních pádech.

²⁵⁸ Lk 23,34.

²⁵⁹ Mt 5,23-24.

²⁶⁰ DM 12.

Janem Pavlem II. milosrdenství pozvednuté na úroveň fundamentální zásady společenského života zůstává postavené v novém světle vůči spravedlnosti. Mezilidské milosrdenství se stává mocí, která srovnává na stejnou úroveň všechny lidi bez výjimky a bez ohledu na rasu, barvu kůže, světonázor, nebo vyznání. Základem tohoto srovnání na stejnou úroveň je stanovení společné a vlastní důstojnosti lidské osoby obdarované v aktu stvoření a vykoupení nekonečnou Boží láskou. Proto je každý člověk hoden nejvyšší úcty a má k této úctě nezpochybnitelné právo. K respektování tohoto práva vyzývá člověka spravedlnost, jejíž základní úlohou je navrácení rovnosti. V tomto rozměru se autentické milosrdenství stává uskutečněním spravedlnosti a spravedlnost se nejplnějším způsobem může realizovat na osobní bázi skrze akty milosrdné lásky, které jsou příčinou růstu v člověčenství u obou podmětů této lásky. Z uvedeného vyplývá, že milosrdenství plní funkci sjednocující lidi, protože umožňuje prokazovat druhému takovou péči a obětování, aby spolu s ním měl účast na dobru. Ve skutečnosti jde o projevení zájmu o druhého člověka v jakékoliv jeho materiálně duchovní kondici a v neposlední řadě mu prokázat pomoc s cílem jeho návratu k prvotní důstojnosti.

Milosrdenství, které se vztahuje k člověku jako osobě, převyšuje spravedlnost, ale zároveň ji podmiňuje, protože každý člověk z hlediska oné důstojnosti má právo, aby s ním bylo jednáno spravedlivě, tzn. přiměřeně k tomu kým je. Příkladem nerespektování této pravdy je bratr marnotratného syna, který po návratu domů s ním naložil v kategoriích čisté spravedlnosti, když po něm vyžadoval nejprve navrácení promarněného bohatství. Neviděl v jeho obrácení to, co je nejdůležitější - zachráněnou důstojnost člověka,²⁶¹ nýbrž ho viděl pouze z pohledu ztraceného materiálního bohatství, což znamená, že zacházení s člověkem pouze v kategorii spravedlnosti vede k bezradnosti a uzavření se v sobě samém. Pouze milosrdenství je schopné vzbudit v něm naději na znovuzrození samotného člověčenství. Uvedení milosrdenství do vzájemných mezilidských vztahů spolu s přiznáním jeho prvenství může teprve změnit společenské poměry jak v národním, tak i mezinárodním rozměru. Zcela bezpochyby nemůže být s milosrdenstvím v žádném rozměru lidského působení společenském, hospodářském, politickém nakládáno pouze marginálně, ale musí stanovit základní zásadu společenského života, jelikož milosrdenství svým obsahem překračuje rozměry spravedlnosti. Proto také veškeré mechanismy společenského života musí působit v rámci milosrdenství, to znamená, mají nadevše vzít

²⁶¹ Lk 15,25-32.

v potaz dobro osoby, její důstojnost a svobodu. Dobro osoby má být vždy základem veškerých vztahů. Je nutné rovněž mít neustále na paměti, že dobro osoby není možné vtěsnat pouze do dočasných rozměrů tohoto světa. Uvedené dobro má především transcendentní rozměr, jehož pramen tkví v Bohu, který zároveň stanoví mez jeho suverenity. Proto usilování o realizaci dobra osoby nemůže nevzít v potaz tuto skutečnost. Na druhé straně nemůže integrovat do společného dobra, které se může plně realizovat jen na bázi úcty k důstojnosti a právům dotčené osoby.

Právě způsob utváření těchto společenských poměrů se zachováním zásady vztahů mezi dobrem osoby a společností jasně a zřetelně popisuje II. vatikánský koncil prostřednictvím odvolání se k zásadě společenského dobra: „Ze společenské povahy člověka je zřejmé, že pokrok lidské osoby a rozvoj společnosti na sobě vzájemně závisí. Vždyť lidská osoba je a musí být počátkem, nositelem i cílem všech společenských institucí, neboť má přirozenou potřebu žít společensky. Tímto člověk roste ve všech svých schopnostech a může uskutečňovat své povolání stykem s ostatními, vzájemnými službami a rozhovorem s bratřími.“²⁶²

Jakákoliv skupina musí mít na zřeteli potřeby a oprávněné nároky jiných skupin, ale i obecné blaho celé lidské rodiny. Aby člověk vedl opravdu lidský život, je nutné zpřístupnit mu všechno to, co potřebuje, jako je strava, oděv, ubytování, právo na svobodnou volbu povolání a na založení rodiny, na výchovu, na práci, na dobrou pověst, na úctu, na náležitou informovanost, na jednání podle správných příkazů svého svědomí, na ochranu soukromého života a na spravedlivou svobodu i ve věcech náboženských. Společenský řád a jeho pokrok tedy musí být neustále zaměřen k dobru lidských osob. Tento řád je třeba stále víc rozvíjet tak, aby měl za základ pravdu, aby ho budovala spravedlnost a oživovala láska.²⁶³ V tomto světle základním kritériem nejprve tvorby a pak revize hospodářsko-společenských programů musí být dobro člověka stvořeného na obraz a podobenství Boha. Důstojnost člověka, jak píše Jan Pavel II. ve své první encyklice,²⁶⁴ musí tvořit nejvyšší míru celé civilizace.

²⁶² Srov. *Gaudium et spes* čl. 25.

²⁶³ Tamtéž čl. 26.

²⁶⁴ *Redemptor hominis* Vykupitel světa. Encyklika Jana Pavla II.; čl. 17. České kat. nakl. Zvon, 1996.

V historii můžeme potkat mnoho lidí, kteří tuto zásadu ctili nadevše. Mnoho z nich během svého pontifikátu beatifikoval a kanonizoval svatý Jan Pavel II. Byla mezi nimi i sestra Faustyna, jejíž srdce bylo odrazem Krista Milosrdného, jak to popsala v *Deníčku*.²⁶⁵ Každý takový člověk, který v ubohém a pomoc potřebujícím člověku vidí tvář Krista, pomáhá mu v jeho materiálních i duchovních potřebách, se stává světlem, příkladem a svědkem Boží lásky, po které současný svět tak žízní. Je tudíž možné říci, že uznání a přijetí milosrdenství jako nutné zásady utváření společenských poměrů je šancí na obohacení lidské existence v rozměru jak individuálním, tak společenském.

Nabízí se jediný možný závěr. Člověk nemůže naplnit své člověčenství a dosáhnout plnosti štěstí bez poskytování milosrdenství jiným k podobnosti Kristovu. To je povinností každého člověka. Pravdou ovšem zůstává, že člověk tuto povinnost nemusí přijmout, může ji odmítnout, tzn., může odmítnout milosrdenství i jiným, protože je tvorem svobodným. Pokud se tak rozhodne, pak se ovšem rodí otázka, ve jménu jaké hodnoty takto jedná? Každé odmítnuté milosrdenství se obrací proti němu samotnému, to je proti možnosti jeho rozvoje, ale především je proti druhému člověku a tím i proti mezilidské solidaritě.

Jedinou možnou záchranou pro člověka před takovým rozhodnutím jsou slova Jana Pavla II. biskupům, kněžím a věřícím na závěr Velkého jubilea roku 2000.²⁶⁶

V nedávných dobách, které máme ještě v živé paměti, nám takový vzor zanechala matka Tereza z Kalkaty, o které Jan Pavel II. ihned po její smrti řekl, že celý svůj život

²⁶⁵ Dn 367: „Alespoň ty ke mně přicházej co nejčastěji a ber ty milosti, které oni nechtějí přijmout, a tím potěšíš mé srdce.“

²⁶⁶ Srov. *Novo millennio ineunte* Apoštolský list papeže Jana Pavla II. na závěr Jubilejního roku 2000, čl. 50: „Když křesťan pozoruje tuto situaci, musí se naučit vyznat svou víru v Krista tím, že vyčte výzvu, kterou Kristus vysílá ze světa chudoby. Je třeba navázat na tradici křesťanské lásky, která se tolikrát projevila v uplynulých dvou tisíciletích, i když od nás dnes možná vyžaduje ještě větší nápaditost. Nadešel čas nové „fantazie lásky,“ jejíž měrou nebude ani tak účinnost poskytnutých služeb, jako spíše schopnost přiblížit se tomu, kdo trpí, být s ním solidární, aby tuto pomoc nevnímal jako ponižující milodar, nýbrž jako bratrské sdílení. Musíme proto jednat tak, aby se chudí cítili v každém křesťanském společenství „jako doma.“ Nebyl by právě tento způsob nejlepším a nejučinnějším představením radostné zvěsti Božího království světu? Bez této evangelizace založené na lásce a svědectví křesťanské chudoby bychom riskovali, že bude hlásání evangelia, jež je také v první řadě láskou, nepochopeno a utopí se v moři slov, jemuž nás soudobá komunikační společnost každodenně vystavuje. Láska projevená v činech zajišťuje účinnost lásky zvěstované slovem.“

zasvětila službě nejchudším z chudých a stala se dobrým Samařanem našich dob pro každého člověka zlomeného životem, trpícího a poníženého.²⁶⁷

²⁶⁷ Srov. JAN PAWEŁ II.: *Misjonarka Miłosci*. L'Osservatore Romano, nr 11, 1997, s. 34.

ZÁVĚR

Milosrdenství v mezilidských vztazích je skutečností, kterou zakouší od věků každý člověk, protože má nejen právo, ale zároveň i povinnost svědčit dobro druhým. V křesťanství milosrdenství vždy mělo a má tvář Božího Syna Ježíše Krista, který milosrdenství uskutečnil způsobem pro nás absolutně nedostižitelným. Ve 20. stol. Pán Ježíš, v poselství předaném sestře Faustyně, nejenom připomenul evangelijní právo a povinnost svědčení milosrdenství bližnímu, ale rovněž vysvětlil jeho význam v životě člověka, ukázal tuto Boží nádheru v člověčenství a křesťanském povolání, jakož i jeho jediné a nezaměnitelné bohatství, jehož hodnota nikdy nepomíjí. Ježíš řekl sestře Faustyně: „Požaduji od tebe skutky milosrdenství pramenící z lásky ke mně. Milosrdenství máš bližním prokazovat vždy a všude, nemůžeš se tomu vyhnout, vymluvit se, ani ospravedlnit.“²⁶⁸

Z analýzy textů použitých v této práci vyplývá pro křesťana jednoznačná skutečnost, že poskytování milosrdenství bližnímu stanoví samotné jádro mesiánského zjevení a étosu evangelia.²⁶⁹ Připomíná jej Ježíš v největším přikázání,²⁷⁰ v Kázání na hoře,²⁷¹ a ve zvolání, abychom byli milosrdní po vzoru Otce na nebesích,²⁷² což je hlavním posláním *Deničku* polské řeholnice. Z tohoto díla jednoznačně vyplývá, že v poskytování milosrdenství bližnímu nejde pouze o přikázání, nebo vymoženost etického charakteru, nýbrž zároveň o naplnění velmi důležité zásady, aby se Bůh mohl zjevovat ve svém milosrdenství vůči člověku. Člověk prokazující milosrdenství, jak uvádí sestra Faustyna, se svým životem připodobňuje Kristu, nejenom že buduje civilizaci lásky ve společnosti, ve které žije, ale zároveň tímto zvěstuje milosrdnou lásku Boha současnému světu. Sestra Faustyna a Jan Pavel II. formovali svůj postoj k milosrdenství v mezilidských vztazích v Ježíšově škole milosrdenství. Nejprve se stávali svědky milosrdné lásky Boha k člověku, kterou viděli jak v dějinách spásy, tak ve svém životě, aby později vyjádřeno slovy sestry Faustyny: „Se v jejím srdci mohlo plně odrazit Kristovo milosrdenství.“²⁷³ Tito apoštolové

²⁶⁸ Dn 742.

²⁶⁹ Dn 3.

²⁷⁰ Mt 22,37-39: „Miluj Hospodina, Boha svého, celým srdcem, celou svou duší a celou svou myslí, to je největší a první přikázání. Druhé je mu podobné, miluj svého bližního jako sebe samého. Na těch dvou přikázání spočívá celý zákon a Proroci.“

²⁷¹ Mt 5,7: „Blaze milosrdným, neboť oni dojdou milosrdenství.“

²⁷² Lk 6,36 „Buďte milosrdní, jako je milosrdný váš Otec.“

²⁷³ Dn 1336, 1695.

Božího milosrdenství nabízí současnému světu hluboce evangelijní a zároveň i univerzální způsob života, který je možné uskutečnit v každém povolání, stavu a okolnostech života, čehož důkazem jsou slova sestry Faustyny: „Chápu, že milosrdenství je rozmanité, vždy a všude a v každé chvíli lze činit dobro. Vroucí láska k Bohu kolem sebe neustále vidí potřebu dávat se skutkem, slovem a modlitbou.“²⁷⁴ Každý i ten nejchudobnější člověk může činit akty milosrdenství: ne-li činem, pak slovem, ne-li činem ani slovem, pak modlitbou. Tímto způsobem proměňuje svůj život a stává se živým obrazem Ježíše Milosrdného. A až přijde poslední den, budeme souzeni z toho a podle toho obdržíme věčný rozsudek.²⁷⁵

Není snad bez důvodu a náhody, že Jan Pavel II. zemřel ve chvíli, kdy se v církvi již liturgicky čtou texty Neděle vzkříšení. Papežovou zásluhou byl tento den prohlášen Nedělí Božího milosrdenství. „Jako nikdo jiný si uvědomoval tu skutečnost, jak se lidé vzdálili od Boha, postavili se proti Němu, a jak velice je tímto lidstvo poznamenáno a potřebuje Boží milosrdenství“, což jsou slova kardinála Stanislawa Nagye z Krakova z rozhovoru proneseného den po smrti Jana Pavla II.

Kulminačním bodem papežské encykliky je paschální mysterium. V centru křesťanské víry je kérygma o spasitelné smrti Ježíše Krista a Jeho relace k milosrdnému Otci. Jan Pavel II. píše o Bohu v perspektivě kříže. V tomto světle kontempluje příměří Boha s člověkem, které je pramenem jeho důstojnosti. Z tohoto úhlu pohledu je teprve patrné, že Boží láska nekončí pouze aktem stvoření. Po dramatu, jakým byl hřích a odvrácení se člověka od Boha, spása je znovu darovaná člověku hříšnému. V tomto právě spočívá „šílenství“ lásky Boha. Pouze v tomto úhlu pohledu je dokonale vidět velikost hříchu a zároveň velikost Božího milosrdenství. Takto jsme byli „zapojeni“ do trinitárního života Boha, který je Láska. Nové příměří, kterým je Kristův kříž, je otevřené pro každého člověka bez výjimky.

Podle papeže nám Kristův kříž neustále sděluje, že Bůh Otec je bezpodmínečně věrný své odvěké lásce k člověku. Píše: „Uvěřit v ukřižovaného Syna znamená uvidět Otce.“²⁷⁶

²⁷⁴ Dn 1313.

²⁷⁵ Dn 1158.

²⁷⁶ Jan 14,9.

Znamená to uvěřit, že ve světě existuje láska a tato láska je silnější než jakékoliv zlo, do něhož je zapleten člověk, lidstvo, svět. Uvěřit v takovou lásku znamená uvěřit v milosrdenství.²⁷⁷ Učí, že láska je silnější než smrt, silnější než hřích.²⁷⁸ Jan Pavel II. ukazuje na Marii, Matku milosrdenství, která nejlépe zná tajemství Božího milosrdenství²⁷⁹ Navazuje na Magnifikat,²⁸⁰ ve kterém Maria hlásá milosrdenství a právě v této modlitbě Svatý otec vidí milosrdenství z pokolení na pokolení, které se zjevuje v historii. Společně s Marií se můžeme zaposlouchat do historie spásy.

Milosrdenství Boha v poslání církve je předmětem úvahy dalších kapitol zmíněné encykliky. Podle papeže církev žije svým autentickým životem, když nejenom žije Božím milosrdenstvím, ale zároveň je hlásá. Činí tak obzvlášť tehdy, když celebruje eucharistii a svátost smíření. Každý Kristův učedník se má učit tvůrčí lásce, pro kterou byl ukřižovaný Kristus nejvyšším vzorem a inspirací. Svatý otec poukazuje na fakt, že autentické milosrdenství je hlubším pramenem spravedlnosti. Vyzývá tedy celou církev k milosrdné lásce, aby na sebe brala břemena druhých²⁸¹ a měla neustále na vědomí, že zadarmo jsme dostali, zadarmo máme dávat.²⁸² V posledních odstavcích papež vyzývá církev k setrvání v modlitbě.²⁸³

Podle kardinála Josefa Ratzingera, pozdějšího papeže Benedikta XVI., tuto encykliku napsal Jan Pavel II. z inspirace biblického učení o Božím milosrdenství a zjeveních, které se dostalo sestře Faustyně Kowalské. Píše, že velikou touhou této svaté řeholnice bylo, aby pravda o Božím milosrdenství byla umístěná v samotném centru víry a života křesťanů.

Díky síle svého duchovního života ukázala, a to právě v době dvou ukrutných ideologií, neustálou aktuálnost křesťanského poslání. Snažme se proto každý den čerpat z bohatství této encykliky odkrývající dobrotu milosrdného Otce tak, aby se pozitivně projevila v našem životě. Mnoho lidí dnes potřebuje a očekává náš soucit a modlitbu.

²⁷⁷ DM 7.

²⁷⁸ DM 8.

²⁷⁹ DM 9.

²⁸⁰ Lk 1,46-55.

²⁸¹ Gal 6,2.

²⁸² Mt 10,8.

²⁸³ DM 15.

V této myšlence pokračuje ve svém pontifikátu rovněž i současný papež František, který navazuje na učení svého předchůdce na Petrově stolci Jana Pavla II. V bule *Misericordiae Vultus* vydané u příležitosti mimořádného Svatého roku milosrdenství mimo jiné uvádí: „Nemůžeme opomenout zásadní učení, které svatý Jan Pavel II. nabídl svou druhou encyklikou *Dives in misericordia*, jež byla ve své době nečekaná a mnohé překvapila tématem, jemuž se věnovala. Chci připomenout zvláště dva její výrazy. Svatý papež především poukázal na zapomnění, do něhož upadlo téma milosrdenství v dnešní kultuře: „Současné myšlení se snad ještě více než v dřívější době staví proti milosrdnému Bohu a pokouší se i pouhý pojem ‚milosrdenství‘ odstranit ze života i ze srdce člověka. Samo slovo a výraz milosrdenství, jako by přivádělo do úzkých člověka, který se ještě více než jindy v historii cítí být pánem a díky nesmírnému a dosud nepoznanému rozvoji vědy a techniky si podmanil zemi. Takové podmanění země, chápané pouze jednostranně a povrchně, neponechává žádné místo pro milosrdenství. Proto se také v současné situaci církve a světa řada lidí a mnoho společenství, vedených živým citem víry, přirozeně a sami od sebe utíkají k Božímu milosrdenství“.²⁸⁴

²⁸⁴ Srov. *Misericordiae Vultus* Tvář milosrdenství. Bula papeže Františka ke Svatému roku Božího milosrdenství, Řím, 2015, čl. 11.

ANOTACE

Příjmení a jméno autora:	Rudolf Procházka
Instituce:	Cyrlometodějská teologická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci Katedra pastorální a spirituální teologie
Vedoucí práce:	Luisa Karczubová, Th.D.
Počet stran:	78
Rok obhajoby:	2018
Klíčová slova:	Bůh Otec, církev, činy, člověk, dar, Deníček, encyklika, eucharistie, hřích, Jan Pavel II., Kristus, křesťan, láska, milosrdenství, papež, spravedlnost, sestra Faustyna, zlo.

Volání po Božím milosrdenství považoval Jan Pavel II. za základní povinnost církve k Bohu a k lidem. Hluboce si uvědomil jeho mystiku a chápal jí jako důležitou cestu k uzdravení současné civilizace. Encyklikou *Dives in misericordia*, která je z teologického hlediska považována za nejhlubší, potvrdil duchovní blízkost se sestrou Faustynou Kowalskou.

V první kapitole bakalářské práce se zabývám formami Božího milosrdenství, zaznamenanými v Písmu svatém. Druhá kapitola rozebírá tematicky různé koncepce křesťanského milosrdenství, v mezilidských vztazích. Obsahovým námětem třetí kapitoly je pojetí Božího milosrdenství, které nám předala sestra Faustyna ve svém *Deníčku*. Čtvrtá kapitola přibližuje praktický rozměr hlásání a činění Božího milosrdenství Janem Pavlem II. Encyklice *Dives in misericordia* věnovanou Janem Pavlem II. Bohu bohatému v milosrdenství se věnuje pátá kapitola.

ANNOTATION

Name of the author:	Rudolf Procházka
Institution:	St. Cyril and Methodius Faculty of Theology Palacky University Olomouc Department of Pastoral and Spiritual Theology
Supervisor:	Luisa Karczubová, Th.D.
Number of pages:	78
Year of thesis defense:	2018
Key words:	God the Father, the Church, deeds, human being, gift, Diary, encyclical, Eucharist, sin, John Paul II, Christ, Christian, love, mercy, Pope, nun Faustyna, justice, evil.

John Paul II considered the call for the Divine Mercy as the essential duty of the Church towards God and towards the people. He was deeply aware of its mysticism and understood that it was an important path to spiritually heal the contemporary civilization. In the encyclical *Dives in misericordia*, which is considered to be the deepest from the theological perspective, he confirmed his close spiritual relationship with Sister Faustyna Kowalska.

In the first chapter of this bachelor thesis I study various forms of the Divine Mercy mentioned in the Scripture. The second chapter examines thematically different concepts of Christian mercy in interpersonal relationships. The subject of the third chapter is the interpretation of the Divine Mercy which St. Faustyna passed on to us in her *Diary*. The fourth chapter expounds the practical dimension of proclaiming and practicing the Divine Mercy by John Paul II. The fifth chapter is dedicated to encyclical *Dives in misericordia* which John Paul II devoted to God full of mercy.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. *Bible* Písmo svaté Starého a Nového zákona /včetně deuterokanonických knih/ Český ekumenický překlad. Česká biblická společnost 1994.

Dokumenty II. vatikánského koncilu

2. *Gaudium et spes* Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě. Karmelitánské nakl. Kostelní Vydří, 2002.
3. *Lumen gentium* Věroučná konstituce o církvi. Karmelitánské nakl. Kostelní Vydří, 2002.

Encykliky, papežské dokumenty a homílie

4. *Dives in Misericordia* Encyklika Jana Pavla II. O Božím milosrdenství. Kartuziánské nakl. Brno, 2008.
5. *Dominum et Vivificantem* Encyklika Jana Pavla II. O duchu svatém v životě církve a světa. Zvon České katolické nakl. Praha, 1997.
6. *Redemptor hominis* Encyklika Jana Pavla II. Vykupitel světa. Zvon České katolické nakl. Praha, 1996
7. *Ecclesia in Europa* Posynodální apoštolská exhortace Jana Pavla II. O Ježíši Kristu žijícím ve své církvi, prameni naděje pro Evropu. Česká biskupská konference, Praha, 2003.
8. *Vita consecrata* Posynodální apoštolská adhortace O zasvěceném životě a jeho poslání ve světě. Zvon České katolické nakl. Praha, 1996.
9. František, *Misericordiae Vultus* Tvář milosrdenství. Bula papeže Františka ke Svatému roku Božího milosrdenství. Řím, 2015.
10. *Tertio Millennio Adveniente* Apoštolský list Jana Pavla II. O přípravě na Jubilejní rok 2000. Zvon České katolické nakl. Praha, 1995.
11. *Novo millennio ineunte*. Apoštolský list papeže Jana Pavla II. na závěr Jubilejního roku 2000. Vydal sekretariát české biskupské konference 2001.

12. Jan Paweł II.: *Przebacz a zaznasz pokoju*. Oredzie na XXX. Światowy Dzień pokoju 1997 nr 1.

13. Jan Paweł II.: *Miłosierdzie Boże jedyną nadzieją - Bóg bogaty w miłosierdzie* 2002. Homilia w Krakowskich Łagiewnikach 17 sierpnia 2002.

Vlastní prameny

14. Kowalská, F.: *Deníček Boží milosrdenství v mé duši*. Karmelitánské nakl. Kostelní Vydří, 2001.

Sekundární literatura

15. Czerski, J.: *Miłosierdzie w przypowieści Mateusza o darowaniu długów* nr 7, 1980.

16. Dziwisz, S.: *Rozmowa 2. czerwca 2015 r. Jan Pavel II.* Konzystorz publiczny, Watykan „L“ Osservatore Romano nr 4, 1985.

17. Frankowski, J.: *Miłosierdzie w ujęciu św. Tomasza z Akwinu*. Rzym, 1962.

18. Ide, P.: *Czy jest możliwe przebaczenie?* Wyd. WAM Kraków, 2000.

19. Jan Paweł II.: *Misjonarka Miłości*. L'Osservatore Romano, nr 11, 1997, s. 34.

20. Jankowski, A.: *Królestwo Boże w przypowieściach*. Wyd. Benedyktynów Tyniec Kraków, 2008.

21. Jankowski, A.: *Z rozważań nad Nowym Przymierzem*. Wyd. Pallottinum Poznań, 1958.

22. *Katechismus katolické církve*. Karmelitánské nakl. Kostelní Vydří, 2001.

23. *Konstytucje Towarzystwa Matki Bożej Miłosierdzia*. Płock, 1909.

24. Machniak, J.: *Nieś światu ogień miłosierdzia*. Kraków, 2005.

25. Machniak, J.: *Święta Siostra Faustyna Kowalska (1905–1938) doktorem Kościoła?* Referat wygłoszony 25 sierpnia 2005 w Sanktuarium Bożego Miłosierdzia w Krakowie Łagiewnikach w czasie obchodów 100. Rocznicy urodzin s'w. Siostry Faustyny.

26. Nowak, S.: *Błogosławiona Faustyna jako wzór zawierzenia Bogu i miłosierdzia wobec bliźnich dla apostołów Bożego Miłosierdzia*. Wyd. Apostolski ruch Bożego miłosierdzia 1996.
27. Olejnik, S.: *Rehabilitacja miłosierdzia*. Wyd. Ład 3 Kraków, 2004.
28. Pilch, R.: *Miłosierdzie jako cnota - koncepcja św. Tomasza z Akwinu, w dziele zbiorowym: Szkoła miłosierdzia św. Faustyny i Jana Pawła II*. Materiały z III. Międzynarodowego Kongresu Apostołów Bożego Miłosierdzia Kraków, 2008.
29. Radziszewski, S.: *Mądrość miłosierdzia Bożego*. Wyd. Petrus Kraków.
30. Romaniuk, K.: *Biblijny traktat o miłosierdziu*. Wyd. Apostolikum Ząbki, 1994.
31. Rożycki, I.: *Miłosierdzie Boże. Zasadnicze rysy nabożeństwa do Miłosierdzia Bożego*. Kraków, 2015.
32. Rożycki, I.: *Nabożeństwo do Miłosierdzia Bożego Studium teologiczne Dzienniczka bł. siostry Faustyny Kowalskiej na temat Nabożeństwa*. Wyd. ZSMBM Kraków, 1999.
33. Siepak, E.: *Rozmowa z s. Elżbietą Siepak ZSMBM 2015*.
34. Słomka, W.: *Miłosierdzie w chrześcijańskiej wizji człowieka w wobec tajemnicy Bożego miłosierdzia*. Poznań, 1991.
35. Św. Tereza od Jezusa: *Twierdza wewnętrzna*. Wyd. Karmelitów Bosych 2012.
36. Tischner, J.: *Drogi i bezdroża miłosierdzia*. Wyd. „AA“ wyd. „M“ Kraków, 1999.
37. Urbański, S.: *Zycie mistyczne błogosławionej Faustyny Kowalskiej*. Wyd. Akademii Teologii Katolickiej Warszawa, 1997.
38. Ukleja, R.: *Miłosierdzie Boże z pokolenia na pokolenie*. Wyd. PPH Arka Wrocław, 1997.
39. Wejman, H.: *Zbawcza wartość duchowości miłosierdzia*. Poznań, 1999.
40. Wejman, H.: *Doktor Kościoła? Oredzie Miłosierdzia* wyd. ZSMBM Kraków, 2005.

41. Wejman, H.: *Spojrzenie na chreścianańskie miłosierdzie w dziele zbiorowym Orędie Miłosierdzia*. Wyd. ZSMBM Kraków nr 64 Kraków, 2007.

42. Wejman, H.: *W biblijnej szkole miłosierdzia*. Wyd. Misericordia Kraków, 2004.

Seznam elektronických zdrojů

http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/benedykt_xvi/modlitwy/ap_16092007.html.

<http://zwola-old.karmelicibosi.pl/p/z/formacja/summa.html>

<http://cirkev.ecpaper.cz/bula-misericoriae-voltus/data/bula-misericoriae-voltus.pdf>